YURTLAR:
BASKI /ATILMALAR

Yeni Oğu

Mayıs 1984 150 TL.

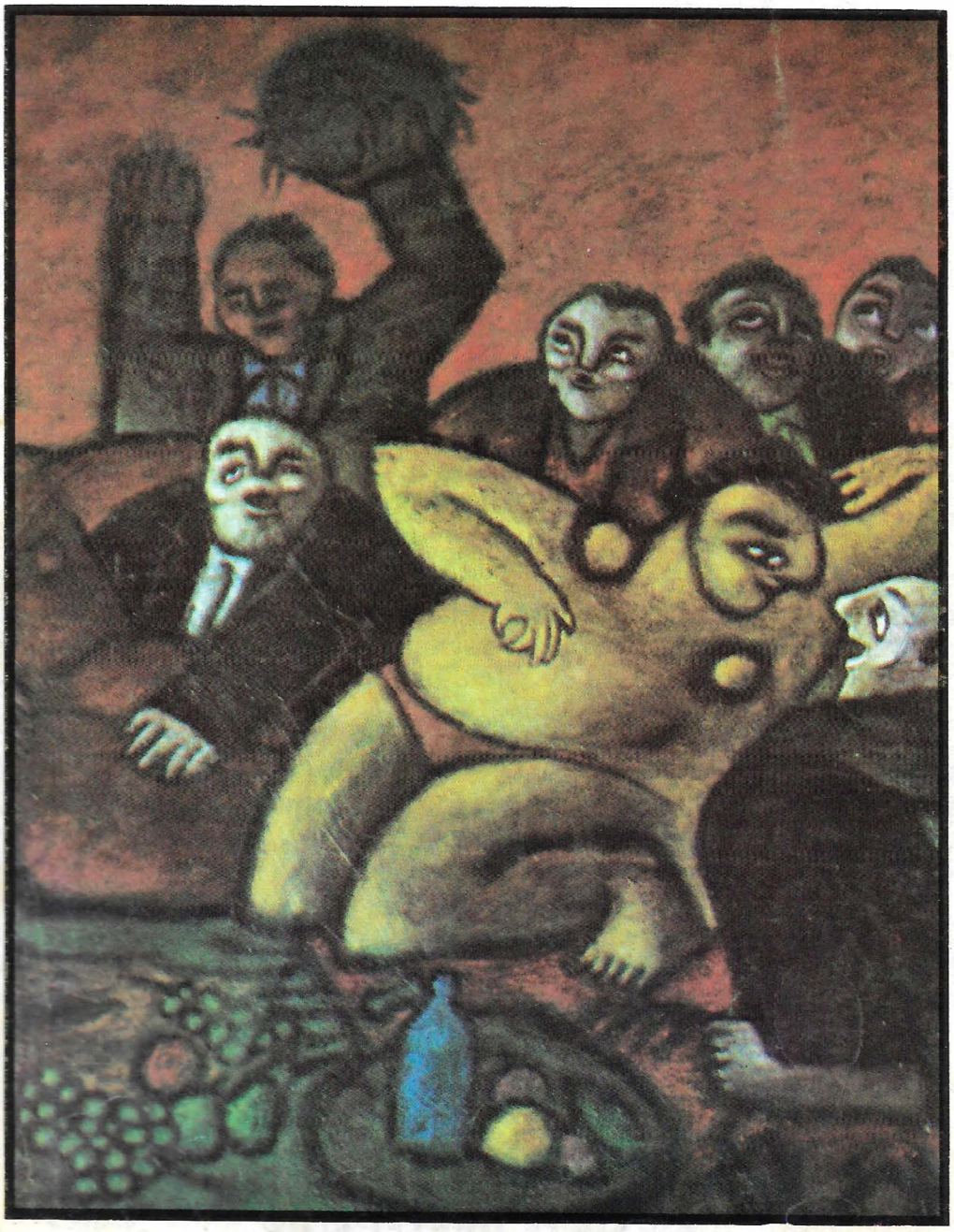

SEVGİ—CİNSELLİK

5

Yeni Olgu

yeni Olgu

Yeni Olgu

YAZAR / OKURLAR

"Yeni Olgu" yazısının karakteri 4 sayıdır epeyce eleştirilmekte. 6. sayıdan itibaren yazı karakterinin değiştirilmesi düşünülüyor. Eski karakterle birlikti 2 yeni karakteri yukarıda yayınlıyoruz. Öneri ve düşüncelerinizi telgraf veya mektupla P.K. 60 Küçükesat / ANKARA adresine gönderebilirsiniz.

6. Sayı için iki ağırlıklı-konu önerisi var: Birincisi Ö.S.S. ve final sınavları, ikincisi Çevre ve Gençlik. Her iki konudaki yazı, desen fotoğraflarınızı Ankara, İstanbul irtibat bürolarına postayla/elden, gönderebilir/getirebilirsiniz.

Gün geçtikçe ayakta kalınması zorlaşan basın-yayın piyasasında yaşayabilmemiz için, derginin maddi desteğe gereksinmesi var. Bunu sağlayabilmek için en sağlıklı yol hepimizin dergiye abone olmamızdır. Abone koşulları: 6 aylık 800 T.L. 1 yıllık 1500 TL. Abone olmak isteyenler abone bedelini P.K. 60 Küçükesat/ANKARA adresine postayla gönderebilirler.

Yeni Olgu'yu
BİRLİKTE ÜRETECEĞİZ

Yeni Olgu

YENİ OLGU
YIL 3 YENİ DİZİ SAYI 5
MAYIS 1984 150 TL

SAHİBİ: GENAŞ
(Genç Basım Yayım Turizm Anonim Şirketi) Adına
Fatih Aksoy

Yazı İşleri Müdürü:
Kenan Halis Kızıldağ

Kapak Resmi:
Ali Alparslan
"Âlem" (Detay)

Yağlıboya 140x90

Kapak Dia:
Alper Bilsel

Teknik Büro:
İstanbul Yeni Olgu

Ofset Hazırlık:
Dünya Süper Veb Ofset

Dağıtım:
GAMEDA

Adres:
P.K. 60 K. Esat / ANKARA

Abone Koşulları:
6 Aylık : 800 TL.
Yıllık : 1500 TL.
Yurtdışı : İki katı

İlan Koşulları:
Arka Kapak : 90.000 TL.
Kapak İçleri : 75.000 TL.
İç Tam : 60.000 TL.
1/2 : 30.000 TL.
Çeyrek : 20.000 TL.

İÇİNDEKİLER

YURTLAR

Çağdaşlaşmanın Bolu Beyleri....4
Bastil Cezaevinden Bir Kesit....5

SEVGİ / CİNSELLİK

Ezilen Cins Tarih ve Aşk....7
Cinsellik Cinsellik....8.9
Cinsellik ve Sevgi Sorunu....9.10
Pavyona Gidek mi....11
Gençliğin Sorunu Cinsellik....12.13
İslam ve Kadın....14.15
Sevgili Sevgisiz Reha....15
Rumuz Alfred....16
Geçiş....17.18

ALTERNATİF YAYINCILIK

Dün, Dün ile Gitti....20.21
Nasıl Bir Alternatif....22.23
Yeni Olgu'ya Bir Adım....24
Bir Şiir Piyasası....25.26.27
Taşıyıcının Sonu....28.29
Bir mektup....32

AYIN İÇİNDEN

İnsan Sanat Çevre Sempozyumundan....36.37
Gençlik Bayramına Doğru.... 38.39
Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya ile söyleşi....40

YÖK, EĞİTİM, ÜNİVERSİTE

1. İ.Ü. Kültür Şenliği....33
2. Üniversite Yapısı ve Öğrenci Hareketleri....42.43.44
3. Yüksek Öğrenim Bursları....46.47.48
4. Başarısızlaştıramadıklarımızdan mısınız....50.51.52
5. ODTÜ'de Coşku Selleri....52.53
6. YÖK Dışı Üniversite....54.55
7. Rüzgar Gülleri....56.57.58
8. YÖK Uygulamaları ve Tıp Öğrenimi....59.60

ÖYKÜ

... .62.63
Konuk....64.
Karabasan....65

ŞİİR

Metal....19
Sustum....27
Plaza De Mayo'nun Anneleri....30.31
Veda Şiiri....33
Popülist Manifesto....34.35.36
Dağ....41
Asılmaya Hazırlık Şiiri....63
Ebruli....63
Izdırap....61
Ölesiye Güncellik....61
Hey-Can....61

KÖŞE

Seçkin....66

"UZAKLAŞTIRMA"LAR ve ÇAĞDAŞLAŞMANIN BOLU BEYLERİ!

Dergimizin 4. sayısında yer alan yurtlar sorunuyla ilgili yazılardan sonra sayın yurt yöneticileri sorunlarla ilgilenecekleri yerde pek sevdikleri disiplin yönetmeliğinden bir madde çıkarıverdiler: "YURT DİSİPLİN YÖNETMELİĞİ 29/b"

"Yurt yöneticilerini tehdit etmek, yurt yöneticilerine karşı toplu yada yalnız yazılı yada sözlü küçük düşürücü demeçte bulunmak yada buna özendirmek yada kışkırtmak, fiili saldırıda bulunmanın cezası, YURTTAN SÜRESİZ UZAKLAŞTIRILMAKTIR."

Bu maddeye göre dergide yazısı yayınlanan arkadaşımız Fatih Kız Yurdu'ndan Güven Tuzkaya yurttan uzaklaştırıldı. Gürsel Doğan'ın "savunması" alındı. Yurt yazılarında yer alan fotoğraflarda bulunanların "sıkı takibine geçildi".

Dergimize telefon ederek kimliğini tespit edemedikleri M. Umut Utku adlı kişinin adresini bildirmemizi istediler.

Yurt yöneticileri bunlarla da yetinmeyi uygun görmediler. Çeşitli yurtlarda yaptıkları toplantılarda o çok nazik usluplarıyla, derginin bir paçavra olduğunu ve dış mihrakların tezgâhına gelen öğrencilerin aslında hiç bir sorunu olmayan yurtlarına ve cici yöneticilerine ver yansın etmelerinin kalplerini çok kırdığını bundan dolayıda bu kişilerin yurtlardan uzaklaştırılacağı böyle şeylere asla müsamaha edilemiyeceğini bildirdiler. Böylece bir zamanlar "balta" yöneten sayın yöneticiler aynı yöntemlerle yurtlarında yönetilebileceğini pek güzel ortaya koyuyorlar, görevlerini yapmış insanların mutluluğunu tadıyorlardı.

Şimdi bu pek sayın yöneticilere soruyoruz.

Yurtlar gerekli gereksiz bir sürü disiplin maddeleriyle bir "yasaklar cehennemine" çevrilmemiş midir?

Öğrencilerin dolapları aranmamakta mıdır?

Namus bekçiliğine soyunan yöneticiler, "biz sizin psikolojik sorunlarınızı halletmek için hepiniz birer karı mı bulalım yani" bilimsel yaklaşımlarda bulunmamakta mıdırlar?

İşte AÖS'ten bu olaylardan sonra isminin açıklanmasını istemeyen bir öğrencinin mektubundan bir bölüm.

..... en büyük yurtlarından olan A.Ö.S. de bir revir yok. Daha doğrusu ismi var kendi yok. Bir tendürdiyot, pamuk vs. olan ecza dolabından bile yoksun. Bir arkadaşımızın başına merdivenlerden yuvarlanıp düşmesi sonucu, önemli bir yara açılmıştı. Ama revir kapalı olduğu için ilk yardım yapılamadı. Arkadaşımızı biz, kendi olanaklarımızla en yakın ilk yardım servisine kadar götürdük... Bir süre önce de, benim vücudumun bir bölümünün bozuk tesisatlı duş nedeniyle, kaynar sularla yanmasıyla da benzer durum başıma geldi... Vücudumda yaralar açılmıştı... Yerimden kıpırdayamıyordum. İki arkadaşım hemen revire gitti. Döndüklerinde revirin kapalı olduğunu söylediler. Ben kıpırdayamadığım için, arkadaşlarım en yakın eczaneye gidip çeşitli ilaçlar alarak ilk yardımı yaptılar. Daha sonraları da revire baktığımızda nedense hep kapalı olduğunu gördük..."

Sanırız yurt yöneticileri böyle kendini olur olmaz yaralayan sakar öğrencileri atarak bu soruna da çözüm bulmayı düşünüyorlardır.

Ve yine bir yurtta tuvaletlerdeki tesisat bozukluğu ve pislikten söz eden öğrencilere "Az yeyin az yapın" önerisiyle gidenler bu sayın yöneticilerdir.

Böyle yöntemlerle öğrencilerin sorunlarıyla ilgilendiğini zanneden bir zihniyetin, nereye çekersen çek bir 29/b maddesiyle ağzını açanı yurttan atması elbette doğaldır.

Yine bu zihniyet insanların saçıyla sakalıyla kendini çok ilgili zannedip, kendince birer prototip yaratma özlemi çekmektedir.

Özgürlüğü kuş zannedenlerin, düşüncelere disiplin yasakları koymak isteyenlerin insanların dış görünüşüyle dahi birbirlerinden ayrılmasına katlanamayanların geçici bir süre görünürde etkili olacağı düşünülse bile, gelecek düsünmesini bilenlerindir.

En masum öğrenci sorunlarını dile getiren insanlara elinizdeki baskı mekanızmasını sonuna dek uygulamak size hiçbirşey kazandırmayacaktır.

Yurtlarla ilgili sorunlarını kamuoyuna açıklanması sizi bu kadar rahatsız ediyorsa, bu sorunları yazanların dış mihrakların deklerasyonlarıyla hareket ettiği gibi ipe sapa gelmez konuşmalar yapacağınıza, yurt sorunlarıyla ilgilenip, öğrencilerin isteklerine kulak verin

Biz üzerimize düşeni yapıp yurt sorunlarıyla ilgili yazıları yayınlamaya devam edeceğiz.

Yurttaki öğrencilerin üzerindeki baskıları ve hukuksal dayanaktan yoksun, anti demokratik uygulamaları, yurttan atılmaları protesto ediyoruz.

Yeni Oluş

BASTİL CEZAEVİNDEN BİR KESİT

Muhterem CANGÜR

Kararımı verdim. Bu yazıyı hazırlamam gerek. Bir resim çizeceğim. Boyutları küçük de olsa sorunlarımızı, en önemlisi uygulanan psikolojik baskıyı tümüyle çizebilmem gerekli. Bu resim, her gün aynı kararlılıkla yeniden başladığım; çiçeğin evrenselini yapmaya girişip, sonlayamadan bırakışıma benzememeli. Kalemi elimden bıraktığım zaman, her şey tam ve yerli yerinde olmalı.

Soluk soluğa ilerliyor gece. Suskun bir acıyla da olsa, kenti dinleme olanağı yok. İçerde fön çekenlerin, saç kurutma makinalarının, tüm kaygılardan uzak görünmeyi kolaysınmışların yoğun gürültüsü. Dışarıda kentin gürültüsü. Koridora dönük dokuz adım uzunluğu, dört adım genişliği tek kişilik hücremden yalnızca araba gürültülerini, sarhoş naralarını duyuyorum. Görmüyorum, çünkü balkona çıkmak yasak.

Burası İZMİR ZÜBEYDE HANIM KIZ ÖĞRENCİ YURDU

Ben.....

Yazı yayınlanırsa eğer, bir süre sonra bunları müdire hanımın "hanım olmayan" hangi öğrencilerinin yazabileceğini kendilerine göre belirleyeceklerini bildiğim için adımı yazacağım.

Ben, başını kaldırıp göğe bakamayan (başlar küçükken ezilir çünkü) binlerce öğrenciden biriyim.

Yurdun barındırma gücü yüz kırk kişilik (miş) genel mevcut yüz yirmi iki kişi. Onbeş kişilik bir okuma odası, elli kişilik hem kantin, hem yemekhane olarak kullanılan bir bölümle, öğrencilerin doğal gereksinmeleri karşılanıyor. Yurda giriş saati, normal günlerde 21.30, haftasonu 23.30. Ama hafta sonu öğrenciler, en geç 21.30 da yurtta bulunsalar en doğru davranışı yapmış olurlar. Çünkü 21.30 dan sonra gelenlerin adları alınıp, ileride doğabilecek herhangi bir kişisel sürtüşmede öğrenciye karşı kullanılır. Böylece onların namusları korunmuş olur. Oysa kantincinin öğrencilere karşı (sevgili!) tutumu sürekli idareye yansıtıldığı halde alınan önlem nedir?..(Üç yıldır kantin işletiminin aynı kişiye verilmesi)

Yurdun hemen karşısında kent merkezine kısa yoldan inişi sağlayan yolun kenarındaki parkta sürekli cinsel sapıklar görmek olası. Tüm başvurulara karşı getirilen çözüm: dört dakikalık yoldan öğrencilerin otobüsle inmeleri! Asıl sorun saldırıya uğrayan öğrencilerin, olaydan sonra içine düşdükleri psikoloji durum. Olayın onlarda bıraktığı etkiler?

Nevresimlere gözüm ilişiyor. İlk renkleri sanırım aktı, oysa şimdi grikara arası bir renkte. Anacığım, iyi ki burayı görme olanağın yok. Buradaki ortamı, nevresimlerin rengini, kurtlu taşlı, yağsız ve salçasız yemekleri görmenin öğrenci için lüks sayıldığını, çayın (ederi düşük(10 TL) daha ne istiyorsunuz uyarılarıyla) yeniden yeniden demlendiğini bilseydiniz...

Yılda bir kez geldiğiniz görüşte, en iyi dileklerini (!) sonuna değin gösteren yöneticilerin; öğrencilerin sürekli şikayetlerine, bozuk yemekleri kanıtlarıyla birlikte göstermelerine karşın, en doğal öğrenci istemlerinin ardında örgüt aramak, yasa dışılıkla suçlamak, istemlerini susturmak için 'onbeş gün yurttan uzaklaştırma' cezası vermek gibi önlemler aldıklarından hiç kuşkunuz olmazdı.

Burası Anadolu toprağı kadar suya aç. Öğrenciler çoktan unutmuş sıcak su olayını. Her gece yirmi dakika su verilir. Öğrencilerin hepsi aynı anda banyodadır. Kişi başına iki-üç dakika banyoda kalma süresi düşer.

— Burası, geleceğe yönelik umutların gerçekleşmesinde önemli işleri üstlenen bir kurum.

— Burası sevgisizlik

— Burası umarsızlık

— Burası baskı

— Burası istenmeden inilmiş otobüs durağı.

Kitaplar geçiyor, TAM YOL GERİ. Okunmasın diye kelepçeye vurulmuş sanki.

Bir Gün Mutlaka
Su Çürüdü
Seslerin Ayak Sesleri
Duyuru yapılıyor,
—..... telefonunuz vaaar!....

— Alo buyrun!

— Aloo... Duyamıyorum bağır biraz.

— Ben de duymuyorum sen de bağır biraz.

— Aluuu! Çamalan çık aradan.

Çamalan çıkmaz aradan. Çünkü hangi saatte hangi öğrenci telefonla aranmış, neler konuşmuş, öğrenmek zorunda. Öyle bir denetleme düzeneği geliştirilmiş ki kime nereden, hangi içerikte mektup gönderilmiş, ayrı ayrı bilinir. Ve günü geldiğinde öğrenciye karşı kullanılır.

Değiştirin bu yazgıyı!.. Yarının ak (!) olması için yetiştirdiğiniz çiçekler kara açacak yoksa. Yüreklendirin, düşündürün biraz. Bunca sorunu diri tutmak için verilen uğraş, gülümüze inat mı?

— Kaç kötürüm kafa çıkarmaya düşünüyorsunuz, umut ormanlarına? Geç oldu, gece ilerliyor, gelip beynimi örtecek sonra. Oklar savuruyorum geceye "anlamak yasak değil, anlatmak yasak" diye...

Işıklaaarr....! Kapatın lütfen.

Onlar kapıyı açmadan ışığı söndürüyorum. Hızla yazdıklarımı toplayıp, ranzama uzanıyorum sonra●

89. SOKAK ŞİİRLERİ-IV.

En sevdiğim saatte sokağa çıkıyorsun
birdenbire başlıyor güzelliğin
on parmağında on yasak
düşmanıyım kırmızı ışıkların
şaşıyor çiçeksiz gölgesine bir ağaç
en çok bizi öldüren falcılara inanıyoruz
düşlerimde hep o atom yangınları
bu ne demek?
Kırık bir camda kırık çizgiler
haritalarda bir geri kalmışlık
arabalar koşar adım
ve notalar
ben merdiven çıkıyorum
peşim sıra geliyor Beethoven
bu ne demek?
En sevdiğim saatte sokağa çıkıyorsun
-saçlarını sola yıkıyorsun-
birdenbire başlıyor güzelliğin
en ucuz baharında Çankaya'nın
ve kuşların en şarlatan zamanında
adsız bir ölüm töreninde yanyana yürüyoruz
dört yanın dört sevgili
ve bir kadının
-Rumca kısıp, Türkçe övgüsü gençliğine-
üçünü unutuyorsun
En sevdiğim saatte sokağa çıkıyorsun
-alfabeni evde unutuyorsun-
oturup Neruda'dan okuyorsun
öpüyoruz gözlerinden Lorca'nın
ve dudaklarımızda yeşil bir bakır tadı
gözlerim bir yerlerde sorguda kalmış
ellerim Santiago'da tutuklu
yüreğim paramparça bir başka dillerde
haberimi onbeş haberlerinde alıyorsun
-ikimiz de ölmüşüz
sokak şarkılarında Beyrut'un-
oturup ağlıyorsun
bu ne demek?

ramazan kayrak

ezilen cins tarih ve aşk

Nuri KIZIL

İLKEL çağda aşkın yalnızca ihtiyaçların giderilmesi yolunda girişilen eylemler bütünü olduğu tartışma götürmez bir gerçekliktir. Burada kadının tüm dişilerde var olan analık duyusu gereği bir hakimiyeti vardır. Bu daha çok tüm canlılarda varolan dişinin doğurganlığı ve yetiştiriciliğinden kaynaklanan bir saygıdan ibarettir. Yani cinsler arasında bir hegemonya söz konusu değildir.

ÜRETİM araçlarının gelişimi ile birlikte başta fizik olarak aynı olan cinsler, kadının çocukların bakımı ve yetiştirilmesi, erkeğinse güç olan üretim şartlarında fizik gücü kullanma zorunluluğu cinsler arada bir fiziki güç farklılığının doğmasına neden olurken üretimdeki güç kullanımı diğer ilişkilere de yansır. (Refleksif ekonomide cinsler fizik olarak aynı güce sahip; şöyle ki burada üretimden söz edilmesine karşın bir zaman ve yer faydası sağlanarak insanlar diğer tüm canlılar gibi fizik ihtiyaçlarını giderir ve yaşamlarını sürdürürler. Bu nedenledir ki cinsler arasında fizik olarak bir farklılık yoktur). Erkek başta sahip olduğu fiziksel güç üstünlüğünü kullanarak kadın üzerinde bir hegemonya kurar; daha sonraları ise fizik güç yerini üretim araçları üzerindeki sahipliğin kişiye kazandırdığı bir doğaüstü güç durumuna dönüşür. Ve böylece önce kadın üzerinde kurulan hegemonya üretim aracı sanibi bulunmayanlar üzerinde de etkili olmaya başlar.

ÜRETİM araçları üzerindeki mülkiyetin yoğunlaşması ile birliktedir ki insanlık, kölelik denilen, tarihindeki en karanlık dönemi yaşamaya başlar. Burada köle sahipleri ve köleler iki sınıfı oluşturmalarına karşın köle sahibi olsalar bile bütün kadınların yine bir efendileri vardır; bu da kadının erkeğidir. Kadın burada hiçbir hakka sahip değildir. Zaten az sayıda olan köle sahibi kadınların yalnızca erkeklerine ait olmalarına karşın köle kadınlar hem erkeklerinin malı hem de erkeği ve çocukları ile efendilerine ait birer eşya durumundadırlar. Yani burada kadın üzerinde çifte bir baskı mevcuttur. İnsanlık tarihinde kadının en fazla ezildiği dönem kuşkusuz köleci toplumdur.

İNSAN, doğası gereği daima iyiye ulaşma çabası içindedir. Kendine yararlı olanı araştırma, üretim araçlarının daha da gelişmesinini sağlarken ilişkilerin daha bir karmaşıklaşmasını gündeme getirir ve kölecl toplum düzeninde çatlamalar meydana gelir. Artık köle sahipleri denetimlerini sağlayamazlar; bazen kendiliğinden ve yavaşça bazen de büyük sosyal patlamalarla insanlık tarihinde yeni bir dönem açılır. Bu, köleliğe göre daha iyi olan feodalitenin gündeme gelmesidir. Burada da feodal beyler ve serfler iki toplumsal sınıfı meydana getirmelerine karşın, bütün kadınlar yine ezilen cinstirler.

ÜRETİM araçlarının daha gelişmesi kültür birikimi sonunda sağlanırken artan ihtiyaçlar yeni bir sınıfın doğmasını sağlar; bu, ticaretle uğraşanların oluşturduğu bir sınıftır. Bu sayede sermayenin birikimi daha hızlanırken teknolojik gelişmenin de yardımıyla yeni bir ekonomik sistem doğmaya başlar. Bu da bazen kendiliğinden ve yavaş yavaş, bazen de büyük sosyal patlamalar sonucu belirleyici olmaya başlar. Artık insanlık bir öncekine rağmen daha iyi olana doğru hızla ilerler.

ARTAN ihtiyaçlar kadının ekonomik hayata girmesini zorunlu kılmaya başlar. Önceleri zaten ekonomik faaliyetlerde bulunan kadın ekonomik sistem gereği bir başkasının hesabına çalışmak zorunda iken şimdi yalnızca kendi hesabına (kısmi olarak) çalışır duruma gelir. Ekonomik özgürlüğünü elde eden kadın önce aşkta daha sonra da diğer konularda özgürlüğünü elde etme yoluna gidecektir. Önce aşkta çünkü tüm canlılar doğaları gereği önce beyinleri ile sevişirler ve bunu elde etme yoluna giderler. Başta nasıl kadınların köleliğine ekonomik nedenler sebep olmuşsa kadın yine önce ekonomik özgürlüğünü elde ederek özgür ve mutlu olacaktır.

İLKEL toplum dışında kadın günümüze kadar hep ezilen cins durumundadır. İnsanlığın artık bunun bilincine vardığını söylemek hatalı olur çünkü bunun ortadan kaldırılması yolunda verilen uğraşların önüne çeşitli çıkar grupları tarafından set çekilmektedir. Toplumcu şairlerimizden Cahit Külebi bu konudaki kaygılarını "Kadınlar III" adlı şiirinin son kısmında şöyle dile getirir:

Otuzuma bile basmadan, dostlar
Ölüp gidersem
Ardımdan ağlamayın
Yalnız kadınlar için,
Yalnız onlar için ağlayın.

TÜM insanlığın tarih boyu çektiği bu acıyı elele ortadan kaldırması, özgür ve mutlu yarınlara bir an önce varması dileğiyle. ●

cinsellik.. "cinsellik"

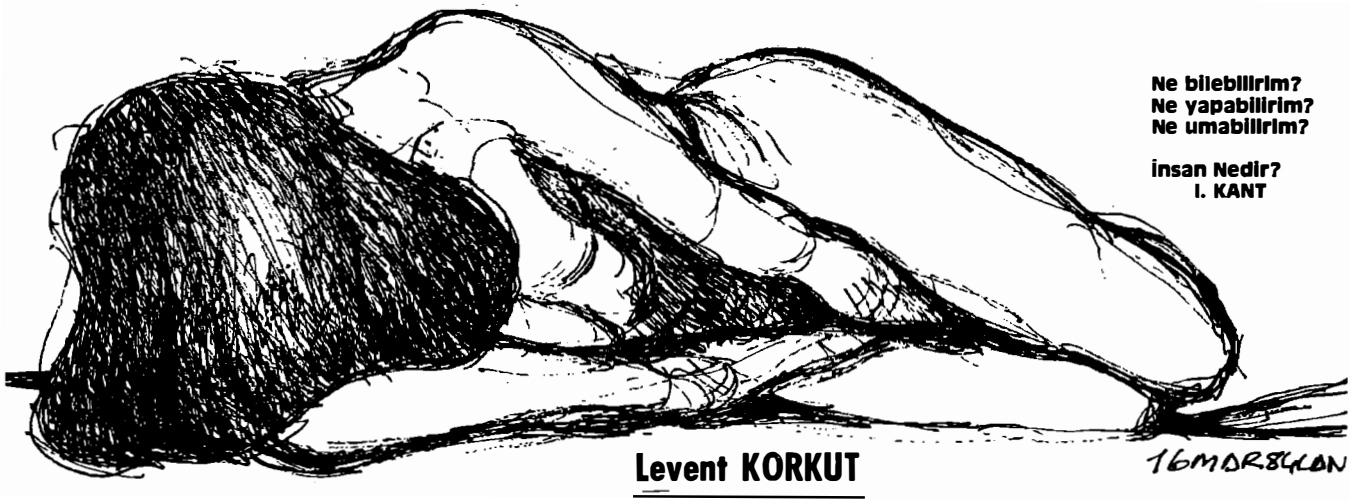

Levent KORKUT

Kemal: Dürüst olmalıyız, ben Ankara'lı değilim ve fakülteye gelmeden önce burası hakkında çok daha değişik düşünüyordum. Ne güzel diyordum fakülteye gideceğim, orada şimdi bir sürü kız vardır her gün birisi ile gezerim, hem ev de var, atarız kızları eve... Böyle düşünenlerin sayısı az değildi aramızda...

Sema: Biz kızların da durumu farklı değil, yurtlarda konuşulan en ağırlıklı konulardan biri "kimin kimle çıktığı", bu konuların sınırları da dedikoduyu aşmıyor. Öte yandan cinsel konularda genele uymayan kişilere ahlaksız damgası vuruluyor. Ancak şunu da kabul etmek gerekir ki kız yurtlarındaki ortam ile toplum karşılaştırıldığında bu konuda kız yurtları oldukça "liberal" kalır.

Mehmet: Geçen yıl benim için kötü bir yıldı, bunu şimdi daha iyi anlıyorum. Tek amacım bir kız bulup onunla çıkmaktı, ama duygusallık geri plandaydı... Evet, bir ihtiyaçtı çıkmak ama mekanik olamamalı bir anlam taşımalı. İnsan okula girdiğinde korkunç yalnızlık duyuyor, bir arkadaşı olsun istiyor, dertlerini anlatacak konuşacak yakın biri; bu da en yakındaki kız oluyordu...

Orhan: Öyle bir durum var ki, ne kadar çok kızla çıkarsan o kadar "şanın" artıyor, özellikle erkekler arasında çok yaygın bir inanç bu. Kızlara meta gözüyle bakılıyor, belki de toplumsal yapının cinselliğe yansıması var burada...

Ayşe: Çıkma kavramı da aydınlatılmaya muhtaç. Bildiğime göre batıda çıkma çok daha farklı bir anlamda. Mesela, erkek kız arkadaşını sinemaya götürüyor ya da kısa süreli bir ilişkiye giriyor buna çıkma diyorlar. Bizde ise uzun süreli ilişkiler de kısa süreli ilişkiler de aynı kavramla karşılanıyor...

Kemal: Kişilere sormak gerekir, burada size de soruyorum daha önce cinsel ilişkiye girmiş, ya da başka biriyle çıkmış bir kız ile evlenir misiniz? Çoğumuz burada olumlu yanıt verecektir ama yeterince dürüst olduğumuz kanısında değilim...

"Sosyo-ekonomik ilişkilerin daha sonraki bir gelişmesi olduğu için, cinsel sevgi, üstüne kurulduğu temelin niteliklerini kendisinde toplar, ancak tamamen yeni olan bir şey de içerir. Cinsel sevgi yalnızca kendisi için varolan bir lüks değildir; içinden kaynaklandığı toplumsal ilişkilere tekrar döner ve onları değiştirir... Temel de bir dizi basit omuriliksel refleks olan cinsel sevgi insanlar arasında kendisine birçok ekonomik ilişkileri bağlamış ve bunlar tarafından zenginleştirilmiştir."(1)

Durum böyle olunca, cinsellik kavramını tek başına düşünmemek gerekiyor, bu yola saptığımız anda tüm toplumsal etkileri bir kenara atmış oluruz. Oysa kavram tüm diğer kavramlarda olduğu gibi yaşamın tüm alanlarıyla birlikte incelenmelidir.

Bu genel açıklamadan çıkan şudur ki, sorun 'mikro' düzeyde ele alınamaz, ancak 'makro' düzeyde incelendiğinde bir anlam kazanır. Bu yazı ise bu 'makro' bakışın sadece önsözü niteliği taşıyabilir.

Yukarıda anlatılanlar ışığında ülkemiz özeline inersek ilk olarak incelenmesi gereken iki konu karşımıza çıkar:

Bunlardan birincisi toplumun yapısı ikincisi ise son yıllarda gençliğin cinselliğe karşı tutumudur.

Toplumsal yapı açısından yaklaşıldığında karşımıza oluşmakta olan bir kapitalist yapı ve yıkılmakta olan bir feodal yapı çıkar. Ancak işin ilginç yanı çökmekte olan feodal yapının "değerler sistemi"nin etkinliğini tam anlamıyla sürdürmesidir. Buna karşı oluşmaya çalışan yapı ise henüz sağlam bir temel kurabilmiş değil. Batıdan ithal edilen değerlerin koyu bir şekilcilik ile uygulanmasından başka, geleneksel yapıdan ve onun değerler sisteminden etkilenen bu yeni "sistem" 'el yordamı, göz kararı' hesabı ilerliyor.

Tablo böyle olunca işler de karışıyor. Erkekler kızlarla "çıkmak" istiyorlar ama evlenecekleri kızların da hanım hanımcık bir bakire olmasını arzuluyorlar. Böylece toplumumuza özgü kavramlar gelişiyor "evlenilecek kız" "gönül eğlendirilecek kız" "çıkılacak kız" v.b. gibi. Öte yandan yukarıdaki ayrımlaşma toplumda standart bir anlayışın oluşumuna engel oluyor. Üniversite gençliği düzeyinde ise durum iyice vahimleşiyor. Üniversite genci bir çelişkiyi yaşıyor "toplumun en aydın kesimi" olmak olayı ile "eskimiş değerler sisteminden kopamamak" olayı kesişiyor bir yerde tüm inançlar, tüm yargılar bir daha birbirine giriyor. Adam bir kızla "çıkıyor" ama başka biriyle "çıkan" kızlara da hoş gözle bakmıyor. Düşünsel planda "cinsel özgürlük" üzerine söylevler veriyor ama sevişirken kuralları ben koyarım diyor. Kız, modaya uygun giyinip hergün bir erkekle dolaşmayı (burada yanlış anlaşılmaması gereken bir noktayıda belirtmek isterim kişilerin belli bir moda anlaşıyının olmamasını ya da kısa süreli ilişkilerin kötülüğünü vurgulamak istemiyorum. Vurgulamak istediğim şekilcilik) cinsel özgürlük zannediyor.

Acaba bu yapıdan memnun muyuz diye bir soru sormak çok saçma olur her halde. Ancak ne yapabiliriz sorusuna ise Türk gençliği son yıllarda pek sokulmamış. Sorunu kabulleniyor o kadar, çözüm yolları araştırılıyor.

Yukarıdaki söyleşide de görüldüğü gibi tartışma düzeyi oldukça dar ve kısır, böyle olmak zorunda çünkü şimdiye kadar hep hasıraltı edilmiş bu konular. Geçmişte gençlik yüklenemeyeceği şeyleri yüklendiğinden bu ağırlı-

→

ğın altında ezilmiş, kendi sorunlarını görememiş. Sonuçta gençliğin "eskiyen değerler sistemi" ile "aydın olma" olayı arasındaki çelişkisini çözme bizim kuşaklara devredilmiş bir miras oluyor.

Biz ne yapabiliriz?

İki şekilde davranabiliriz:

İlk olarak sorunun yarının sorunu olduğunu söyleyip hiç birşey yapmamayı seçebiliriz - ki kendimize yapacağımız en büyük kötülüklerden birisidir bu. İkinci olarak ise kendi sistemimizi oluşturmaya çalışabiliriz ki oldukça çetin ve zor bir yoldayız demektir. Çünkü 'ne idüğü' belli olmayan namus kavramının arkasına sığınmış ve en büyük zihinsel ürünü 'cinsellik öcüdür', en büyük fizyolojik bilgisi kızlık zarının anotomisi olan geleneksel değerler sistemi vardır karşımızda. Daha bitmedi, birde kendilerini geleneksel değerlerden kopmuş zannedipte bu değerlerin batağına batanlar bununla da kalmayıp batıdaki gelişmeleride kendilerine yamayan kişiler var ki tam bir çorba görünümü oluşturuyorlar. Diğer yandan sorunu geleceğe aktaran görüşüde ele alacak olursak işimiz iyice güçleşir. Ancak güç de olsa bir ucundan yakalamalıyız, çünkü ülkemizde bir üniversite genci nasıl hamile kalındığını bilmiyor ise, sağlıklı cinsel ilişkilere giremiyor -genelevlerde ya da kendi kendine tatmin oluyorsa- özgürce sevişemiyorsa ya da sevişse bile "sevişemiyorsa" bu sorunlar yaşamın tüm alanlarına yansıyacak tüm sosyal ilişkilerimizi zedeleyecektir.

Yöntem ne olacak?

Şu hemen vurgulanmalıdır ki cinsellik konusundaki görüşlerimiz dogmatizme kaydığı ölçüde eski değerler ile bütünleşecek umursamaz olduğumuz ölçüde yozlaşacaktır. Cinsellik konusunda kişilerin tamamen özgür olduğunu ve ilişkilerini iradelerinin belirleyeceğini savunmalı ancak düşünsel planda konuyu havale etmemeli tartışma platformları yaratmalıyız. 80 öncesi yılların "bacı literatürü" ve insanların özel yaşamlarının kontrol edilmesinin (.... sorunlar çoktur, acılar büyüktür böyle bir ortamda gençlik eylenemez, sevişemez dans edemez) nasıl makinalar yarattığı anımsanırsa bu özgürlüğün gerekliliği anlaşılacaktır.

Toparlarsak:

Tüm resmi ve gayriresmi ideolojilerin tepeden inmeci yaklışımına karşı sorunları "akılcı" bir düzeyde ortaya seren kişilerin bireyselliklerine de saygı gösteren bir anlayış sağlıklı bir temelin önkoşuludur.

Ancak ondan sonra -bu temel oluşturulduktan sonra- bizim nasıl düşünmemiz ve davranmamız gerektiği şeklindeki önerilere kulak asmayacak, kendi pratiğimizi, kendi yargılarımızı ve kendi kamuoyumuzu oluşturacağız.

C.CAUDWELL
Ölen Bir Kültür Üzerine İncelemeler, Metis Yayınları S.139 ●

Cinsellik ve sevgi sorunu üzerine

Hakan CENGİZ

DÜZENSİZ, uyumsuz, sevgiden yoksun bir cinsel yaşam pek çok sorunumuzun kaynağı durumundadır. Ket vurulmuş, bastırılmış cinsel istekler ve eğilimler, bunalımların, streslerin odak noktasını oluşturur. Bu tip istek ve eğilimler, kadında da, erkekte de cinsel aktivasyonun olduğu sürelerde vardır. *"Cinsel enerji ve cinsel gerilim belli bir dereceye değin çalışmaya, bilime ve siyasaya dönüştürülebilir, belli bir derecenin ötesinde cinsel doyumun engellenmesi çalışma düzenini bozar. Bunun nedenlerini burada kısa sayalım: Cinsel itimi gemleyerek belli bir süre içinde kendini tümüyle önemli bir çalışmaya verdikten sonra içe itme süreci zayıflamaya başlar ve gençlerin çoğunda bilinçli ya da bilinçsiz düşlemeler giderek artar. Yapılan deneyler göstermiştir ki cinsel düşlemeler ne oranda bilinçsiz olursa, çalışma yeteneği de o oranda bozulmaktadır. Çünkü psişik enerjinin büyük bir kısmı bunu içe tepmeye harcanır. Çalışma yeteneğinin azaldığını gösteren ilk belirtiler çalışmada dikkatin azalması (düşüncenin dağılması), kendini çalışmaya vermede yetersizlik (bellek zayıflaması), gençlerin dediği gibi keyifsizlik, endişe ve sinirlilik biçimleri altında kendini gösterir. Çalışmayı bozan asıl etkenler içe itilemeyen cinsel gereksinmelerdir daha çok."*

Cinsellik ve sevgi sorunu incelenirken şu saptama gündeme getirilmelidir: "İnsanların mutlu olabileceği bir toplum ancak sömürünün olmadığı ve sevgi dolu bir toplum olabilir." İşin sömürü yanı konumuz dışındadır.

Sevgi sorununa gelince....

DÖNÜŞEN insan doğasının bir gereksinimi olan sevgi, salt karşı cinsler arasındaki duygu iletişimi olarak algılanamaz. Sevgi, anne sevgisi, baba sevgisi, doğa sevgisi, insan sevgisi gibi çok boyutlu bir oluşumdur. Bunların her birinin nesnel temelleri nicel olarak farklı, nitel olarak aynıdır. Sevgi olgusunu tam olarak kavrayabilmek için onu çıkar güdüsünden ayırmak gerekir. Genel olarak sevgi ilişkileri paylaşım temeli üzerine kurulmuştur. Paylaşılan öğeler ne denli fazla ise sevgi bağı da o denli güçlüdür.

DÜNYASAL bağlamda insan sorunlarına kaynaklık eden en önemli nedenlerden biri sevgisizliktir. Yaşadığımız endüstri toplumu ve makinalaşmanın getirdiği mekanik yaşam biçimi bireyi işlettiği makinanın bir parçası haline getirmekte ve benliğini yitirme süreci içine sokmaktadır. →

Öte yandan toplumsal üretim düzeniyle bireysel mülkiyet düzeni arasında bir uyarlık sağlanamaması kişiyi kendine ve topluma yabancı bir varlık haline getirmiştir. Bu yabancılaşma insanların kendilerini ve diğer insanları tanımalarını güçleştirmekte, sağlıklı ilişkilerinin kurulmasında en önemli engeli oluşturmaktadır.

Cinsellik ve sevgi birbirlerinden bağımsız kavramlar değillerdir. Cinsellik, sevgi beraberliğinin bir sonucu, bir uzantısıdır. Cinsel doyum sağlanırken ruhsal doyum da sağlanmalı, cinsellik ve sevgi birbirini bütünlemelidir.

Sevgisizliğin önemli bir sorun olduğu dünyamızda sevgiye bakış açısı çok önemlidir. Sevgi bir nesne sorunu degildir; bir çaba, bir yetenek sonucudur.

Toplumumuzda insanların sevgiyi tanıyamamalarının en önemli nedeni ona bir nesne ve çıkar sorunuymuş gibi bakmalarıdır. Bu yüzden kişiler kendi sorunlarını çözmeye yaklaşamamakta, kimileri çözümü genelevlerde, kimileri de evlilikte görmektedir. Birikim eksikliğinden doğan bu tür yanlış saptamalar onları gerçek çözümden uzaklaştırmakta, sonu olmayan bir kısır döngünün içine itmektedir.

CİNSEL ve ruhsal sorunlarımızın çözümü bireysel bağlamda sevgi beraberlikleridir. Ancak bu tür beraberliklerin nasıl süreceği ya da nasıl noktalanacağı sorusu akla gelmektedir. Düzene uygun, koşullanmış kafalar, böylesi birlikteiiklerin evlilikte noktalanması gerektiğini düşünmekte ve tek eşli cinsel yaşamı savunmaktadır.

Kutsal (!) evlilik kurumunu daha objektif bir şekilde değerlendirebilmek için onun tarihsel kökenini irdeiemek gerekir.

Evrim süreci içinde varolan ilk insanlar topluluğuna ilkel komünal toplum dendi. Bu toplumda üretim araçlarını elinde bulunduran bir sınıftan, dolayısıyla devlet kurumundan söz edilemezdi. Kurumların, yasaların olmadığı bir toplum biçimi olan ilkel komünal toplumda insanlar evlilik kurumu olmaksızın sevdikleri insanlarla birlikte olabiliyorlardı.

Tarihsel süreç içinde insanlar toprağa dayalı yerleşik hayata geçtiler. Yerleşik hayata geçilmesiyle toprak bir üretim aracı konumuna geldi. Bu toplumsal düzende toprağı elinde bulunduranlarla toprakta çalışanlar ekonomik sınırları oluşturdular. Tarihteki bu ilk sınıflı toplum düzenine köleci toplum düzeni adı verildi. Egemen sınıf niteliğinde olan köle sahiplerinin sömürü düzenlerini sürdürmek istemeleri toplumda kurumlaşmaya yol açtı. Ordu, aile, din ve benzeri kurumların bütünü ise devlet kurumunu oluşturdu.

KÖLECİ toplum düzeni dünyanın birçok yerinde farklı niceliklerde ortaya çıktı. Yayılmacılık politikası güden bu köleci devletlerin büyük bir orduya, yani daha fazla kafa sayısına gereksinimleri vardı. Böylelikle evlilik adı verilen yasal (!) çocuk üretme kurumunun temelleri ilk olarak köleci toplum düzeninde atıldı.

Toplumların evrimi sürecinde ortaya çıkan diğer sınıflı toplum biçimlerinde de (feodalizm, kapitalizm) evlilik kurumu varlığını sürdürdü ve sürdürüyor. Devlet ve iktidarın bir parçası olan evlilik kurumu günümüzde düzen bekçilerince savunulan bir kurum niteliğindedir. Bu feodal ve çağdışı kalıntı ancak özyönetimcl sınıfsız toplumda ortadan kalkabilir.

Kişilerin sevgiyi tanımamalarından kaynaklanan biçimsel bakış açısı doğal olarak evlilik kurumuna da yansımakta, bu kurumu bir şirket haline dönüştürmektedir. Dünyada ve Türkiye'de evlilikierin genel niteliği budur. Özellikle ülkemizde bu durum daha da belirginleşir.

İşsizlik sorununun trajik boyutlara ulaştığı Türkiye'de kadın, evliliğe işsiziiğinin sona erdiği ve yıllar yılı bastırmak zorunda kaldığı cinsel isteklerinin karşılandığı bir kurum gözüyle bakar. Bu bağlamda erkek, para ve gelir kaynağı, aynı zamanda bir gelecek garantisidir. Kadınların büyük bir çoğunluğunda varolan **"külkedisi kompleksi"** evlilik kurumu bünyesinde iyice belirginleşir. Kendini yaşamı boyunca bir erkeğe dayanmak, ona sığınmak zorunda hisseden kadın için imzalanmış senetler (evlilik cüzdanı) sağlam bir güvencedir.

ERKEĞİN evliliğe bakış açısı oldukça farklıdır. Yaşamının büyük bir kesitinde başbaşa olduğu cinsel sorunlarını çözümlemeyi düşünür erkek. Yasalar gereği (?) karısıyla yatma hakkına sahip olan erkek bu hakkını sonuna kadar kullanmak düşüncesindedir. Böylelikle düzenli bir cinsel (!) yaşamı olur. Ayrıca erkek, çamaşır, yemek, ütü, bulaşık gibi gündelik ev işlerini yaptırabileceği bir hizmetçiye sahiptir (!)

Toplumumuzda henüz özgürlük ve onur kavramları yeterince gelişmediği için olaya bu açıdan bakılamamakta ve bu şirkete taraflarca imzalar atılmaktadır.

Evlilik kurumu böylesine yoz, böylesine çağdışı bir kurumsa çözüm nedir? Çözüm, sevgi beraberlikleridir. Kişilerin birlikte yaşayabilmeleri için önkoşul sevgi bağı olmalıdır. İnsanlar cinsel yaşamlarını bu tür birlikteiiker içinde sürdürürler. Aralarında imzalanmış senetler olmadığından sevmedikleri insanlarla yaşamaya mahkum edilemezler. Dilekleri, sevdikleri kişilerle hiç bir sınır ve kısıtlama olmaksızın birlikte olurlar. Yaşamlarının sonuna dek özgürce, onurluca....

Bu yazıyı okuyanlardan bazıları soracaklardır: **"Peki Türkiye gibi bir ülkede kamuoyunun baskısı ne olacak?"** W. Reich kamuoyu konusunda şunları söylüyor: **"Kamuoyu, bütün sığ düşünceli erkeklerle bütün sığ düşünceli kadınların düşüncelerinin toplamıdır."**

YASAL ve hukuksal hiç bir zorunluluk olmadığı halde bu sığ düşünceli insanların kurallarına ve düşüncelerine göre davranmak, ne özgürlük bilinciyle ne de onur anlayışıyla bağdaşır. Hiç kuşkusuz yok ki bir takım engellemelerle karşılaşılacaktır. Ancak çözüm sevgiye inanmak ve mücadaleden yılmamaktır.

Yazımızı bir ozanın dizeleriyle bitirelim:

"Yaşamak! Bir ağaç gibi tek ve hür ve bir orman gibi kardeşçesine." ●

pavyona gidek mi?

Teoman ORALERKAYA

Ağa adamın bu soruyu cevaplayabilmesi için önce başka soruları cevaplaması lazımdır. Kılığı kıyafeti yerinde mi?, öyle 'hafif' zıpır işi kot, mont felan olmaz, pavyonun 'ağırlığına' uygun kıyafeti var mı? Sonracıma pavyona gitmekteki *amaç ve gayesi* ne? Bir kenarda şişe gibi oturmaya mı niyetli, yoksa 'harbi'den hovardalığa mı gidecek? Hovardalıkda gönlü varsa, gönülle olmaz parası var mı? Para da yetmez, şansı var mı, şans da yetmez, ağzı laf yapar mı? Konsomatris garı (pardon) hamfendilerl sabahın beşinde muhtemelen pavyonun üstündeki otelin çarşafı sarı lekelerle kaplı, gıcırtılı yatağında son bulacak o malum maceraya, bu sefer de razı etmek öyle her 'babayiğitin'' harcı değildir.

Diyelim ki tüm bu soruları olumlu cevapladın. O halde buyrun aşağıya [nedense hemen bütün pavyonlar, yer seviyesinin altındadır. Sanki o pavyona gömülü insanlar vardır da siz onların mezarını ziyarete iniyorsunuzdur.] Merdivenlerin bitimindeki vestiyere bir selamla birlikte paltonuzu sarkıtıp içeriye girin. Bu andan sonra kapıdan çıkana kadar gayet 'ağır' bir hava takınman menfaatin icabıdır. Hafif, zıpırca davranışlar hoş karşılanmaz, ısrar halinde dayakla son bulabilir. Hep 'ağır' olucan 'dayım', oturup kalkarken, rakını yudumlarken, eğer büyük şehirlerin büyük pavyonlarından birinde isen, sahnedeki İngiliz, Alman, Filipinli vb 'kız'ların çıplak kalçalarına, titreyen memelerine bakarken, eğer bir güneydoğu kentinde isen, sahneye şişman ve yağlı densözle birlikte çıkan işveli, cilveli 'oğlan'a kendisine duyduğun hayranlığı belirten kırmızı karanfili sunarken, yanına 'davet' ettirdiğin konsomatrisin bacaklarını ellerken ve hatta çıkan tartışmada küfür ederken, sopa yerken hep o 'ağır' havanı takınacan. Menfaatin icabı dedik ya gardaş.

Nerde kalmıştık? Haa! içeriye girince seni garson karşılar hemen, tipine bakıp seni bir masaya oturtacak. Hemen söylemeli, eğer öyle fazla paran yoksa dışarıda bir koltuk meyhanesinde birkaç kadeh 'parlatıp' gitmen yerinde olur.

Garsona bir duble rakı söyledin, bir de meyve söyle. Hemen gelir istediklerin. Artık arkana yaslanıp, cigaranı tellendirip rakını yudumluyarak sahnede olacakları izleyebilirsin. Hangi şehirde nasıl bir pavyona gittiğine göre değişebilir sahnede göreceklerin... Tef, keman, klarnet eşliğinde 'arabaya bin' şarkısını söyleyen kalın belli, yayvan memeli iki kadından oluşan sulukule ekibi de olabilir bu, Kan-Kan yapan İngiliz kızları da... İngilizce şarkı da dinleyebilirsin, en katıksızından arabeski de.

Dikkat edeceğin şey; etraftaki masalara fazla bakmayacaksın. Bu payvonda yapabileceğin en büyüm 'yanlış'lardan biridir, bir başka büyük 'yanlış'da içkiden veya mezeden pavyon personelinin duyabilleceği biçimde şikayet etmektir. Her iki 'yanlış'ın sonunda da kafanda 4 dikişlik bir yara ile pavyonu terk etmen mümkündür.

Neyse! Birinci kadehin sonuna doğru alkol, sigara dumanının da yardımıyla, etkisini hissettirmeye başlar. Tabii bu arada sahnedeki 'oynak ve ağır kalçaları'da hesaba katarsan durumun gittikçe güçleşir. Tüm bunların üstüne iki masa ötede çaprazda oturan dalgalı, kumral saçları ve göğüslerinin birleştiği çukuru ortaya koyan bluzuyla seni "beni çağırttırsana yakışıklı" diye süzen kadını da eklersen, artık, ikinci dubleni getirmiş olan garsona, onu masana davet ettirmen allahın emri olmuştur. Garson (ayakta, masaların arasında bir gölge gibi dolanan baş-pezevenk'in de onayı ile) 'hamfendiyi' kapıp masana bir duble viski ve bir tabak çerezle oturtur.

Bu andan sonra "dönüşü olmayan bir yol"dasındır artık. Kadının soracağı ilk sorulardan olan 'ne iş yaparsınız?' sorusana. Iş adamıyımdan, 'makina mühendisliği öğrencisiyim'e kadar yüzlerce çeşit cevap verebilirsin. Ne dersen de kadının cevabı 'yaa öyle mi, çok güzel' olacaktır. Bundan sonra konuşmayı -daha doğrusu muhabbetilerietmek tamamiyle sana kalmış birşeydir. Ama "karıyla" ekonomik-sosyal kültürel-politik sorunları konuşamayacağına göre havadan sudan, karadan konuşacaksınız herhalde. Bu arada 'hamfendi'yi, tüm espri kabiliyetini kullanarak, bol bol güldüreceksin ki sana 'kesilsin' ve de şimdiden yarıladığı ikinci dubleyi de çarçabuk bitirmesin. en sıkı esprilerinden birini 'patlattığında' elini yumuşak bir şekilde dizine koy kadının.... Allaah yaşasın bu hareketini ters karşılamadı. Şimdi biraz kımıldat parmaklarını, bakalım, aman çok iyi kadın her haliyle devam etmeni istiyor gibi. Demek ki biraz sonra soracağın "bu güzel sohbetimize az ötedeki işkembecide bir şırdan tuzlama içerek devam etsek, lütfeder miydiniz acaba?" sorusuna olumlu cevap alabileceksin demektir. Ondan sonra da gelsin gıcırtılı yatak...

Nah! gelsin işte, hayalci olma 'gardaş' bir kere başefendi senin tipini o kadar beğenmedi. Hem sana birşey diyeyim mi? Sen ya salaksın ya da dangalak. Ulan oğlum madem niyeti bozdun, madem kılığın kıyafetin yerinde, maden paran var, madem ağzın laf yapar ve de madem şansına o kadar güveniyon ne demeye gidip şansını dışarda, bir pastahanede, birahanede, lüks bir lokanta veya gece kulübünde denemiyon hem belki körün taşa denk geldiği gibi 'hayatının kadınına' rastlarsın. Hadi yürüü. ●

gençliğin sorunlarında cinsellik

Engin ÖZDİLEK

Yeni Olgu'nun Nisan sayısında, "Cinselliği" konu alan yazılar, röfortajlar, karikatür, makaleler ağırlıktaydı. Bu yazıların genel karakteristik ögeleri vurgulamakta yarar var. Birincisi; sevgi-cinsellik konusu, tarihsel toplumsal temel üzerinde ele alınmamıştır. Gençliğin sorunları, 84 Türkiye'sinin sorunlarından koparılarak mutlaklaştırılmıştır. İkincisi; yazıların içeriği, nesnel bilgilere, verilere dayanmamaktadır. Öfke-inanç kategorisi içinde, nerdeyse, bu sorunların çözümünde en büyük engel olarak, belli bir kesim gösterilmeye çalışılmıştır. Üçüncüsü; yazılar, öznel yaklaşımlarla, bir kavram karmaşasını içermektedir.

Oysa, yaşadığımız toplumun ya da onun belirli bir kesiminin sorunlarının açıklanmasına, hırçın ve iddialı bir şekilde gitmeden önce, üzerinde durulacak konunun nesnel olarak ortaya konması gerekir. Gençlik üzerine sevgi-cinsellik konusunda çıkarımlarda bulunmadan öncesi için de bu, geçerli. Gençlik kesiminin aile yapısı, sınıfsal kökeni, eğitim düzeyi, değer yargıları, ruhsal gelişimi, sevgi-cinsellik sorunun örgüsüne istesek de istemesek de katılıyor. Bu kapsamda yapılan araştırma sayısı az. Üstelik gençliğin çok dar kesimini, üniversite gençliğini içeriyor.

Bu yazı kapsamında, İstanbul Ü.'nde ve Ege Ü.'nde yapılmış iki ayrı çalışmadan yararlanıldı. Öğrencilerin % 70'i, orta derecede geliri olan, memur öğretmen ve esnaf, geri kalanı işçi ve kırsal kökenliler.

Tablo 1-

"Deneklerin, yaşamlarının en büyük bölümünü geçirdikleri yer."(I)

Köy	255	% 16.6
İlçe	363	% 23.6
İl	897	% 58.4
Yurt dışı	20	% 1.3
	1535	
Belirtmeyen	78	
	1613	

Tablo 2- "Deneklere göre, kendi aile yapıları."(II)

	Kız(%)	Erkek(%)	Toplam(%)
Örf ve adetlere bağlı geleneksel aile	20.4	30.9	28.1
Eskiye göre öncelikle yaşama şekli değişmekte olan bir aile	11.1	32.5	26.7
Eskiye göre hem yaşama şekli hem de değer yargıları değişmekte olan aile	59.7	31.3	39.0
Yaşama şekli, örf ve adetlere bağlılığı, topluma göre tamamen değişmiş aile	8.8	5.3	6.2

Yaşama şekilleri ve değer yargıları değişmekte olan aile, oranı, % 65.7 olarak saptanmış. Ancak, bu değişimin, aile içindeki çatışmaya hafifletici etkisinden söz etmek son derece güç. Çünkü eski-yeni kuşak çatışması, büyük kentlerde ve tarımsal özelliğini kaybetmeye başlayan yörelerde, yani bir anlamda geçiş toplumu özelliği taşıyan guruplardaki ailelerde kendini göstermektedir. Yukarıda alınan, Türkiye'deki bu tür ailelerin küçük bir parçası. Genel olarak gurup, ekonomik koşulların zorlamasıyla eriyen, aynı zamanda değer yargıları alt üst olan, küçük üretici, memur ve esnaf ailelerinden oluşmaktadır.

Kırsal kesimde, bu çatışmanın daha yumuşak olduğu belirtiliyor. Neden olarak da gençliğin üretime kısa sürede katılması, düşük eğitim düzeyi ile, var olan değer yargılarını olduğu gibi benimsemesi gösterilmiştir.

Yüksek gelir düzeyli ailelerden daha farklı. Bu kesim gençlerinin, ellerindeki olanakları geleneksel eğilimlere ve değer yargılarına uymayacak biçimde kullanmalarından kaynaklanmaktadır.(2)

Cinsel sorunlara geçmeden ele almaya çalıştığımız, eski-yeni kuşak çatışması ve geleneksel değer yargılarına gençliğin tepkisi, sınıfsal kökenine, eğitim, kültür düzeyine bağlı olarak, değişiklikler göstermektedir. Değer yargılarının, toplumun tümünü kucaklayacak biçimde geleneksellik taşımadığını da belirtelim.

Aile yapılarına bağımlı olarak, karşı cinsle arkadaşlık konusunda, deneklerin tutumu şöyle olmuş:

Tablo 3- (2)

	Geleneksel aile kökenli	Değişmekte olan aile kökenli
Olumsuz	% 21	% 9.8
Olumlu	% 79	% 90.2

Görüldüğü gibi, geleneksel aile kökenli öğrencilerde bile, karşı cinsle arkadaşlığı onaylama oranı oldukça yüksek. Genç insanların yeni değerlere duyarlılığını anlamak zor değil. Değer yargılarına yönelik diğer bir çalışmadan elde edilen veriler, şu şekilde:

Tablo 4- "Seks, temel güdülerimizdendir (ve tahmini gerekir). Size göre seks güdüsünün en iyi tatmin yolu hangisidir?" (3)

	Sayı	(%)
Yanıt vermeyen	16	2.45
Bastırılmasından yana	18	2.76
Sanat ve spor	227	34.81
Evlenme	329	50.46
Nikâhsız birliktelikler	62	9.50
TOPLAM	652	99.98

→

Konumuzla ilgili varabileceğimiz sonuç, cinsel gereksinimler açısından deneklerin(içinde bulundukları aşamada), ailenin işlevselliğini % 50 oranında benimsedikleri. Ancak aynı çalışmada deneklerin % 55'i var olan aile yapısının değiştirilmesinden yana(3). Bunun neyle değiştirileceği, belirsizlik taşıyor.

Sorunların enine boyuna kavranabilmesi konusunda bilgi eksikliği içindeyken, var olan sosyo-ekonomik koşullarda bu belirsizliğin kolay aşılamayacağı ortada.

Karşı cinse yaklaşımı zorlaştıran etkenlere bakacak olursak öncelikle toplumsal ilişkilerdeki zayıflığın altını çizmek gerekiyor. "Karşı cinsle yakın arkadaşlık kuramıyorum, bu konuda problemlerim var." diyen kızların % 20, erkeklerin % 45 olduğunu, (1), göz önünde tutarak, sosyal ilişkilerde güçsüzlük çekenlerin oranlarına bakalım: kızlarda % 46, erkeklerde % 54.

Karşı cinsle ilişki dağılımında daha kapsamlı bir tabloya bakalım:

	Erkek		Kız	
Karşı cinsle ilişki türü	**Evet(%)**	**Hayır(%)**	**Evet(%)**	**Hayır(%)**
Karşı cinsle arkadaşlığı kabul edemem	12.4	87.6	15.5	84.5
Sadece kardeşçe arkadaşlık yaparım	26.0	74.0	46.8	53.2
Yakın arkadaşlık edebilmeyi isterim	86.5	13.5	72.7	27.3
Karşı cinsle yakın arkadaşlığım olmuştur	73.8	26.2	51.3	48.7
Birden fazla yakın arkadaşlığım olmuştur	62.9	37.1	27.2	72.8
Cinsel ilişkiye yakın ilişkide bulunmuşumdur	56.0	44.0	11.2	88.8
Karşı cinsle cinsel ilişkim olmuştur	62.0	38.0	5.4	94.6
Toplam erkek 1105			Toplam kız 508	

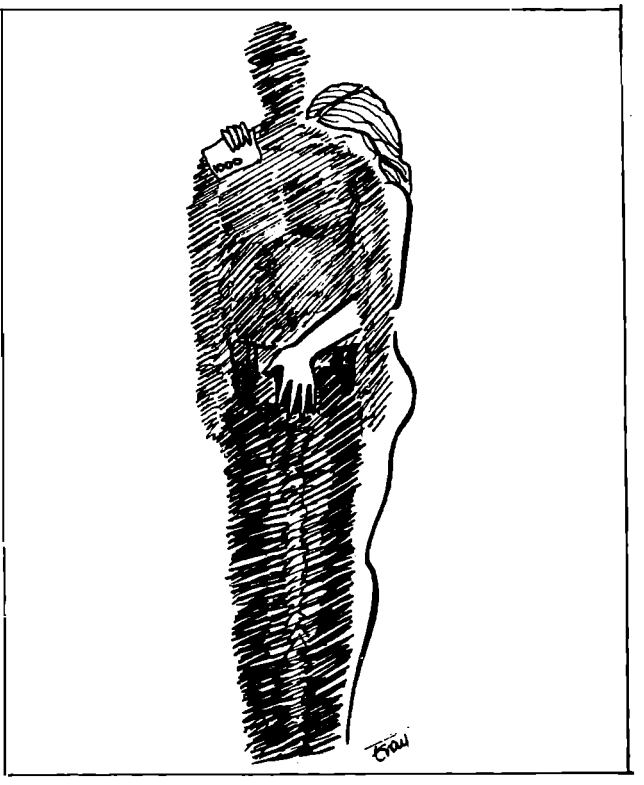

Cinsellik gençliğin en önemli sorunu mu? Anketlerden çıkan sonuçlara göre öncelik sırasıyla, belirtilen sorunlar şöyle; "Güvensizlik", "Kişiliğini bulma", "Cinsellik". Ege Ü.'ndeki ankette, 652 öğrencinin 37'si karşı cinsle arkadaşlığı en önemli sorun olarak gösterirken, 197 öğrenci "Yeni insanlarla tanışma, yeni arkadaşlıklar kurma"yı, en önemli sorun olarak işaretlemiş.

Sevgi-cinsellik konusuna nesnel olarak bakabilmek için, sosyal ilişkilerle birlikte ekonomik sorunlar, iletişimsizlik, eğitim, kültür düzeyinin önemini vurgulamıştık. Gençliğin çok dar bir kesiminde, üniversiteli gençlikte bunu somutlayalım: Yüksek öğrenim, meslek edinmek ve bilimsel çalışmalar yapabilmek amacıyla yeğlenmektedir. Bu amaç büyük bir çoğunluk için gerçekleşmemektedir.

Bilinen sorunları bir kez daha yineleyelim: (yinelemekle aşındırabilseydik keşke) sosyo-ekonomik yapıya güvensiz gözlerle bakan, geleceğinden kuşkulu, iş garantisi olmayan, "üniversitede okuma şansını elde etmiş" genç insanların sorunları, ilişkileri, tüm bunlardan bağımsız şekillenebilir mi? Bunlardan bağımsız görülen ilişkiler ne denli kalıcı olur?

Bu arada, üretim koşullarından uzakta kalan gençliğin sorunlarının giderek katmerlenmesi, zorunlu bir sonuç oluyor. Sevgi-cinsellik açısından ele alacak olursak sorun, "uzatmalı ergenlik"e dönüşüyor (4). Bu tıkanıklık içinde, üretmeyen birey, var olanı da tüketecektir. En büyük "aşk"lar yetmez buna. Biraz karanlık bir tablo oldu. Şu soru sorulabilir: Bir kişi gerçekten sevebilir mi? Elbette! "Gerçek yaratıcılığın ayırdında olan birey, kendiyle ve diğer insanlarla barışıktır; vermeyi ve paylaşmayı bilir, bundan zevk duyar ve ancak yaratmayı; vermeyi ve paylaşmayı başarabilen kişi gerçekten sevebilir..."(5).

KAYNAKLAR:

(1): "Gençlerimiz ve Sorunları", Doç.Dr. Aysel Ekşi, İstanbul-1982
(2): "Cumhuriyet Döneminde Gençlik", Tevfik Çavdar, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi
(3): "Ege Ü.'nde 1980-81 ders yılında kayıt olan öğrenciler üzerine bir araştırma", Dr. Nilgün Çelebi ile E.Ü.Sağlık ve Sosyal Hizmetler Merkezi'nin işbirliği ile hazırlanmıştır.
(4): "Çağımızın gençliğe yüklediği yeni bir sorun: Uzatmalı ergenlik" Doç. Dr. Ataman Tangör, Cumhuriyet Gençlik Eki, Sayı 2
(5): "Sevgi Üzerine", Doç. Dr. Ataman Tangör, Yarın Dergisi, Mayıs 82

islam ve kadın

Erkin Tufan ÖZALP

DAHA birkaç yüzyıl öncesine dek toplum düzeninin belirlenmesinde önemli bir etkendi din. Devlet ve din kavramları bütünleşmişti. Ancak 15.yüzyılda Avrupa'da oluşan yeni ekonomik ve toplumsal ilişkiler, bilim-teknoloji alanındaki atılımlar, bu birliği de etkilemiştir. Gelişim Dinin aleyhindeydi ve devlet işleri yavaş yavaş özgürleştiriliyordu. Fransız Devrimi'nin ürünü *"İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi"* laikliğin yasallaşmasını sağlardı: *"...dinsel inançlar da dahil, hiç kimseye düşüncelerinden ötürü karışılamaz."*

DOĞUDAKİ gelişim ise biraz farklı. Bunun en önemli nedeni İslam'ın bir inanç ve pratikler dizgesi olmaktan öte işlevler yüklenmesidir. Kuran, insanların Tanrı'yla olduğu kadar birbirleriyleolan ilişkilerini de düzenler. Bir tüze (hukuk) dizgesi oluşturur. Yasalar buna göre düzenlenmiştir. Örneğin Suudi Arabistan'da kutsal kitap tek anayasa olarak kabul edilmektedir (1). Sonuçta İslam'ın etkisi çok daha güçlü ve kalıcı olmuştur doğal olarak.

TÜRKLER'in Müslüman oluşları ile birlikte toplumsal yapılarını da yeni anlayışa göre düzenleyecekleri ortadaydı. Ama bunu yalnızca **'din'** olgusu ile açıklayamayız. Bu dönem, aynı zamanda göçebilikten yerleşik yaşama geçiş dönemidir. Geçiş ile birlikte yeni dönemden yararlanan bir tabaka oluşur. İslam'ın getirdiği düzen de çıkarlarına uygundur. Aynı olgu Osmanlı İmparatorluğu'nda da görülür. *"Osmanlı padişahları egemen toprak düzeninin gerektirdiği merkezi otoriteyi sağlamak için İslam düşüncesinden yararlanmışlardır."* (2) Yönetim, düzenin sürmesini sağlayacak en önemli ögelerden biri olan dini korumuştur. Eğitim dizgesi de aynı amaca yöneliktir. Sıbyan mektepleri bu konuda bir gösterge niteliği taşıyor: *"4-6 yaş arasında kız ve erkek çocukların birlikte okuduğu bu okullarda Kur'an okuma, din pratiği, namaz sûreleri, biraz da "yazı meşki" öğretilirdi."* (3). Sıbyan mektepleri diğer eğitim kurumlarından önce ilk aşamayı oluşturuyor ve çocuğun toplumdaki dinsel **sosyalizasyonunu** sağlıyordu.

TANZİMAT dönemine dek tüm katılığıyla sürer düzen. Karşı çıkışlar-büyük bir sertlikle- bastırılır. En önemli suçlama *"dinsizlik"* karalamasıdır. Bu arada halkın büyük çoğunluğunun müslüman olması, Türk-İslam bağını artık -kolay kolay- kopmayacak biçimde güçlendirir.

TANZİMAT dönemi ile birlikte **'Batılılaşma'** sürecine girilmesi, Batı kaynaklı görüşlerin de tutulmasına yol açmıştır. Buna koşut olarak *"laiklik"* düşüncesi de *"düşünülmeye"* başlar. Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nde din-devlet bağının koparılması ile sonuçlanır *"gidişat"*. Ama devletin **'laik'** olması toplumun laikliğini getirememiştir. Çünkü İslam'a sıkı sıkıya bağlı olan halk bu devrime *"neden"* ol- amıştır. Batıda toplumsal ve ekonomik gelişmelerin sonucu olarak gerçekleşen laiklik, Türkiye'de yapısal bir değişme olarak değil, tüze devrimi olarak doğmuştur. Mustafa Sencer'in belirtiği gibi *"Toplumun henüz geleneksel ilişkiler içinde bulunan ya da bu ilişkilerin beslediği dinsel ideolojiyi taşıyan geniş bir kesiminde din, geleneksel bir anlayış ve hukuk düzeni olarak varlığını korumuştur. Toplumdaki çağdaş gelişmeler, dinsel ideolojinin kaynağı olan geleneksel ilişkileri yeterince gideremediği için, bu ideoloji, başta kırsal çevreler olmak üzere toplumun birçok kesiminde yürürlükteki ilişkilere uygun düşmekte ve işlevselliğini korumaktadır. Maddi hayat koşullarıyla çelişmediği için henüz düzenleyici bir sistem olarak süregelen din, tüm Cumhuriyet tarihi boyunca açık ya da örtük biçimde etkinliğini korumuştur."* (4).

TÜM bunlar Kuran'ın koyduğu kuralların Türkiye koşullarında yoksanamayacağını, *"es"* geçilemeyeceğini gösterir.

GELELİM kadının İslam'daki yerine. Yüzyıllar boyunca Türk kadınının toplumsal konumunun İslam yasalarına göre belirlenmiş olması bu konuda Kuran'ı incelememizi gerektirir.

ERKEKLERİN üstünlüğü daha baştan kabul edilmiştir. *"Erkekler kadınlardan üstündür. Çünkü Allah onları birçok şeylerle kadınlardan üstün etmiştir. Onlar kadınları malları ile geçindirirler. İyi kadınlar da itaatli olurlar. Allah onların hakkını nasıl korumuşsa, onlar da kocaları yanlarında olmasa bile namuslarını korurlar. Serkeşliğinden yıldığınız kadınlara (önce) öğüt verin. sonra yalnız bırakın, (yine fayda etmezse) dövün."* (Nisâ Sûresi, 34. ayet).

BÖYLECE kadının yeri de belirlenmektedir yavaş yavaş. *"İyi"* kadınlar itaatli olur. Haklarını da buna göre alırlar: *"Kadınların hakları geleneğe uygun bir şekilde görevlerine denktir. Ancak erkeklerin kadınlardan bir üstün dereceleri olur."* (Bakara Sûresi, 228. ayet).

ARTIK kadınların erkeklere eşit haklara sahip olabileceği düşünülemez. Yine de bazı örneklerle kadın-erkek dengesini göstermeye çalışalım: *"Evladınız hakkında Allah'ın size tavsiyesi (emri) şudur: Erkeğin hissesi iki kızın hissesi kadardır.(....)"* (Nisâ Sûresi. 11. ayet).

AİLE kurumunda da görülüyor bu denge. Erkek ailenin reisidir doğal olarak. Ayrıca *"Boşanan kadınlar üç aybaşı hali beklerler.(...) Kocaları bu süre içinde barışmak isterse kadınlarını tekrar almaya tam hakları vardır."* (Bakara Sûresi, 228. ayet).

ERKEK **üstün** olduğuna göre birden fazla kadınla eş tutulabilir ancak: *"Eğer velisi bulunduğunuz yetim kızlarlaevlenip onların haklarını yemekten korkuyorsanız, beğendiğiniz, hoşunuza giden kadınlardan iki, üç, veya dört kadın alın."* (Nisâ Sûresi. 3 ayet).

BU düzen içinde kadından beklenen -daha önce de değindiğim gibi- erkeğine *"itaat"* etmektir. Çocuk doğurma da onlara verilen bir **görevdir.** Yine çocuğu *"ana"* büyütüp yetiştirecektir. *"Kadınlarınız sizin (evlat yetiştiren) tarlanızdır. Tarlanıza dilediğiniz gibi girin ve istikbal için hazırlıklı bulunun."* (Bakara Sûresi, 223. ayet). (5).

HZ. Esma'nın Hz. Muhammed'e sorduğu şu soru *"örnek"* kadının niteliklerini göstermesi bakımından değer taşıyor: *"Ey Allah'ın Rasulü! Ben arkamda bulunan müslüman hanımlar topluğunun bir elçişiyim. Onların hepsi de benim söylediğimi söylüyorlar; aynen benim fikrimde bulunuyorlar; gerçekten Allah (c.c.) seni hem erkeklere, hem de kadınlara peygamber olarak gönderdi. Biz sana iman ettik ve sana tâbi olduk. Biz kadınlar topluluğu, evlerde oturan, dışarısı ile ilgisi bulunmayan kimseleriz. Erkeklerin zâti ihtiyaçlarını görüyoruz, onların* **çocuklarını** *taşıyıp koruyoruz. Erkekler ise cihada çıktıklarından, cenazelerde bulunduklarından ve cemaat olduklarından Rabları katında faziletleri çoktur. Bizse, onların mallarını koruyor ve* **çocuklarını** *terbiye edip yetiştiriyoruz. Böyle yapmakla sevap kazanma bakımından erkeklere ortak olur muyuz?"*

HZ. Muhammed'in yanıtı kadının konumunu iyice belirginleştiriyor: *"Ey Esma! Dön git, arkandaki hanımlar topluluğuna şu müjdeyi ver: Sizden birinizin kocasına güzel itaat etmesi, onun rızasını istemesi ve ona muvafakat etmesi bütün bu erkekler için saydığın faziletlere denk gelir."* (6)

DOĞAL olarak artık bir sonuca varıp yazının sonunu bağlamamı bekliyorsunuz şu anda. Ama bir *"sonuç"a* varmayacağım! Daha doğrusu düşüncelerimi açıklamayacağım. Buyrun, dilediğiniz sonucu çıkarmakta **özgürsünüz!...**

DİPNOTLAR:

1— Cumhuriyet Gazetesi—Siyaset 84 Eki-20 Şubat 1984-s.12

2— **Edebiyat İncelemeleri-** Atilla Özkırımlı-Cem Yayınevi-s.56

3— Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze Eğitim Kurumlarının Gelişimi-İlhan Tekeli Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi-İletişim Yayınları-F:21-s.651

4— **Din ve Toplum-**Mustafa Sener-(Aynı kaynak)-F:18-s.569

5—**KUR'AN-I KERİM Arapçası Türkçe okunuşu ve anlamı-** Uzman bir kurul-Milliyet Yayınları

6— İslam Dergisi-Şubat 1984-s.39 ●

Sevgili sevgisiz reha

Reha ÜLKÜ

Seviyordun. Şimdi bitmiş bir masal. Ağladın. Sevdiğin herşeyindi. Oysa terkedildin.

Birlikte iken ne diyordun?:

"Seni seviyorum. Sonsuzca değil Reha'ca. Kendim kadar; kendimden fazla olamam ki."

Oysa ayrılınca,

"Ölüm bir şey sevgisizlik, sekssizlik, hatta özgürlük bile kötü," diye haykırdın.

Güzeldi öpüşmek sevdiğinle. Yüzünün ayva tüylerinde dolaşırken dudakların o ne hazdı. Bir zaman dilimi, şimdi yaşanmamışçasına uzak, ne günler miydi onlar?

Ne var ki karabasan gibi tartışmalar, didişmeler değil miydi kahreden seni, sen olmaktan çıkaran? Neden aşkta kendini gerçekleştirmeyi istedin? Varlığını algılaman o denli zor muydu? Böylesi bir yaşam yokuşunu seçtin; aylarca maratoncu performansında yaşadın duygusal olarak.

Fromm'un 'tüketici sevgi'si miydi seninki yoksa yaşanmamış bir cenneti kaybetme çabası mı?

Sevişmeyi yaşamak bir özlem/bekleyiş. Ne de olsa kolay değil bugün yatacak dişi ve mekân bulmak. Açsın!

Sevdiğinin vücuduna tanrıçaymışçasına tapardın; bilirdin en güzel olmadığını ama yine de senin için öyleydi.

Şimdi yalnızsın, kadınsız tek başına. Kendinle yaşamak gibi bir mutluluk/mutsuzluğun var. Acaba yapabilecek misin kadın olmayan kadınlar arasında kadınsız?

Hiç olmazsa kendini seviyorsun ya!

O günleri yeniden yaratmak mı özlediğin?; yeni aşk ya da kadınsızlık mı istedin ?

Sevmekten korkuyor musun?; kaçacak mısın artık bir eş özleminden/putundan? Belki de sevmek çabasından.

Arada geçmiyor değildir kafandan/bedeninden hınzırca duygular. Eminim canın çektiğinde masturbasyon yapıyorsundur ya da genelev falan. Kolay değil Türkiye'de yaşıyorsun kadınsız erkek olarak.

Ha, işin bir de o çok önemli toplumsal yanı var. Ne de olsa toplumsal hayvansın. Dolanıp duruyorsun hem cinslerinin arasında. Dedim ya, gönlün çekmiyor değil şu dişiyi ya da başkasını toplumsal olsan da.

Çok hoş adamsındır sen Reha. Hem eznönle hem de sosyal ilişkilerinle. Gelişme sürecini bir türlü bir yerlere vardıramayan yarıaydın; konuşursun gayet entel konuları birileriyle; aynı anda içinden, 'Omuzları ne kadar güzelmiş', ya da, 'Ne kadar ağır kokuyor,' diye geçebilir; hatta çok beğendinse sevişmek de! Oysaki devam edeceksiniz ikili oyununuza. Sen erkeksen onlar da dişidir.

Ama onların belki derinlere bastırılmıştır doğal içgüdüleri; hatta hissetmeyebilirler de cinsel bir birey olduklarını. Ama kımıldanıyordur kıpır kıpır içleri, en azından mart ayları, bahara doğru, belki kedileri seyrederken, belki de koklaşan insan çiftlerine rastlayınca.

İnsan tuhaftır; sen daha da tuhafsın Reha. Sevmeyi bilsen de sevmekten henüz ne kadar uzaksın. Belki henüz bir tomurcuk.

Seni sağlıklı bir kadın erkek ilişkisini yaşarken düşünmek o denli zor ki, belki de imkânsız. Ne de olsa çağının insanısın. Ne doğa, ne de düşünsel. Cennetini kaybetmiş bir mürit. Arageçişlerde sürünen zavallı ve çok sevgili sevgisiz Reha.

Sana sempati duymamam elde değil. Çünkü olağanı yaşıyorsun. Sıradışılık cezalandırılırken farklı özçüzümünü yaratman oldukça güç. Durumun insanı gülümsetebilir; belki de gözleri dolacaktır senin yaşadıklarını bileceklerin. Yine de kendine mahkumsun.

Sonsözde derim ki: Sevmeyi dene, seviyi ara. Üret sevgini, kendin için, insanlar için. Acı, damarlarındaki kan gibi vücudunu dolaşsa da severek dene yaşarken mutlu olabilmeyi. Sev gitsin insanı, kendini, dostlarını; belki bir gün eşini, toplumu ve en önemlisi yaşamayı sev. Sen kazanacaksın mutlaka. ●

RUMUZ: Alfred ya da Sizleri Seviyorum

Nefise ÖZKAL

AH benim can dostum, Alfred Prufrock.(I) Önce güzel bir haberim var sana. Balkondayım. Ayaklarımın altında körfez. Bir de sardunyalar açmış bahçede. Anlayacağın, her türlü dertten arınmış durumdayım.

SANA aşk şarkıları yazıyorlar, Alfred. Önce cesur davranıyorsun. "Gel gidelim beraberce," diyor içindeki ses. Sonra balon gibi sönüyorsun. Kadınlara yanaşmak kolay değil. Kedi gibi geliyorlar sana. Gizemli, durağan ve hırçın... Si,si,do,re... Coşuyor aşk şarkısı. Delikanlılık çağını yaşıyorsun ilkin. Garip bir tutukluk üzerinde. Hani düşlerindeki atılgan tip? "Elbette, "diyorsun", bulunacak zaman". "Cesaretin var mı, cesaretin," diye soruşturmak için de.

ELİNDE ne varsa yarına atıyorsun. Yarın aşık olacaksın; kendine güvenin yarın oluşacak herşeyden önce. Saçlarının azaldığını, dişlerinin döküldüğünü söyleyecekler sana. Birden şaşıracaksın, daha yarın gelmedi diye... Sonra, ölüm korkusu girecek yaşamına. Denizkızlarını düşleyeceksin. Unutma, denizkızlarını yakaladığın an, buralardan uçup gideceksin.

İŞTE böyle, sevgili Alfred, yalnızlık ömür boyu sırtındaydı senin. Kadın apayrı bir yaratıktı sanki. Kediye benzettin, dumana benzettin. Belirlediğin maskeler vardı. Sen güçlü, kararlı, saygın bir erkek olmalıydın herkesin gözünde. Ve kolları bilezikli, ılımlı, beyaz bir heykeli sevmeliydin gönlünce. Oysa kadın, bilezikten, şarkıdan, beyazlıktan öteydi gözlemlerinde. Kapandıkça kapandın kabuğunun içinde. Bu iki cins birlikte yaşıyorlarsa yerkürede ve aslanların, sincapların, köstebeklerin, tavşanların da iki cinsleri varsa. Ve onlar da sevebiliyorlarsa... Sen Alfred, neden korkuyorsun sevilmekten?

SENİNLE yolculuğa çıkıyoruz. Hazırlıklı ol. Yüzyıllar aşıp, sana bir sevgili bulacağız. Gün batımında buluşuyoruz bir düzine kadınla. Şiirler okunuyor, şarap yudumlanıyor dudaklarda. Daha başkasın bugün. Sappho'nun şiirlerine kaptırmışsın kendini. "Ah" diyorsun, "güzel kadın Sappho"; aklımı çeldin bir anda. "Papiruslarda, toprak kaplarda, okuyorsun dizeleri. Yüzyıllar ötesinden bir kadının belki ilk kez sesini duyuyorsun. "Çok seneler önce Atthis, sevdim seni. Oysa şimdi, küçük utangaç bir kızdan başka, nesin ki bana", diyor Sappho. Ne garip değil mi, demek kalıcı sevgiler de yokmuş bu dünyada. Oysa sen hep ölümsüz aşklar yaşamak istedin. Hüznü sevinci bir arada tatmadan yaşamın hep haz dolu geçsin istedin. Sonuçta hiçbiri olmadı bu özlemlerinin. Hani bir bakıma. "Bulut, Atthis, çevrende senin" der gibi geçiyormuş yaşam. Yeni kavradın bunu. Yazık.

MÜZİK ve şiir kenti Atina'da kızlı erkekle grupların çırılçıplak oyunlar oynamaları şölenler düzenlemeleri, alışık olmadığın şeyler. Olur şey değil; senelerin Afrodit'i iri göğüslü, tombul görünümünü ince uzun bir kadına dönüştürüyor. Demek ki Alfred, bu düzende kalıcı bir güzellik yok. Nedir peki gerçek olan? Sappho mu, sözler mi, şölenler mi, sevgi mi?

DAHA bir sevgili bulamadık sana. Atina'nın sokaklarında, bağırıyoruz, "Alfred'i anlayacak biri yok mu?" diye. Kadını şiirde tanımak sana yetmiyor. Onun gözyaşlarına, sıkıntılarına, umutlarına ortak olmak istiyorsun. Doğurganlığını tanımak istiyorsun. "Artık" diyorsun, "Atina'ya paydos." Yeni boyutlarıyla tanıman gerek kadını. Kızma sakın. Gene hinoğlu hinliğimi kullanıp eline bir mektup sıkıştırıyorum. Şöyle diyor son satırları mektubun: "Bir ışık yandı. Sesler işitiyorum. Birileri konuşuyor umutsuzluk çığlıkları arasında. Ama başka yerlerde binlerce, yüzbinlerce çocuk doğuyor; geleceğin çocuklarının anaları doğuruyor; yaşamın ne sana ne de bana gereksinimi var. Sen öldün. Belki ben de ölüyorum. Ama hiç önemli değil. Çünkü yaşam ölmez."(2)

BU mektup sevgili Alfred, doğmamış bir çocuğa yazılmış. Bildik öykü; kadın sevdiği adamdan çocuk bekliyor. Aralarında bir evlilik olmadığı için toplum dışlamak istiyor kadını. Çözüm kolay. Ver parayı, gitsin aldırsın istenmeyen yaratığı. Sonra anılara örtü çekilsin. Evli evine köylü köyüne. Sana bir soru herşeyden önce; bil bakalım, kimdir çocuğun sahibi? Kendisidir. En azından öyle olmalıdır. Ana ve baba bir basamaktır yaşama girerken. Ama bu içgüdü çoklukla yitirme korkusuna bürünür. Çocuğun her sorunu kutsal ailenin bir parçasıdır. Senelerin alışkanlıkları sürüp gider. Evlilik iki insanın bütünleşmesinden çok ailelerin evcilik oynamasından başka birşey değildir.

KADINLAR undan, keçi sütünden, beyaz tutkaldan ve bir tutam tuzdan maske takarlar; erkeklerse boğa kuyruğundan, turptan, uhudan, bulgurdan hazırlarlar maskelerini. Ahlı vahlı dostum, Alfred, küçük çıkarlar, ucuz ilişkiler içinde kavrulmadığından senin böyle maskelere gereksinimin yok. Bir de şuna inansan; kadın, doğurganlık, sevecenlik, vericilik kavramlarından da ötedir. Kadın, önce dostun olmalı. Tommy'leri, Robert'leri, Haydar'ları, Naci'leri tanıdığın gibi yakın olmalısın ona...

SANA henüz bir sevgili bulamadım. Kendini sevmeyi ve beğenmeyi öğrenir öğrenmez, söz, bulacağım. "Hiç de bu değildi benim aklımdan geçen, hiç de bu değildi," desen de, körfez ,ayaklarım ve sardunyalar yaşamın ölmezliğini kanıtlayacaklar sana.

DİPNOTLAR

(I) J. Alfred Prufrock, T.S. Eliot'un şiirindeki bir kişidir.
(II) Oriana Fallaci Doğmamış Çocuğa Mektuplar Çeviren: Pınar Kür.

GEÇİŞ

Kenan Halis KIZILDAĞ

GÜNEŞİN yaklaşık on meridyen öteden gönderdiği ışınlar, kentin üzerini hafif bir kızıllıkla süslemektedir. Hergün yinelendiği için göze batmayan insan yapısı canlılık, akşama ayrılmış özel şekline bürünmektedir. Çoğu insan için ömürleri boyunca bir iş günü içinde yapmakla yükümlü oldukları sekiz saat dolmuştur. Bu zaman birimi sonunda bazı insanlar, yeni bir yükümlülük semerini sırtlarlar. Öte yanda, öncekilerden ayrılan insanlara ise özgürlüğün sorumsuz kapıları aralanmaktadır. İşte "O" da, bu akşam, bu kapılardan birine dalmak üzeredir.

BİRASINI yudumlarken, işin yorgunluğunu çoktan unutmuş, kendisi içinbir dönüm noktası olacağına inandığı bir kararı vermek üzeredir. Anasının söylediğine göre 16, kafa kâğıdına göre de 19 yaşındadır. Verdiği karar için, anasının söylediği doğum tarihi doğruysa tam zamanıdır. Yok, eğer kafa kâğıdı haklıysa, çok geç kalmıştır. Sanki geç kaldığını bilmiyor da kendini küçük olduğuna inandırmaya çalışıyordu. Oysa bu kararı, ilk dürtülerin içinde oluşması ile vermemiş miydi?...

BİRA bardağının içindeki sarı altın damlacıklarda, o ilk gün canlandı. Gecekondularının arkasındaki sahada, arkadaşlarıyla misket oynarker, mahallenin gençlerinden Fahrettin'in "alın da gözünüz şenlensin" değin gördüğü en çıplak kadın resmindeki kadın bile kilodu ileydi. Ama Fahrettin Ağbi'nin kitabının kadınları, en mahrem yerlerini bile, bakan kişiye gösteriyorlardı. Anasının söylediği doğum tarihinin belirlediği 12 yaşına kadar karşı cinse ilişkin duyduğu tüm sözler aklından tek tek geçti. Suçlamaların ne denli yanlış olduğunu kanıtlayan mahkeme kanıtları, beynindeki mahkemede karşı cinsi suçsuz buldu ve ona yanlış bilgi veren kişileri bir bir suçladı. Suçlamayı yapan iddia makamının temsilcisi savcı olarak, kanıt fotoğraflarını 12 yaşın heyecanı ile defalarca inceledi. Ne yazık ki, aldığı toplumsallaşma suçluydu. Ne demişlerdi: "Kadınlarda ve kızlarda da senin ....'in gibi ....leri var, ancak bunlar seninkinin çok küçüğüdür". "Nah!" dedi ve bir daha resme baktı, "yok ulan yok işte" ve onların yalancılığına karar verdi.

BU kararı verirken, resimlerin heyecanına kapılmıştı. Karar sonrası kendisini bir başka hissediyordu. Gecekondularının arkasındaki sahada, arkadaşlarıyla misket oynarken, 12 yaşında, elini bacak arasına götürdü, korkuyla irkildi! Oradaki kendi uzvu değildi, orada çok büyük çok sert bir cisim vardı. Ama bu kez toplumsallaşma doğruydu, bunu çok önceden biliyor, bekliyordu. Değişimin belirtilerini daha önce hayvanlarda, bir keresinde de hamamda adamın birinde görmüştü. Şimdi erkek olmuştu. Erkekleşme-

→

miş arkadaşlarına hava atma isteğine kapıldı. Yengesinin diktiği pantolonunun lastiğini açtı ve içindeki muhteşem nesneyi arkadaşlarına gösterdi. Onlar henüz erkek değillerdi!...

Ortalık puslandı; kameraman, rejisörün emriyle puslu ortamı yavaş yavaş netleştirdi. Bira bardağındaki altın renkli damlalar belirginlik kazandılar... Mekân birahane, Sahne 4...

Evet!... Kararı, penisinin ilk ereksiyona geçtiği gün vermişti. Erkek olmuştu, öyleyse kadınla yatmalıydı. Ama nasıl?... Geneleve almazlardı... Sokaklarda da orospuların dolaştığını biliyordu, ama onlara nasıl yaklaşacaktı, yaklaşsa bile onlara verebileceği parayı nerden bulacaktı?.. Ne de olsa dışardaki orospu, genelevdekinden daha çok para alacaktı.

Ama şimdi 19 yaşında; cebinde parası olan, 4 aydır işte çalışan genç bir işçiydi. Öyleyse kararı bu gece uygulayabilmesi için koşullar hazırdı. Aslında, erkek olduğu yılın Ağustos'unda gittiği köylerinde, bu kararı farklı bir yolla gerçekleştirmişti. Üç arkadaşı ile köy bakkalının ahırına girerek eşekle ilişkide bulundukları günü düşündü. Yine de "gerçek bir kadınla çok daha farklı olmalı" diye iç geçirdi. Henüz tatmadığı bu eylemin düşüncesi bile onda anlatılmaz bir ürperti yaratıyordu.

BİR an yeni evlenmiş arkadaşlarını düşündü. Onlar karıları ile yatmaktaydılar. Bütün gün tek düşüncelerini, karıları ile yattıkları saatlere ilişkin düşlerin oluşturduğuna karar verdi. Düşünce sistemine giren evlilik kavramı, bütün sorunların çözümü gibi geliyordu. Bu düşüncelerin etkisi ile diğer masalara göz attı. Evli olduklarını sandığı yaşlı insanları inceledi. "Bu adamlar niçin bu saatte burdalar" diye kendi kendine sordu. Bilmediği empati yöntemini hatalı kullanarak, kendisini adamların yerine koydu. "Ahh!... bir evli olsaydı... İşten kalan saatlerini hep evde geçirir, karısıyla yatardı. Günde en az 5 posta giderim" dedi, sonra karısına acımış olmalıdır ki sayıyı 3'e indirdi.

Evlilik, onu çok korkutuyordu. Bu düşüncesi, gerçekte evlilikle değil, ilk geceyle ilgiliydi. Daha doğrusu, evlilik ona yanlış anlatılmıştı. Korkuları, kendi iktidarsızlığına, bekâret bozamama yeteneksizliğine dayanmıyor muydu?

Bardağındaki son bir yudumluk birayı içti. Bira ona cesaret veriyordu, ancak daha fazla içmemesi gerektiğinin bilincindeydi. Herşeyden önce, ağzı kokarsa, kadın onu tersleyebilirdi. Bu yüzden en güzel kıyafetlerini giymiş, altın damla kolonyasını sürünmüş, halde oturuyordu birahanede. Cesareti yakalayabilmiş olsaydı, o lanet birayı da içmeyecekti.

Dışarı çıktığında hava, zifiri bir karanlığın içindeydi. Şehir ise karanlığa inat, reklamların belirtgeleri neon ışıklarıyla en lüks derecesinden elektriği israf etmekteydi. Erkek olmamış delikanlı, hedefine doğru yol alan bir ordunun içindeki nefer gibi, karanlığa daldı. Neonlarla süslü caddelerden, sessiz sokaklara dalarken, birçok erkeğin de kendisi ile aynı yöne gittiğini farketti.

BU yoldan, 3 ay önce, işteki arkadaşlarıyla geçtiğini anımsadı. Genelevlerin olduğu mahallenin giriş kapısında, bekçi, 6 kişi arasından yalnızca ona kimlik sormuştu. Ne çok utanmıştı. Arkadaşları defalarca gelmişlerdi. O ise, o gün ilk kez böylesi bir yere geliyordu. Arkadaşlarının herbiri, farklı evierdeki kadınlara girmişlerdi. O gün, çok istemesine rağmen, hiçbir eve girememişti. Biraz cesaretlenip bir eve dalmak istemiş, yaprak gibi titremesi, ağzına gelen yüreği, bu bir anlık cesareti ondan alıp götürmüştü. O gün, bir kez daha erkekliklerini kanıtlayan arkadaşlarına; kendi girmeyiş nedeni olarak da genelevin hastalık yuvası olduğunu, bu yüzden girmediğini belirtmişti. Ayrıca kadınların pek çoğu, anası yaşındaydı. Bu doğduydu, ama onlarla evlenecek değildi ki. Bu nedenle "genç ya da yaşlı, kadın kadındır" diye aklından geçirdi.

Ordu, birçok neferiyle hedefine ulaştı, kapıdaki mücadelede başarılı oldu. Bekçi bir süre kafa kâğıdını inceledi, sonra ses çıkarmadı, geçmesine izin verdi. Artık içerdeydi, başarıya ulaşması, evlerden birine girip kadınlardan birini seçmesine bağlıydı.

Evlerin pencerelerine yaklaştı, kalabalık seyirci kitlesini yararak, içerlyi gözleyebileceği bir boşluğa yerleşti. İçerde, iç çamaşırları ile oturan kadınları görmek heyecanını artırdı, onları uzunca bir süre gözleri ile yedikten sonra aklına başaramama korkusu tekrar geldi.

Penisinin sertliğini hissetmek onu bayağı rahatlattı, hemen içeri girerse başaracağını biliyordu. İçeriye girmek artık hayal değildi, önündeki kapıyı ittirmesi yeterliydi. O müthiş zevke bu derece yakın olmak, tüm benliğinde heyecan dalgalansı yarattı. Sanki kalbi durmuştu. Oysa kalbinin ritmik sesini, çok tok bir şekilde, boynundaki fırlamış şah damarından bile hissedebiliyordu. Eli ve alnı ter içindeydi, boğazı ise aksine kupkuruydu.

DIŞARDAN son bir kez içeri baktı, en yumuşak görünüşlü 40 yaşlarındaki bir kadını gözüne kestirdi. Kapıyı ittirip, düşecekmiş gibi titreyen adımlarla kadının yanına yaklaştı. Aman tanrım... Kadına ne diyecekti, onu bilmiyordu. Kadın ona:

-Evet kocacağım ne istedin, dedi!

Delikanlı, kızardıkça kızardı. Müthiş bir mide bulantısıyla birlikte, çevreden gülüşmeleri hissetti. Kadın onu bu durumdan kurtardı:

- Yukarı katta, 6 numaralı odaya gir, soyun.

Genç, bu direktifi tekrarlatmamak için, hemen üst kata çıkıldığını belirten basamaklara yöneldi. Üst kata çıktığında 6 numaralı odayı buldu, içeri girdi.

İçerisi, bir yatağı ve yatağın alanı kadar bir boşluğu içine alan küçük bir odaydı. Yerde, çok adi iki terlik vardı. Yatağın yanındaki küçük bir komidinin üstünde, peçete ve limon kolonyası duruyordu. Yerde dip köşede, bir leğen ve içinde bir sürü beyaz köpükler vardı. Bu köpüklerin leğenin yanındaki sabuna ait olduğunu anladı. Altındaki küçük musluktan leğene suyu sağlayan, silindir şeklindeki beyaz bidon, leğenin üstündeki duvara monte edilmişti. İçi atılmış peçetelerle dolu, küçük bir çöp kutusu da kapının yanında yer almıştı. İçeriğinde, genel sağlığın zührevi hastalıklardan korunmasına ilişkin öğütler bulunan bir kâğıt parçası, yaldızları dökülmüş bir çerçevenin sınırları içinde, kapının arkasına asılmıştı.

GENÇ adam soyunmaya başladı. Artık heyevan, doruk noktasındaydı. Ama, aşağıdakinden daha rahattı, hiç değilse, burada tek başındaydı. Soyunduğu zaman birden dehşete kapıldı, penisi iş görmez durumdaydı. Onu ereksiyona geçirmeye çalıştı, olmadı. Kadının ayak seslerini duydu. Birden donakaldı. Kapı açıldı, kadın durmadan konuşuyordu. İlk önce viziteyi istediğini duydu.

- Kaç lira... diye sordu. Gerçi 1000 lira olduğunu biliyordu, ama yine de sordu. Kadın, 2000 lira isteyince sesini çıkaramadan parayı kadına verdi.

Artık kadın da tamamen çıplaktı. Kadına yalvaran gözlerle baktı. Kadın durumu hemen anladı.

- İlk kez mi, diye sordu.

Genç adam halâ erkekliğine yediremiyordu, bu yüzden.

- Hayır ama acemi sayılırım, dedi.

Kadın, hem heyecanını yatıştırmak için sorular soruyor, hem de onu tahrik etmeye çalışıyordu. Delikanlı daha önce bazı arkadaşlarının ilk denemelerinde başarılı olamadıklarını duymuştu. Hiçbirine, girdikleri kadınlar, bu kadar iyi davranmamışlardı. Kadının iyi bir insan olduğuna inanmak istemediği için, kadının davranışlarını, kendi yakışıklılığına bağladı. Yine erkeksi tarafı ağır basmıştı.

KADIN, amacına ulaştı, genç adamı ilişkide bulunabilecek duruma getirdi. Genç adam artık dürtülerlyle geri kalan işlemleri yapabiliyordu. Boşalımın doğrultusundaki salınımsal helezonlar onu ereğine erdiriyordu. Artık o bir erkekti! ●

METAL

Elimin titremesi
solmaya durmuş çiçek
şehrin üstündeki tente
hepsinin bir nedeni var
seziyorum:
metal

çağımızın özü
onsuz edemeyiz
arkamızda sakin
parlak ve hantal
metal

arkadan güler sana duvarlar
hain kaldırım
hani elini uzatsana kapı tokmağı
biliyorum
hepinizin içine işlemiş
ifrit metal

uçaklar gemiler
hatta ağaçlar bile olabilir ama
onların yüreği de
metal

hiç dokundun mu?
soğuk ve serttir
ve çok şey anlatır
anlamsızlığı onun,
preslenmiş metal

bu anıları unut şimdi
yeri değil
bak
gözünü alıyor değil mi?
parlak metal

istesende kaçamazsın
bizi biz yapan
kalbimizse biraz
biraz da metal

leylek göçlerini mi seyrediyorsun?
oğlum kuş mu kaldı ki
göç olsun
o uçanlar
metal

çakılan her gece
göğün çatısına
ay değildir
hilâl metal

ölümdür şüphesiz
namluları aşındıran
tetikle göz arasındaki bağıntı
7,65'lik
kanlı metal.

1982 CAN
can özer

"dün dün ile gitti cancağızım bugün yeni şeyler söylemek lazım"

Adnan AKFIRAT

70'li yılların son döneminde toplumun bütününde gözlenen kargaşa, gençlikte daha şiddetli bir şekilde yaşandı. Daha sonra bu dönemin sağlıklı bir değerlendirilmesi yapılmadı. Türkiye'nin 60 yıllık Cumhuriyet tarihi içinde çok özgül bir yeri olan bu dönemin kapsamlı bir değerlendirmesi bu günü daha anlaşılır kılacak, kavrayışımızı bir üst noktaya çıkaracaktır

Geçmişte olumlu olanla, olumsuz olanı ayırdetmemek, gelişmeye açık olanla, çürüyenin ayrımına varmamak, aşılması gerekenle, geliştirilerek sürdürülmesi gerekeni yakalayamamak, yaşanan günün de geçmişin vesayeti altında kalarak çarpıtılmasına, o hararetle yaşanması istenen "somut bugün"ün de yaşanmamasına neden olacaktır.

Yeni Olgu'nun oluşturulması, hazırlanması sürecinde de en büyük engelin, hem gençlik içinde hem de dışında, geçmiş dönemde şekillenmiş anlayışlar olduğu kanısındayım, Grupçuluğun aşılabilmesi, farklı düşünmenin düşmanlık nedeni olmaktan çıkarılması, yalnızca "bazılarına" hak olan söz söylemenin, karar almanın, tutum almanın yerine "sıradan"ların sürece bütün ağırlığıyla katılması, kendi damgasını vurmasının zorunluluğu, hep tartışma konusu oldu, bundan sonra da bir üst düzeyde olmak zorunda.

Bir araya gelmeye, demokrasiyi uygulamaya ket vuran anlayış ve uygulamalar, gençliğin içinde büyük oranda gerilemiş olmasına rağmen, dışarda dahada katmerleşmiş, geçmişten daha fazla engelleyici, bastırıcı duruma gelmiş bulunmakta. Bir taraftan çeşitli mekanizmalarla gençlik dar bir alana sıkıştırılıp, kolu kanadı kırılırken diğer yandan güçlü bir ideolojik kampanyayla "uslu" bir gençlik yaratılmaya çalışılmakta.

"BİZE KUZU GİBİ OLUN DİYORLAR BÜYÜYÜP ORTAYA ÇIKINCA/KOYUN GİBİ GÜTMEK İÇİN"

(Can Yücel)

Geçmiş dönemde bütün kötülüklerin ana nedeni olarak gençliğin "gereğinden" fazla söz hakkı olması olarak gören / gösteren anlayış sahipleri doğal olarak geçmişte varolan, şu veya bu oranda kullanılan hakların gaspedilmesini gerçekleştirdi.

Bu "yaramazlar takımı" terbiye edilmeli, zapt-ı rapt altına alınmalıydılar. Ne demek yaşamın her alanına ilişkin söz söylemek, saçlarının sakallarının uzunluğu, giysilerinin türü de üst mercilerce belirlenmelidir.

Ve bu haytalar yalnızca derslerine çalışmalı (ki ol derslerin içeriği de, işlenişi de medrese esaslarına uygun hale getirildi), dersler dışında bir şeyle asla ve kat'a uğraşmamalıdırlar. (Zaten derslerden ve vizelerden dolayı zamanı yoktur, zaman ayırmaya kalkışırsa "okuidan atmak" gibi etkili bir yöntemle cezası verilir.)

Hele o politika denilen umacıya kesinlikle bulaşmamalıdır.

Politikayla politikacılar uğraşır. Politikayla uğraşmak istiyorsa da önce derslerine çalışmalı, iyi bir meslek edinmeli, mazbut bir aile kurmalı, çokca para kazanmalı..... dır. Hem sonra o politika denilen çamurun içine batmanın anlamı nedir ki.

Egemen düşünce politikayı hem aşağılayarak, hemde ulaşılmaz birşey haline getirerek, çarpık ve anlaşılmaz hale sokmuştur. Oysa biliriz ki, YAŞAMDA POLİTİKA DIŞI HİÇ BİR ŞEY YOKTUR. Politikanın egemenlerce yapılan tanımlaması da bilinçli bir politikanın yansımasıdır. Bu da statükoyu korumanın politikasıdır.

Bu bağlamda bu kavram kullanılırken, egemen olanın sınırları içine hapsolup, politikayı "tu kaka" görme yanılgısına düşülmemelidir. Hem gençliği yaşamın her alanında ve gençliğin içinde demokrasi ve söz hakkı şiarıyla yola çıkıp hem de Yeni Olgu'nun politikadan azade olmasını savunmak saçmadır.

Geçmiş dönemin olumsuzluğuna "gençliğin aşırı politize olması"nın kaynaklık ettiği yaygın bir kanı, Hataları **yinelememek** babında, kamuoyunun büyük bir kesimi ve özellikle gençlik politikadan ürkmekte. Bu minval üzre apolitiklik genel kabul gören politika olageldi.

Öncelikle, gerçeği ortaya çıkarmak için tepkiselcilikten uzaklaşmalı. Sorun bütün boyutlarıyla derinlemesine irdelenmelidir.

Geçmiş dönemde yanlış olan gençliğin politikayla ilgilenmesi değil, baskın olan politikanın yanlış olmasıydı. Gençliğin gücünün çok ötesinde, onun omuzlarının kaldıramayacağı kadar ağır bir yük olan göreve soyunması soyundurulması yanlış olan politikadır.

Diğer bir yanlış kanı ise, gençliğin çoğunluğunun politikaya dolaysız katılabildiğidir. Birincisi bunun araçları yetersizdi, geliştirilememeşti, ikincisi varolan araçlarsa çoğunlukla yanlış kullanılmaktaydı. Politikayla dolaysız bir biçimde uğraşanlarsa tıpkı egemen politikacılar gibi davranmakta, yalnızca uzmanlarca politika yapılmalıdır yanılgısına düşmekteydiler.

Burada 1979 yılında İstanbul'un bir işçi semtindeki lisede 800 öğrenci arasında yapılan bir anketin bulgularından sözetmek istiyorum.

Can güvenliğinin olmadığı (öğrencilerin % 75'i can güvenliklerinin olmadığını belirtmiştir.) bu okulda "si-

→

yasi etkinliğin" bir göstergesi olarak iki boykot eylemi konmuştur. Bu "siyasi etkinlik konusunda öğrencilerin % 82'sinin görüşlerine başvurulmamıştır.

Öğrencilerin yalnızca % 37'si boykotun neden yapıldığını bilmekteydi. Boykota katılan öğrencilerin % 75'i boykota gönüllü olarak katılmadıklarını belirtirken % 7'si çekimser kalmıştır. (1)

İşte olmaması gereken, aşılması gereken bu politikadır. Yani karşı çıkılması gereken yanlış politikalardır, politika dışı kalmak değil.

En geniş kesimin politikaya katılmasının, tüm kararların alınması ve uygulanmasına çoğunluğun özgürce katılımının önü açılmalı. Bunun araçları ve anlayışı yaratılmalıdır. Yöneticiliğin meslek olmaktan çıktığı, "her bireyin seçkin olduğu" bir toplumsal düzene gidiş bu yönden başlamalıdır.

"ÖNEMLİ OLAN BUGÜN-YARINI KUŞLAR DÜŞÜNÜR"

Apolitikliğin "entellektüel" düzeydeki ifadesi "hiçbir soyut yarın için somut bugünden vazgeçmek niyetinde değiliz" şeklinde ortaya çıkmakta. "Yarın"-'dan vazgeçilerek yaşanması istenen "somut bugün" tamda bolca ögütlenen "kafana göre takıl" anlayışının değişik bir ifadesi. Çünkü yaşanması istenen bugünün de bir de dünü bir de yarını var. Ve o bugün de hem dünden hemde yarından etkilenmekte. Bugünün yaşanması da geçmişten geleceğe uzanan bir teorik çerçevenin bugüne uygulanmasıyla olasıdır.

Son dönemde yakın geçmişe (Kurtuluş Savaşı, Kemalist Devrim) öfkeyle bakmak uzak geçmişi (Osmanlılar) de hayran hayran seyretmek pek moda oldu. Ama sıra "yarına" gelince kaytarma başlıyor. Yarını düşünmenin, yarına hazırlanmanın, tehlikeliliği arttı. Bunun yanısıra da yarından vazgeçmeyenlerde, bıyık altında gülünen bir kesim oldu.

Geçmişte dogmatik bir tarzda, özüne inmeden sarılınılan ve aşırı abartılması sonucu, onun dışında herşeyi küçük gören anlayış birden tersine döndü. "Bu günle başlamayan herşeye kulaklarımız tıkalı" oldu.

Bu noktada da,

Geçmişin yanılgısından kurtulma çabasıyla, başka bir yanılgıya düşme yanılgısı yaşanmaktadır. Geçmişte çoğu şey yarına ertelendi. Bu yarını doğru kavrayamamaktı. O haliyle "yarın", "yarın" olmaktan çıkıp Kur'andaki anlamıyla cennet olmuştu.

Yalnızca bugünün düşünülmesini kimler ister ve yalnızca bu günde sınırlı kalmak kimin dayatmasıdır? Tabii ki yarın olacaklardan en fazla zarar görecekler. Onun için akan zamanı bu günle sınırlamaya çalışırlar. Hertürlü yarına varma çabasını engeller, yasaklar ya da düzmece yarınlar yaratıp, bugünü cazip kılarlar.

Aslında yaşanılması istenen bu günde, onların belirledikleri, onların tanımladıkları bu gündür. Ve sunulan bu gün, geçmişten gelecekten azade, allanmış, pullanmış yapay bir bu gündür. Yaşanması istenen bu gün ancak yarın düşüncesinden uzak olanlarca, çizilen çerçevesinin ötesine geçemeyenlerce yaşanabilir. Yani magazin basının öne çıkardığı, övdüğü "örnek" insanlarınca.

İNSAN MI? HAYVAN MI?

"Örümcek dokumacınınkini andıran bir iş yapar. Arı ise, peteğini yaparken bir çok mimara parmak ısırtır. Ama en beceriksiz mimarı, en usta arıdan ayıran özellik mimarın yapacağı binayı önceden tasarlamış olmasıdır."(2)

Bir etkinlikte bulunabilmek için hem bilgi hem istek gereklidir. Bilgiyi daha önceki deneylerimizden / deneylerden elde eder ki, isteği ise etkinliğin getireceği yarardan dolayı duyarız.

Geçmişten kopuk, yarından bağımsız bir bugünde yaşamak, tıpkı bir arı gibi yaşamaktır.

Bu günün hakkını vermek, bugünü yaşayabilmek, yarınlardan vazgeçip başkalarınca belirlenen bugünün belirsizliği, kaypaklığı içinde kaybolmaktan değil, geçmişin, günün, yarının arasındaki, birbirini bütünleyen ilişkiyi doğru kavramakla gerçekleşebilir.

Geçmişi olmayanın geleceği olamıyacağı gibi, bu günden kurulmaya girişilmeyen bir yarın da gerçekleşemez.

Bu gün değerlidir. Kesinlikle ıskalanmamalıdır. Buysa ancak geçmişten dersler çıkarıldığı ve yarın perspektifi kaçırılmadan yaşandığında bugün olur ve ancak böyle yaşandığında bir anlam kazanır.

HEM ÇAĞA HEM DE ANA KARŞI SORUMLU OLMAK ZORUNDAYIZ.

Tam da Fikret'in dediği gibi:

.....
Fakat unutma ki, yol intizam-ı meşyetle(*)
yakınlaşır, kısalır... Doğru at adımlarını
Düşün bu günkü adımlar hazırlıyor yarını(3)
.....

(*) Düzgün adımlarla

DİPNOTLAR

1) Eğitim Mücadelesi Dergisi Sayı 1 Sayfa 3
2) K. Marx. Aktaran George Thomson, İnsanın Özü. S.9
3) Rücu 2 Temmuz 1908

nasıl bir alternatif

Cem BEYKOZLU

"Zaman akıyor". Çoğu kez bilincine varılmadan yinelenen bir söz. Oysa Heraklit'ten beri biliyoruz ki, zaman akıyor dendiğinde akan evrendir aslında. Çünkü zaman temel biçimlerinden biri evrenin. Dolayısıyle, maddi evren, ancak iki temel biçimiyle kavranabiliyor. Uzay ve zaman içinde. Bireysel bilinç, başı ve sonu olmayan bu sonsuz akışı, belli bir anda dondurarak, düşünsel anlamda dondurarak kavrayabiliyor. Tam da bu yüzden, eksik bir yansımanın ürünü oluyor bilgi, görelî oluyor.

Kavramlarıyla bilgilenıyor insan. Kavramlarıyla gelişiyor büyüyor bilgi ağacı da. Bir örnekleme yapalım burada: İnsan pratiğinin binlerce kez yineleyerek, elmadan, armuttan, kirazdan edindiği bilgilenme sonucu "meyve" denmesiyle kuruluyor kavram. Sonsuz çeşitlilik, yaşamın sonsuz renkliliği basite indirgeniyor, donduruluyor bir kez daha. Ve fakat "elma"dan daha tam yansıtıyor meyve çeşitliliğini, soyut meyve düşüncesi. Soyut çünkü, somut olarak "meyve" yi gösteremiyoruz. Göstereceğimiz elma, kiraz vb. oluyor her zaman. Soyut olduğu ölçüde de çok sayıda somutun birliği. Pratik etkinlikten geliyoruz çünkü. Kavramın gerçekliği yansıtmasının kanıtı da yine aynı etkinlik. Isırıyoruz elmayı, değiştiriyoruz. Analiz ediyoruz yeniden, yeniden. Bilgi, geliştikçe yeni ufuklar katıyor pratiğimize. Pratiğimiz de derinleştiriyor, genişletiyor bilgiyi, kavramı. Yeni meyveler keşfediyoruz, yeni tatlar yetiştiriyoruz biz de.

Maddeden düşünceye, kavramdan bilgiye, bilgiden pratik etkinliğe böyle gelişiyor insan bilgisi. İki bin yıllık tarihinin bir ürünü, bir toplamı olarak böyle özetleniyor. Bu özetin adına bilginin görelliğinin teorisi deniyor, maddeci diyalektik deniyor ya da. Sonsuza yürüyen çelişkilerin gücü derinleşmeye itiyor onu, insan neslinin bütün bir yaşamı boyunca.

İnsan pratiğinin öneminin kavranışı tarihsel-toplumsal olan'a uygulanmaya yöneltiyor maddeci diyalektiği. Uygulanıyor da. Deneniyor, pratiğin ölçütüne vuruluyor. Maddi hayat sonsuz; maddi hayat kolay kolay dize gelmiyor. Doğayı esir alma savaşında insan yolun başında henüz. Yön sapmalarının, yenilgilerin bilgisiyle yeni ufuklara, yeni olgunluklara yürüyor maddeci diyalektik de. Hayır, mistik bir şaiya değil bu; böyle biliyor insan, böyle değiştiriyor, kavradığı hayatı. Böyle olunca da düşünsel bir çabayı sürdürenlerin sorgulaması gerekiyor varolan her şeyi kesiksiz. Çağımızın bilgisel yekününün amansız bir eleştiriye tutulması gerekiyor, insanal bir gelecek için.

Buraya kadar yazılanın arka planında kısa bir önerme var aslında.

Akıyor zaman ve gerçek doğası gereği, maddenin evrensel akışıyla düşümdeşmek için kendine çizilen sınırları parçalıyor (parçalamalı), çaba gösterenlerin yaratıcı bilincinde, maddeci diyalektik de.

Zamana karşı alınan önlemler birkaç yıllık bir süreç yaşıyor, ülkemizde. Doğaldır ki, zorunlu maddi gelişmeye karşı alınan her önlem, maddeci diyalektik düşünceyi de hedefliyor, şiddetle vuruyor asıl ona. Sözü edilen önlemler, yürütücülerinin tüm otoriter baskılarına karşın gücünü kaybediyor zamanla. Toplumsal tarih ki maddi akışın ifadesidir, caydırmaymış, zorlamaymış dinlemiyor. Dogmatik-metafizik düşünceleri olduğu kadar gerici politikaları da yıkıp paralıyor. Sanki toprak, üstüne atılan betonun geçiciliğini, incecik bir çatlaktan yüzeye çiçekler atarak kımıldıyor yeniden toplumcu düşünce-kanıtlıyor, büyütüyor çatlağı. Sabırla. Kahredici bir inat tomurcuklanıyor yeniden, "artık bitti" denilen yerde.

Haykırmak istiyordu -daha fazla dayanamıyacaktı. Sesini duyabilecek kimse yoktu orada:
Kimse duymak istemiyordu. Kendisi de korkuyordu sesinden, içinde boğuyordu sesini. Patlamak üzereydi susuşu. Birden, havaya uçtu gövdesinin parçaları. Özenle, sessizce toplayacaktı bu parçaları, hepsini bir bir yerlerine yerleştirecekti delikleri kapamak için.
Ve rasgele bir gelincik, bir sarı zambak bulursa, onları da toplayacak, kendisinin bir parçasıymış gibi gövdesine yapıştıracaktı- böyleydi, delik deşik, görülmemiş bir şekilde çiçek açıyordu işte. (1)

Yine de sistemli olarak yaratılan suskunluk, bilimsel-toplumsal önermelerin yerini (tarihsel olarak geçici de olsa) burjuva düşüncesinin ideolojik biçimlerinin almasına neden oluyor. Yani suskunluk, kavrayıcı-dönüştürücü düşünceler için bir baskı, miadını doldurmuş sarsak, paronayak teoriler için ise bir çağrı niteliği kazanıyor, kazanabiliyor.

Ancak bir geçiş toplumunda rastlanabilen ve zaman zaman pişekâr andıran tipler yaratan-YÖK başkanı hatırlansın-hiyerarşik düşünce, demokratikleşme sürecine yeni engeller eklerken, bir dizi, çağının bilinci olmaya çabalayan insanı da acılara boğuyor kuşkusuz.

Büyük bir sarsıntıdır bu. Bütün bir birikimin altüst olduğu bir dönem.

Sarsıntıyı ve altüst oluşu en yoğun yaşayanlar da bütün bir gençlik kesimi ya da genç aydınlardır (2). Çünkü, bunalım ve kaçış yazınının koyu bir liberalizm ile harmanlandığı birlikte oluş mekanları onlara alttır. (Dışarıya sızmaması koşuluyla nisbi konuşma serbestliğinin görülebildiği bu ayrık mekanlar sınırlı bir sübap işlevi görmektedir.) Üniversiteler, gençlik kahvehaneleri, gençlik dergileri vb.

Gençlik mekanlarına önyargısız bir yaklaşım, yaratılmak istenen kaosun gizlerini veren burjuva söylemini adeta gözümüze sokuyor. İşte "kafana göre takıl" söyleminin belirlediği lasse faire lasse passe anlayışı. İşte "kapitalizmin alternatifi alternatiftir" biçiminde ortaya çıkan demogojik -utopik

→

entellektüelizm. İşte cinsel ilişkiyi "bir bardak su içmek" kertesinde kavrayan kaba seksüalizm. Ve en son işte "soyut bir yarın uğruna somut bir bugün fedâ edilebilir mi?" gibisinden(3) hergün daha artan bir çoklukla sorulan soruların arkasındaki konformist küçük burjuva ideolojisi, var olanın savunusu...

İnsan burjuva düşüncesinin bu klinik kaosu karşısında ilk şaşkınlığını atlatınca gençliğin bunalım ve kaçış dolu havasının ve her türden kuştüysel dünya görüşlerine eğiliminin nedenlerini görmek istiyor. Ve biraz dikkatli bir göz, yoz görünümü belirleyen üç kaba yüzey çizgisini seçebiliyor. Bu üç temel etkenden önem sırasına göre birincisi, bütün süreci belirleyen kapitalistleşme sürecidir. Batıdan oldukça geç yaşanan bu süreç kapitalizmin en son ucubelerini-punk'ları, teddy'leri, yeni-sağcı terbiyeli öğrenciliği(4)- olduğu kadar, gelişiminin anlık (dolayısıyle geçici) parçalarının teorileştirilmesinin bir sonucu olan demode düşünceleri de- hertürden benmerkezli düşünceler, varoluşçuluk, salt hümanizm, feminizm hemen bunların yanında küçük burjuva alternatifliğin bin bir çeşidi, hımbıl ütopizmden (çaya çorbaya cinsel psikoloji önerimleriyle büyüyen) bohem taslaklarına, psikolojistlere, fena halde lemancı bilim düşmanlığınaiçine çekerek ideolojik bir hortlaklar oratoryosu yaratıyor.

İkinci etken, "bir süredir yaşatılan" karşısında susan, görmezlikten gelen, bireysel tatlara sarınarak "portakal bahçelerinden"(5) söz eden, kitaplarını yakan aydın gençliğin vicdan azabına, benmerkezli söylemin en az alkol kadar, iyi geleceği gerçeğinde belirleniyor.

Bir üçüncü etken, düşüncelerini ifade etme özgürlükleri ellerinden alınanların zorunlu suskunluğudur. Hemen burada belirtilmesi gerekir ki maddeci diyalektiğin yeni bir yaşam tarzı üretmek için kullanılışında kaba bir determinizme düşerek(6) yanılan/yenilenlerin büyük bir panik içinde kendilerini yadsıyarak bireysel alanlara kaçma biçiminde dışa vurdukları bunalımlı ruh halinin sahte bilimsel anlayışların yükselişine omuz verdiği somut bir olgu, aynı zamanda trajik bir sorumluluk olduğudur.(7)

Buraya kadar kabaca çizilmeye çalışılan görünümün billurlaşmış bir anlatımı olan yeni -liberal aydın eğiliminin, üniversite - baskın olarak üniversite - gençliğinde günden güne boy atan bu eğilimin burjuva düşüncesinin alel-acele kotarılmış tatsız bir çorbasından başka bir şey olamıyacağı söylenebilir. Özellikle, bu eğilimi ortaya çıkartan temel etkenlerden son ikisinin bir anda, bilinçli bir teorik-yoğun tartışma ertesinde ortadan kalkabileceği azçok tarih bilen herkes için açık bir gerçek olduğu kabul edilirse, yeni hiçbir yan taşımıyan bu eğilimin varolana alternatif olmak bir kenara, onunla bütünleştiği ve anlık bir yozlaşmanın, hiçliğe devrilen bir yozlaşmanın ürünü olduğu da eklenebilir ve hiç de abartılı bir biçem olmaz bu. Ancak burada asıl söylenmesi gereken, yerleşik bir ağızla, birbirlerine "entel" diye seslenenlerin burjuva liberal entelliğinin "alternatif bir düşünce" olmak gibisinden iddiaları bir yana, yaşadığımız günlerin muazzam sorunları karşısında "en"li ya da "en"-'siz hiç bir "tel" sesi veremiyeceğidir.

Böyle bir alternatif işte. Bunalmayı değil umudu ve alınterini, korkak bir bireyciliği değil, coşkulu bir toplumsallığı gerektiren.

Burjuva-liberal düşüncenin maddeci diyalektik dışında ikinci bir alternatifi bunalım ve kaçış yazını olabilir. Oysa maddeci diyalektikte ifadesini bulan dünya görüşü, resmi devlet ideolojilerinin ve "tören ilericilerinin" dogmatik-tortulaştırma çabalarına karşın insan bilgisinin iki bin yıllık tarihinin yarattığı bir alternatifi temsil etmektedir. Varolan her şeye karşı amansız bir eleştiriyi içinde taşıyan bir alternatifi. İnsanın geleceğine; buhranlı bir umutsuzlukla değil, çalışkan bir bilimsel öğrenme çabasıyla ve toplumsal-politik etkinlikle yaratılmış çağdaş bir kişilikle varılabilen insanal bir topluma duyulabilecek cinsten güçlü bir umutla bakmasını bilen bir alternatif temsil edilmektedir maddeci diyalektik ile. Sorgulanması gereken bir alternatif bu. Ama kendi sorunsalı içinde, kendi disiplini içinde sorgulanacak. Çünkü hemen yanında, burjuva düşüncesine kadar uzanan bir bataklık başlıyor. Bunalımlı alternatifsizliğin bataklığı. Girmenin kolay ve çekici çıkmanın ise zor olduğu bir hiçlik alanı.

Evet. Sorgulanması gerekiyor maddeci diyalektiğin. Onu tanınmaz hale getirmiş olan resmi devlet ideolojilerinden temizlenmesi gerekiyor. Bir iktisadi kalkınma teorisi olmayıp, baskısız ve sömürüsüz insani bir toplumun rehberi olduğunun açıklanması gerekiyor. Yetmişli yılların deneyinin bütün bir sonucu; kaba bir mekanizme indirgenen yaşam, köylübiçimci • zırhlar takılan insan doğası, bütün bunların doğrudan bir sonucu olarak kadın-erkek ilişkilerinde koyu bir yobazlığı simgeleyen ahlakçılık, iki yüzlü delikanlı tavrı ve en son sürüşef psikolojisi, sorgulanmayı bekliyor. İnsan bilgisi yeni bir atılıma patlamak için çağdaş bilimler ile sentezini kotarabilecek gerçek aydınlarını özlüyor, bekliyor onları.

Böyle bir alternatif işte. Gençliğe böyle bir alternatif. Bunalmayı değil umudu ve alınterini, korkak bir bireyciliği değil coşkulu bir toplumsallığı gerektiren.

Miskin küçük burjuva hayatının bittiği yerde başlayıp, maddeyle düşüncenin helezonik dansıyla süren. İnsanın içinden şöyle yazmak geliyor burada en son: Koşmak gerek, yetişmek gerek o dansa, elinden tutabilmek için, ilk mohikan hızıyla sonsuza koşan hayatın.

Çatlasın hasetinden ölüm. Aksın zaman, görülmemiş bir şekilde çiçek açsın düşünce de...

DİPNOTLAR

(1)-Görülmemiş Bir Sekide Çiçek Açma. Yannis Ritsos.

(2)-Gençliğe alternatif tartışmasında bildiri niteliği taşıyabilecek olan bu yazıda: Genel olarak aydınlar, dahası sınıflar açısından bir çözümlemeye girişilmemiştir(gerçekte yapılması gereken buyken). Çünkü böylesi bir tartışma farklı konumlar ve farklı dergiler gerektirmektedir, oraya bırakılmıştır.

(3)-Temelde açıkça bilim-dışı bir nitelik taşıyan bu söz, insanlığın tarih-öncesinden bu güne gelişiminin soyut bir yarını uğruna feda edilen onlarca ömrü, onlarca einstein ömrünü görmezlikten gelmektedir.

(4)-Özellikle bu tip öğrencilik baskıların da yönlendirmesiyle serpilmekte mi? Bir araştırmanın konusu olabilir mi?

(5)-Şiir Kitabı. İsmetÖzel.

(6)-Sözü edilen yenilgi çok geniş bir araştırmanın, tartışmanın konusu olabilir ancak. En azından hala sorumluluk duygusunu yitirmemiş olanlar için böyledir bu. Bundandır ki "kaba bir determinizm". biçiminde açıklanan yanılgı aysbergin tepesi niteliğindedir. Genel ve yüzeysel biranlam taşımaktadır.

(7)-İnsanın kendi yarattığı ya da yaratılmasına katıldığı bir şeyin yıkılmasına yok edilmesine katılmasının trajedisidir söz konusu olan. ●

YENİ OLGU'ya bir adım daha

Hüsnü SARIKAYA

Yeni Olgu'yu, bir "Yeni Olgu Okuyucusu" olmaktan öte tanıyışım; Genç-Turun düzenlediği bir programla, Türkiye'yi tanımak, Türk halkının sosyal ve kültürel yapısını, gelenek ve göreneklerini, sosyo-ekonomik ilişkilerini inceleme amacıyla Türkiye'de bulunan bir grup Alman pedagog ve öğretmenin Yeni Olgu'ya gelmeleriyle ve toplantı boyunca yanıtlanan sorularla bir anlam kazandı.

Yeni Olgu'nun Alman'lara tanıtıldığı o gün sonunda edindiğim izlenimler çerçevesinde hem Alman'ların ziyaretini Yeni Olgu yazar/okurlarına tanıtmak hem de derginin yapısı hakkında biraz daha somut veriler sunmaya çalışacağım.

Yeni Olgu'nun oldukça genç olmasına rağmen, böylesine bir inceleme gezisine konu olmasının nedeni, "alternatif yayıncılık ilkesiyle" yola çıkmış bir dergi olmasıydı kuşkusuz.

YENİ OLGU'nun, Türkiye'de bugüne kadar yerleşmiş anlayışa karşı çıkması ve alışılmışlığın ötesinde, bir "alternatif oluşturma" çabasını güdüyor olması, Almanya'daki alternatif basının içinde bulunduğu sorunlar nedeniyle Alman'ların da ilgisini çekmesi, işin diğer bir yönü.

"Şiddetle" yayınlanması önerilen ya da yayınlanmaması bir o derecede önerilen yazılar ile, bu yazıları okumak için sıkış tepiş oturulan küçük oda, daha çok insanın sığabilmesi için her ne kadar düzenlendiyse de, Alman dostların yer kıtlığını Yeni Olgu'cularla birlikte paylaşmasıyla sorun bir ölçüde çözümlenmeye çalışıldı.

Toplantının baştan sona karşılıklı anlayış ve dostluk havası içinde geçmesinde, böylesi "samimi" bir ortamında etkisinin bulunduğu açık.

Alman'ların dergiye yönelttikleri ilk soru, Yeni Olgu'nun yapısı hakkındaydı. Yeni Olgu'yu kimler oluşturuyor, çalışanları ve çalışanlarının öğrenci olmasının yarattığı sorunlar nelerdi.

Yanıt açıktı: Dergi, alternatif yayıncılık anlayışıyla ortaya çıkıyordu. Dolayısıyla dergide, "çalışan" diye bir terim yer alması, derginin varoluşunun özü ile çatışır. Genç insanlar dergiye gelirler, kendi istekleri doğrultusunda çalışmalara katılırlar. Dergide bir işbölümü anlayışının olmaması derginin ayrı bir özelliği. Böylelikle Yeni Olgu, şimdiye kadar alışılagelmiş kuralları yıkma çabasında.

Yeni Olgu'nun yapısının bu şekilde olması, derginin içeriğinin saptanmasında ne gibi rol oynadığı, ikinci soruyu oluşturdu.

— Dergi çok sesli heterojen bir yapıya sahip. Burada "Yönetici" diye bir kavram yok. Yazar/okurlar, dergide özgür bir şekilde yer alırlar, düşüncelerini açıklarlar. Yani kısacası, "DERGİDE BİR ÜRETİM SÜRECİNE KATILIM" vardır. Bunun kayıtlanması hiçbir şekilde düşünülemez ve öngörülemez. Bir yazı değerlendirilir, olumlu oyların üstünlüğü sağlandığı taktirde yazı yayınlanır.

Her ay için, önceden ağırlıklı konular önerilir. Önerilen ağırlıklı konular içinde en çok "şiddetle" önerileni, önerildiği ayın ağırlıklı konusunu oluşturur. .Yazılar bu ağırlıklı konu çerçevesi içinde değerlendirilir. Örnek olarak 1. sayıda "Gençliğe Söz Hakı", 2. sayıda "YÖK" yer aldı. 6. sayı için "Çevre ve Gençlik" önerildi.

Böylesi heterojen yapıya sahip bir derginin, toplumun hangi kesitine yöneldiği, diğer bir soru oldu.

— Şimdiki yapısı itibarıyla, genel olarak gençlere, bu kesim içerisinde de özellikle üniversite öğrencilerine yönelik.

Dergi şimdilik on bin basıyor, altı bin satıyor. Bu sayının böyle olmasında, derginin henüz tam anlamıyla tanınmamış olmasının büyük payı var.

Ancak iyi gözlemlemek gerekir ki, holdinglere dayalı dergilerin Yeni Olgu'dan uzun süren yaşamları olmasına rağmen hala küçük sayılarda satmakta. Ayrıca derginin henüz otuzdört il'e ulaşabilmiş olması, işin diğer bir yönü.

Henüz uluslararası alana da çıkabilmiş değiliz. Ama yine de Almanya'dan, -dergi, nasıl eline geçti, bilmiyoruz- bir öykü geldi.

Dört sayıda ikiyüz farklı imzaya ulaştık, beşinci sayının hazırlıkları sürüyor. Başarılı olacağımıza inanıyoruz. Almanya'daki başarısız deneyim ve alternatiften sapmaların, söz konusu olmaması Yeni Olgu için en büyük dileğimiz.

Toplantı daha sonra, yazımızın konusundan dışarı taştı, öğrenci sorunları, Eğitim ve öğretim sorunlarına doğru kaydı. Onların bize olduğu kadar bizimde onlara sorularımız oldu. Almanya'daki işçilerimizin, sorularımızın ana konusu olması kaçınılmaz bir soruydu. Sonra Yeşiller... Alman halkının Türkiye'yi nasıl tanıdığı ve daha bir çok şey...

— İçerde öykü değerlendirmesi başlamış olmalı.

Neyse, dergiyi biraz daha tanımış oldunuz sanırım. Tıpkı benim Almanlarla birlikte tandığım gibi.

Bir gün dergiye gelir, katılırsanız, size bu toplantıyı daha geniş ve net bir şekilde anlatabilirim. Ne dersiniz?

NOT: "Şiddetle Önerme" deyimini de merak ettiniz değil mi? Neyse Dergi'ye gelince öğrenirsiniz. ●

bir şiir piyasasında

Gökhan CENGİZHAN

AHMET Oktay, *"şiiri düşünmenin terimlerini değiştirirken"* şöyle yazmaktadır: *"Şurası apaçık; şiirin doğrudan kendi "yapısında"* kalıcı, zaman aşırı bir kullanım değeri içermeyeceği kesin. Belirli bir tarihsel dönemde değiştirilebilmiş, dolaşımda kaldığı sürece yazınsal üretimin bir parçası olmuş bir şiir, başka bir dönemde kendisini tüketen o aynı çevrede bile geçersizleşebilir, *"değer"* diye nitelenen ve aslında söylemin onlarsız nesnelleşemeyeceği yapısal ve dilsel öğeler kendilerine *"atfedilmiş"* önemlerini yitirebilir. Böylesi bir durumda şiirin hemen hemen hiçbir değiştirme değeri yoktur. Onda değer diye algılanan, edebiyat tarihinin ideolojik yargısıdır denebilir. Tersi de olası elbet: Herhangi bir dönemde kendisinde *"değer"* görülmeyen, daha doğrusu o günlerdeki kullanım değerlerini üretmeyen bir şiir, başka bir dönemde okuyucuların ve yazarların kimi *"beklentilerine"* karşılık verebilen, hatta onlarda yeni beklentiler uyandırabilen bir duruma gelebilir, en geniş anlamda tüketilebilir" (Doğu-Batı, Eylül'80).

AHMET Oktay, ısrarla sürdürülen klasik bir yanılsamayı ezcümle kırmaktadır; şiirin bir *"kullanım değeri"*, bir *"mübadele değeri"* olabileceğini belirtirken...Elbette, *"şiiri düşünmenin terimlerini değiştirirken"*, ikame edilen yeni terimlerin şiir pratiğinin, gerek şair-özne gerek okur-özne için sözkonusu olabilecek üretim ve yeniden-üretim süreçlerinde, edineceği özgül yerler, esasen ve yeniden belirlenmek zorundadır. Herşeyden önce, şiirin üretim, dolaşım ve mübadele süreçlerini yaşayan *"taraf"* özneler; yani şiiri üreten, tüketen ve temellük eden özneler olarak şairin ve okurun, şiir pratiğinin bu tip bir *"ifadesi"* içinde alabilecekleri, birbirlerinden farklı konumlar, doğru tesbit edilmelidir. Biliyoruz ki bizde şiir yazmak başlıbaşına şaire özgü *"keyfi"* bir yaratımdır! (Ama değildir). *"Şairlik"* olarak adlandırdığımız o bireysel *"iş"*, genel ve hakim bir şiir üretim tarzının içindedir. Sürdürülen yanılsamanın bir yönü şöyle; şiir yazarak elde edilebilen *"şairlik"* misyonu, şiir üretiminin tarihi varoluş koşullarından (şiir tarihidir!) bağımsızlaştırılmakta, *"şairlik"* kendiliğinden öylece önemsenmektedir. Şiir kazanımı (ki yaşadığı toplumda şiiri kendine *"sorun"* olarak kabullenen az çok yetenekli insanların doğrudan elde edebilecekleri bir kazanım bu), *"şair"* kimliğine sahiplenmiş (haiz) özneye *"atfen"* bir ayrıcalıktır, ayrıcaklıklı bir iştir, şair de bu ayrıcalığın *"has"* adamıdır! Öyleyse, tartışmaya bu noktadan başlayabiliriz.

İSMET Özel, bir zaman yakınıyordu; *"üstelik artık edebiyat çevresi diye bir şey bile yok. Artık şiir (!) değerlendirilmelerine pazarın, apoletlerin ve koltukların gölgesi düşmüştür"* (Şiir Kitabı. Adam yay) Oysa, İ.Özel'in sandığı gibi *"piyasa"* yeni bir şey değildir! Hatta, şiirin olmazsa olmaz *"mevcudiyetinin"* temeli, yürürlükte olan *"meşru"* ve kurumlaşmış bir piyasadır! Şiir pratiği, şiire *"nesne"* olabilen somut bir gerçekliğin, kendini şiire yükümlü kılabilen bir şair-özne tarafında, önceden oluşturulmuş belli bir üretim faaliyeti içersinde ve bir faaliyet zemini üzerinde, bu şiiri üretim tarzı (gündemde olan şiirsel) aracılığıyla temellük edinilmesidir. *"Şair"* dediğimiz, ancak şairliği piyasa kurullarında(!) onaylanmış, genel kabul görmüş *"taraf"* ve *"faal"* bir adam, şiir yazarak toplumun genel şiir gereksinmesine, beklentisine karşılık vermektedir. (Tabii bu oldukça vülger bir özet). Elbette, bu gereksinmenin pek *"doğal"* olmadığını, üstelik belirlenebileceğini hemen söyleyebiliriz. Şiirin, ancak tüketici olabilen bir okur kitlesine ulaşmak üzere dolaşıma girmesi, diyelim bir dergide, bir kitapta vb. yer alması, şiirin bir kullanım değeri yaratabilmesinin -okunabilirliğinin- bir kanıtıdır. Bu dolaşım sürecinde, okur dediğimiz ikincil dereceden "taraf" ve "pasif" adam, şiire ancak tercihini koyabilmektedir. Elbette, bu tercihin de pek "özgür" olmadığını ekleyebiliriz. Şiirin, reel okur tarafından ilk elde okunması, yeniden üretilmesi, şiir üzerinde ve o onda (belli bir tarihilikte), bir kullanım değeri yaratmaktadır. İşte şiirin serüveni böyle başlar!

"Tabanı olmayan şiirin, iletişimi de olamaz!"

ŞAIR-özne, yürürlükte olan bir şiir piyasası için öngördüğü ve benimsediği üretiminde, şiir faaliyetinin şaire *"özel"* birtakım pratiklerini yaşayarak kendini nesnelleştirmekte, elde edebileceği *"şair"* kimliğiyle de meşrulaşmaktadır! Buna koşut olarak, şiirin nesnesi olarak adlandırılan bir şiir kitabı, dolaşım sürecinde giderek kendine özerkleşmektedir. şiiri üreten ve tüketen, yani *"taraf"* olan kesimler olarak şair ve okur arasındaki o andaki aracılığı; kendini eleştirmen sanan *"kitap tanıtmacı"* lar, piyasa çığırtkanları, şaibeli dedikoducular, sahte kavgacılar, ödül tezgahlayıcılar, birahane dostlukları, vb. ustlenmektedirler. Kitapçı vitrininden okunmak üzere alınan bir şiir kitabı ile birlikte, o *"saf"* ve temiz şiir, kelimenin gerçek anlamıyla bir mübadele değeri kazanmış olmaktadır. Bu da, reel okurun tüketme özgürlüğüdür! Ne var ki, okurun bir şiir kitabını, benzerleri arasından seçme,

sevme ve ayırdetme gibi bir hakkı, piyasa içersinde ona nihai noktada, yani tüketimde tanınmıştır! *"Şiir okunmuyor"* biçiminde feryat figan bir (daha çok şairlerce propagandası yapılan) sızlanmanın şiir üretim tarzının tüm *"girift"* süreçlerini değerlendirme dışı bıraktığı, göz önüne almadığı ve esas olarak ta, bildik bir yanılsamayı sürdürdüğü için yanıtsız kalacağı da açıktır. (2)

GÜNDEMDE olan ve yerleşik bir şiir anlayışının, gözetilerek ve dayatılarak üretilmesi, dönemsel olarak bir şiir iktidarı yaratmaktadır! Benimsenmiş ve yürürlüğe konmuş bir şiir (ya da şiirsel), piyasa dahilinde ve içersinde *"organik"* olarak kendi üretim mekanizmalarını (pazarını, satışını, vb.) kurmaktadır, *"rastlantısal"* olarak asla denemez. Ayrıca, *"özel"*, bir şair keyfiyetinden yola çıkılarak üstelenen iradi üretimlerin de, piyasaya bağımlılığı çok kesindir. (İzzet Yasar, bunu bildiği için kitabına *"Ölü Kitap"* diyerek, namusuyla terki diyar eyledi piyasayı!...) Tek tek şiirsellerin bile, kendi başlarına ifade ettikleri bir özgünlükleri, içkin bir değerleri varsa da, şiir üretiminin tarih varoluş koşullarında belirleyici ve kendini varedici bir rolü yoktur. Şiirin dolaşım süreci, açık olarak konuşmak gerekiyorsa, bir şairler kalabalığınca, o anın geçerli *"şiirsel"* anlayışının ortalamasının sürekli çoğaltılmasıdır. Bir örnekle yola devam edelim; **'Dört Mevsim Sonbahar'** romanının yazarı Ahmet Altan'ın şu samimi itirafına katılıyorum: *"kendi dalga geçme özgürlüğümü korumak için yazıyorum"* (Somut.25 Kasım '83). Kişinin, yaptığı işe yabancılaşmasının ve yaptığı işi yadırgamasının, gerekli ve *"iyi"* bir tarzı! Bizde, *"şair"* denilen ya da *"şair"* diye bilinenler(!), şiir yazarak kendilerini heyecana ve hezeyana kaptırmaya, kendilerinden geçmeye ve dahi uçmaya pek eğilimlidirler! Yapılan işin, yani *"saf"* anlamıyla şiirin fazlasıyla benimsenmesi, giderek yüceltilmesi, sözkonusu işe müdahale eden piyasanın *"zor"* yaptırımlarının (ki piyasanın verdiği ve onadığı *"payeler"* çok önemseniyor!) nasılsa unutulması, vehamet aşamasında bir yanılgı değil midir?

ŞAİRİN söylediği *"söz"* kimin içindir? Kuşkusuz şair, ürettiği şiiri yoluyla kendini de dışsallaştırmaktadır. Ancak, şaireneliğin yeni bir biçimi diyebileceğimiz *"saf"* lirik deyiş, içeriğin şairin imgelemine içkin, gizli, vb. olduğu yanılsamasını doğurmaktadır! Şiir yazmak eyleminin *"doğal"* ve saygın bir ruhu vardır! Ve şairin öznelliğindedir! Şiir, bu tarz bir anlayışı benimsemiş şairin *"doğal"* bir hassasiyeti sayılabilir, okur şiire *"doğal"* bir sempati duyabilir! (kim sevmez şiiri ve kim korkar şairden!). Ve bunun gibi. Bu doğallık varsayımının en iyiniyetli, en sevimli masalı şu: *"Şair, ya doğuştan şairdir ya da değildir."* Bu da tarih-üstü bir önşart işte! (3) Bir şiir, üretildikten sonra, dolaşıma girmekte, edebiyat tarihinin içine çıkarılmakta, belki de gündemden uzaklaşmakta ve şairden biraz daha özerkleşmektedir! Artık başına buyruktur! Yıkıcı olan olay şu: Üretilen *"haldeki"* şiir ile, reel okur arasındaki ilişki, piyasaya karşın ve piyasa için kurulmaktadır. (Paradoks değil, çelişki!) Bu ilişki kodu, nasıl bir işleyiştir?

Bizde, ***"şair"*** *ya da* ***"şair"*** *diye bilinenler (!), şiir yazarak kendilerini heyecana kaptırmaya, kendilerinden geçmeye ve dahi uçmaya pek eğilimlidirler!*

ŞİİR üretiminin bilgisi, becerisi, vb. bireysel bir *"iş"* olarak şiirin mülkiyetini sahiplenmiş ve *"şairlik"* sıfatıyla bir önşart oluşturan şair-öznenin üzerindedir. Öyle sanılmaktadır! Böylece, şiirin sorunlarını belirlemek, tartışmak ve gündeme getirmek, vb. ancak üretimin ön kabulü sayılan şiir mülkiyetini üstlenenler, malik olanlar ve tabii *"iktidar"* tarafından yapılmaktadır. Ve nasılsa, bu sağlıksız piyasa ilişkisinde gene okur suçlanmaktadır! Üstelik *"hakim"* şiirsel ile, reel okur arasındaki ilişkinin, bir karşılıklı belirleme olmadığı, okurun bir dayatma ile yüz göz olduğu çok açıktır! Okurun, üretim sürecine *"taraf"* olmadığı (en azından şairin odasına kadar uzanamaz!) kesin bir şey. Şiir pratiğinin tüketici özneleri olabiler okurlar, piyasa kurullarında(!) bir kullanım değeri olduğu onaylanmış, belli şiirselleri tanımaya zorlanmaktadırlar! Okur dediğimiz, soyutlama düzeyinde *"kimliği"* belirsiz olarak baz aldığımız özne, *"özgür"* iradesiyle okunamamaktadır! Bu olumsuz zemine karşın, *"belirsiz"* bir okur ile *"haldeki"* şiir arasında sözü edilen iletişim, bir soyutlamadan ibarettir! Tabanı olmayan şiirin, iletişimi de olamaz! (4)

BUNLAR, *"şiirin okuru yoook"* diye bağırılırken, dikkat edilmesi gereken noktalardır. Şiir söz konusu olunca söylenebilecek maddi şeyler, bir şiir pratiğinin *"hakim"* yapılarınca ve dönemsel bir şiir iktidarı tarafından belirlenmektedir. (Yeni mevziler elde etmedikçe bu böyle!) Eğer şiir, başlıbaşına bir *"şiir toplumu"* değil de, bir *"şiir piyasası"* yaratıyorsa bu, yukarda anlata geldiğimiz üretim varyasyonlarının bir sonucudur. Elbette, görüş ve mücadele ufkumuzu geniş tutmalıyız!(5)

NOTLAR VE EKLER:

1) Edebiyatın bir üretim eylemliliği olduğunu biliyoruz. Varolan anlamıyla, şiir yazmak yani şiirin üreticiliği, bizzat şairin mülkiyetindedir; aynı biçimde şiir okumak yani şiirin tüketiciliği de, bizzat okurun mülkiyetindedir. Böylece *"şair"* ve *"okur"* olarak iki belirlenmiş kesim ortaya çıkmaktadır. Bu kesimler arasında da, bir bilgi, beceri ve işlev farklılığı olduğu açıktır. Şairler, şiir yazmak *"mükellefiyetinde"* olduklarını biliyorlar, dahası bu eylemlilik alanlarını, sıkı sıkıya koruyor ve kolluyorlar! Öyle pek kolay değil, şairler kalabalığına katılmak!..Okur, şaire özgü söz konusu eylemliliğe *"fiili"* bir uzaklığı yaşamaktadır. Dahası, ancak sevgi ve saygı yaklaşımları dahilinde ulaşabilir, şairliğin o seçkin katına! Sözgelimi imza günleri, son zamanlarda peydahlanan şiir seansları; şair ve okur arasındaki varolduğu farzedilen o güzelim iletişim uğrunadır! Herşey şiir içindir!

2) Bu yanılsamanın nedenleri var. Varolan anlamıyla, şair ve okur arasındaki güya kaçınılmaz dolayımlılığa ya da bilgi, beceri ve işlev farklılığına, bir tür doğallık atfedilmektedir. Şiir pratiği, şair ve okur gibi iki verili kesim arasında çarpıtılmış bir *"uzlaşma"* olarak kabulleniliyor. Oysa, *"şair"* kimliği olsun olmasın, kısaca şiir yazan adam, üretici olarak bir eyleyen konumundadır! Ve bu kadarı da yeterlidir. Bu hakkı kimse ondan gaspedemez! Elitist çevreler ise, şiir pratiğini kendi içinde ve herşeyin üzerinde bir yanılsama olarak şiir piyasamızın, sorgulanması gereken pratik sorunlarından biri de; üretici şair ve tüketici okur biçiminde ayrışan bir üretim sorunsalıdır. Bu fiili ve bir o kadar tarihi ayrışmanın, söz konusu maddi zemi-

ninin dönüştürülmesi, sözgelimi **'Yeni Olgu'** gibi bir derginin, önüne koyduğu alternatif yayıncılık programa ve hedefleri dahilinde, bir yükümlülük olarak beliriyor. İnsanlar şiir yazmalıdırlar; ne bir kimlik ne de paye beklemeden, elbette şiir bu insanlar için başlıbaşına bir sorun oluyorsa!.. Gerisi laf-ü güzaf.

3) Şair denilen adam, kendini tarihi olarak bir belirlenmişlik içinde bulmaktadır. Bu belirlenmiştik içinde şiir yazarak kendini ifade edebilmektedir; şiir eyleminin hak ve hukuku bu belirlenmişlik içinde ona tanınmıştır. Dolasıyla, şairliğin tarih-üstü bir soyutlama düzeyi yoktur. Şiir pratiği içinde, şiir yazarak üretici bir eylemlilikte bulunan şair, belli bir yerde konumlanıyor. Bu yer, reel olarak içinde yaşadığımız burjuva toplumun ta kendisidir. Şairliğin, bu tarihilik dışında maddi bir gerçekliği yoktur. Böylece şiirin, yüksek ve de artistik bir soyutlama düzeyinde, spekülatif ve de metafizik bir söylemle yüceltilmesi de saçmalaşıyor! Şiir gerekirse ayaklar altına alınmalıdır!

4)Kendiliğindenci anlayışlar için herşey çok basit ve anlaşılırdır! Şair-öznenin dokunulmaz ve ayrıcalıklı konumu, okur gözünde teşvik edilmelidir; şairler okurlar tarafından el üstünde tutulmalıdır; onlara ana rahmi aratılmamalıdır, ki *"has"* şiir, *"iyi"* şiir yazabilsinler! Sonra, toplum okurlardan hesap sorabilir, sevgili şairlerini desteklemedikleri için...Maksat, şiir mülkiyetinin toplumsallaşması değil, şiirin *"orta malı"* haline gelmesi gibi bir felaket karşısında, şairler arasındaki birlik ve beraberliğin, herzamankinden daha güçlü olarak korunmasıdır!

5) Şiir yazan insanların, şiir sevgisinin ve saygısının ötesinde, potansiyel eylemlilik durumları, üretici olarak köklü ve radikal değişimlere uğramadığı sürece, alternatif olarak bir *"yeni"* lik ortaya konulamaz. Dahası, maddi temeli olmayan yenilikler somut faaliyetler içinde, diyelim bir dergi faaliyetinde ve onun ilişki düzeylerinde, asla dönüştürücü olamazlar. Yeni Olgu dergisinin *"yeni"* liği, bütün bu tehlikeleri göğüslemeyi bilmelidir! Zaten derginin varoluş gerekçesi de budur: *"yazar olmayan yazarlar"* ve *"okur olmayan okurlar"* ile toplumsallaşmış bir şiir pratiği!....Anlamadım!...Kötü şiirler mi yayınlanıyor?

●

SUSTUM

Sustum
Mavi bir ışık gibi
Unutulmuş
Kör bir sayvanda
Sarhoşlarının
Kırıklarını döküklerini
Göz yaşlarını
Meze artıklarını izleyen
Yalnız
İsli
Ve sönük

Sustum
Nasıl desem
Ağzına kapı tokmakları vurulmuş
Çocuk bir ozan gibi
(Kocaman adam olarak)
Ölülerinin resmine kalmış biri
Adresler yitirmiş
İhanetler görmüş
Ve
Nasihat ağacı
(İbreti âlem)

Sustum arkadaş
Taş oldum
Sustum ben

nevruz uğur

"Bilindiği gibi başlangıçta zaman vardı ve herşey zamanla oldu. Nice yiğitler zamanla yıkıldı gitti de sabırla yerde sürünmesini bilinenlere güldü talihin yüzü. Sonu belirsiz kavgalarda önceleri ihtiyar düşmanlarına acıyacak kadar güçlü görünen gençlere, günü gelince hiç aman vermedi ihtiyar kurtlar. Nice başı dik kavgacı kuru dallar gibi kırılıp telef oldu, hem de tam davasında haklı olmadığı sezdiği sırada.

Tez davranıp inandıkları uğruna ölmesini becerememeyenler, inanç değiştirmekten başları döne döne ihtiyarladılar. Haklı davalara taraftar bulmada çok zorluklar çekildi."

Korkuyu Beklerken / Tahta At / Oğuz Atay

TAŞIYICININ SONU

Ünal DİNÇKÖK

"O kadar masum değilse bile, suçlu da sayılmazdı intihar eden bebek."

"Düşünüyorum, o halde varım" mı, yoksa nah varsın ben olmasam mı.

Söyle artık ben yarattım seni de.

Padişahım efendim, atını nallamayı öğren, git buğdayları biç, öğüt, un yap, benden bu kadar artık de.
Hiçbirini yapmayacaksan benimle birlikte geber de.

Ben bir yere gitmiyorum. Uyuyacağım, yatıp dinleneceğim artık, hiçbirşey yapmayacağım de bir kez.

İntihar etmek serbest; yaşamın planlamaya, beynin paraya bağlı. Sevginin kanatlarını kırpıverdiler Made İn kunt marka bir makasla.
— Bir aparatif almaz mıydınız yemekten önce?
— Yatmadan önce bir uyku hapı
Tek bir patron var, malı hizmet, üretim aracı mal, pazarlamacı, sanayici, gayri menkul sahibi amortisman ayırır.
Sor! Makineler grev yapar mı muhabbet tellalı?
Doğru olanı, güzeli arayalım mı?
Haydi öyleyse kapat perdeleri, söndür ışıkları, kapını bir kez daha kilitle.

Bakma öyle aval aval, anlamaya çalış biraz.

Filozoflar hep herkesin kendileri kadar aptal olduğu varsayımından yola çıktılar.
Onların peşinden giden aptallar çıkmadı değil, ama onlar da aptallıklarından gitmiyorlardı ki.

Reich'i okuyan küçük adam ona hak verdi, bu onun küçük adamlıktan vazgeçtiğini belirtmiyordu inan.

Bir daha çocukluğunu yaşayamazsın, geride bıraktığı hiçbirşeyi yaşamayacak hiç kimse.

Düşünme aptal mutlulukları, bırak cennetleri artık. Cehennemin kucaklamak için seni bekliyor. Önce sen kucakla onu, seninle birlikte herkes kucaklasın.

Söyle bilginlerine sadece seni öldürecek birşeyler yapsınlar, sadece seni ve kendilerini. Yaşamın yakasını bıraksınlar.
Kılıçla savaşılan günleri arıyorsun değil mi.

Aç kurtlar gibi, parçalayın birbirinizi
Düşünmeyi bırakın.
Saldırın sadece
Paylaşmayın kıt olanı
Oyun birbirinizin gözlerini
Kurmaktansa yeni birşeyler
Böylesi daha iyi

Her gece uykularını bölmesin, yönetmek sevdaları. Sırf filozoflar öyle diyor diye, hiçbirşey bekleme düşlerden.

Üretmektense yağmala olanı biteni. Parçala yel değirmenlerini, yak makineleri, dişlilerin çatırtılı kırılışlarını seyret.

Akrep bile ölmesini bilir, sen öğrenemedin daha

Senden sonra değil, seninle birlik tufan. Nuh'dan başka tufan olmadığından herşey böyle

Herşey senin çalınmaş hayatına bağlı, bırak bilginleri falan. Uzayla gezegenleri düşünde bile görmüyorsun, fotoğraflarından sana ne. Sence kitaplar zaten sana yazmıyor. Ne doğrusu, ne önderi. Herşeyi senin çalınmış yaşamın yaratıyor, bunların senle ne ilgisi var.
Sen yoksun, olanlar seninle var.
Dur!
İşte o zaman herkes, herşey, ya da hiçkimse hiçbirşey.

Açlıktan beyni dursun filozofun, düşünemesin. Sık gırtlağını bir parça ekmek için, boğuşmayı öğrensin. Öğrendiği yaşamasına yetmesin.
Kitaplarını kemirsin düşsel dünyaların büyük yazarları.
Aç insanın değil, açlığın resmini çizebilecek mi bakalım büyük ressam.

Bakalım "Ben haklıyım, hayır ben çok haklıyım" mı
"Eroica" mı yoksa

Senin yaşamından çok değerli ya-

şamlar vardı. Senin yarattığın, ama senin yaşamından değerli, onlar bildiler intihar etmesini.
İsmini bile bilmezdin onların.
Kendilerini öldürdüklerini bilsen ayıplardın.

Hele bir burnunu uzat hiç oğlu hiç. Şöylebir gözlerini aç, herşeysin sen, herkesin herşeyi. Kendince bir hiç olan herşey.

Filozoflar sana hep kendilerinin en baş rolde olduğu dünyalar önerdiler. Kendileri olmasalar bile düşleri vardı. Onlar olmasa bile, onlar olacaklardı hep. Hiç biri beni yoket demedi sana, başkaları yoketmeye kalktı onları, korkuları boşunaydı oysa.
Sen, yoket onları, sen bir hiçsin onlar da hiç olsun.

"Hep boğadan yana oldular, hep boğadan yana olacaklar"
Neye yarar, boğa hep kasap dükkanının çengelindeydi.
Anlamıyor boğa, anlamıyor, şu aptal matadorla döğüşü bırakması gerektiğini. Ya da kimse demedi ona "Bırak can sıkıntısından gebersin şu seyirciler, umduklarını bir kez olsun bulamasınlar" diye.

Hiç kimse hiçbirşey yapamaz senin için sen, kendin için hiçbirşey yapamazsın. Yapacağın tek şey var harakiri. Senle birlik herşey senden dolayı hara-kiri.

Ben güzel kitaplar okumayı çok severim. Şiirlere bayılırım. Rengarenk dünyalara götürür resimler beni, hayal dünyalarına, ölüm dünyalarına.

Sıcacık odamda içkimi yudumlarken Beethoven dinlemek doyumsuz gelir.

Büyük filozofların beyin imbiklerinde damıtılmış düşünceleriyle yetkinleştiririm kendimi.

İyi şeyler düşünürüm insanlara dair. Onlara doğruyu göstermeyi, güzeli hissetmeyi öğretmek isterim.

İnce zevkler peşinde koşarım, az biraz.
Yakında sana cennetin yolunu öğretmeye kalkabilirim.
Bence, doğruyu senden iyi bilirim.
Geldim götürmeye seni
Yoket beni

Sana sesleniyorum,
Yoket beni. ●

yeni çıktı

"Franz Kafka. Onun kim olduğunu ne yazık ki halâ çok az kişi biliyor... Kleist'in büyük oğludur o, ama göbeğini kendi kesmiştir. Günümüzde, Alman dilinde yaratılan en duru, en Güzel düzyazıyı o yazıyor."
Kurt TUCHOLSKY

"Büyük devrimleri önceden sezinleyip, eziyetli bir biçimde de olsa, yoktan var ederek dile getiren kişilikler arasında her zaman Kafka'nın da adının anılacağına inanıyorum."
Hermann HESSE

"Sartre'in özgünlüğü bilince en gurur verici bağımsızlığı tanıması ve gerçekliği olanca ağırlığıyla gene gerçekliğin kendisine bırakmasından ibarettir. Gerçeklik kendini bilgiye yetkin, kusursuz saydamlığıyla ama özünün değişmez yoğunluğuyla sunar.. Sartre yazmak için yaşadı, her şeyin belgesini sunmakla ve her şeyi zorunluluğun önceliğiyle düşünerek yeniden yaratmakla yükümlüydü."
Simone de BEAUVOİR

Alan Yayıncılık
Başmuhasip Sok. Talas Han No: 10
Cağaloğlu-İST.
Dağıtım: CEM-MAY

PLAZA DE MAYO'NUN ANNELERİ

çalındığını kimseler duymaz kapının
ne kadar bilindik olsada
okul dönüşümü arkadaşlarından mı
oğul uzun yürüyüşlerden mi geliyorsun

bir açılsa
sener bulutu dolacak içeri

hani senin dorutay bir oğlun vardı ya
çağla üstünde çiğ tanesi kızın
işte döndüklerini anlatan çalınışı kapınızın

●

gün çekilirdi de
hamamböceği gibi çıkıp kuytulardan gece
iğrenç yapış yapış duyargalarıyla
zırhlılarına kurulur
dayanırdı kapılara

alıp giderlerdi
kalan anılar burukluğu
bir de fotoğraflar duvarlarda
postallar ve cemse sesleridir iktidar
boşaltılmış sokaklarda

kimsesiz caddelerde zonklar sarkacı
endişe benekler uçurur gözlerinde
sol kolundan sırtına vurur
şakaklar da zembereği kırılmış sızı

zifiri karanlıkta mı uzardı bölgeleri
gecikmiş saatlerde mi

oysa
gündelik işlerdendi hayat
bulaşık yıkamak camları silmek gibi
ötesi gözgöze gelmek fotoğraflar'ı

yuvası tarumar bir kartal
süzülüp kendini rüzgara bıraktı

●

Alıp gittiler terkedilmiş sokaklardan.
Sessizlik mi karanlığı koyultur, karanlık
mı sessizliği... ve ancak bir anaç kartal
yaşardı böylesine yoğun kimsesizliği.

yüklenmiş bir dalga köpürüyor kupkuru
okyanuslarda..Duyargaları kıllı ve yapış
yapış bir böcekti gece, götürdü kıskacında
oğulları kızları... Götürdü. Rüzgarın
kağıtları ve tozları savurduğu boş
meydanlarda mavili kırmızılı yanıp
sönüyordu neonlar. Kuraktı hep aynıydı
iklimler, ki çöller zehir zemberek
soğuklarını kayalara çarparda kayalar
inadından erir akardı. Uzaklarda asılı
kalmış sesleri yitik şimşekler. Hummalı
depreşmeler içinde böcekler... Grayderler
toprağı açıyor. Gömüyorlar. Ne kadar
erik çiçeği böyle, ne kadar üzeri çiğ tanesi
çağla... nerden bulmuşlar bu mor seher
bulutlarını, nerden toplamışlar
kırkikindilerin daha yere düşmemiş
damlalarını. Nasıl koparmışlar hele
ışıltısından o yıldızı... Gömüyorlar içiçe,
koyunkoyuna, yanyana. Uzaklarda asılı
kalmış sesleri yitik şimşekler.

●

kapıların kapılırın ardında
andların andların ötesinden
hep o sevdanın esrikliği
bir sabah uyku sonrası mahmurluğu
yorgandan çıkarcasına kalkıp gelmek
topraktan

bu kadar sararmış ve solmuş
bu kadar yorgun olacaktı

doldurup ölümün vadesini bir ceset hayata
acıktı

●

gündelik işlerdendi oysa hayat
sokağa bakan bir avluydu taşlıkları
yıkanan
yemeği indirip de ocaktan
bir manto alıp üstüne komşularla
buluşmaktı

bugün daha da büyük fotoğraflar
daha gür çıkacak sesleri

büyür yargısında meydanların
gece yarıları kaybolanlar

bir yumruk gelir otururşa boğaza
zorlasada yaşlar gözlerini
ağlamak için boş odalar iyidir

büyütmek için plaza de mayo

o en çok kızıdır ve o en çok oğludur
arjantinin

dün de emzirildi meydanlar
dünde
ki bu sabah kapı çalındığında
bir kartal kanadını vurup da rüzgara
dorukluru süzüldü.

●

haldun çubukçu

★ *Plaze De Mayo, Cunta döneminde Arjantin'li annelerin belli periyodlarla toplanıp çocukların hesaplarını sordukları, sonradan da aynı adı olan, meydan*

BİR MEKTUP

Erol ERDEM

Yeni Olgu'ya; herşeyden önce gençliğe yönelmenizden ve bu çabalarınızı onlarla paylaşmak istemenizden dolayı en içten selamlarımı Yeni Olgu çalışanlarına ve onun kitlesine iletmenizi dilerim. Yeni Olgu'yu ilk aldığım zaman ilginç yazılar gözüme çarptı. Bunları hazırlayan arkadaşları kutlamak gerekir. Ancak dergi bir bütün olarak öğrenci gençlik ve onun detaylarını, sorunlarını ele alıyor. Belki de; ilk sayı olduğundan böyle oldu. Ülkemiz toplarında gençliğin büyük kesimini oluşturan genç işçiler, kırsal alanlarda ise yoksul köyle gençlik kesimleri, ayrıca döneme özgü olarak "Mahpushane Gençliği" dediğimiz bir kesim oluşmuş durumda. Kısacası, "Yeni Olgu" bir gençlik dergisi olacaksa (ki hedefi ve amacı budur) bu kesimleride göz önüne almak zorundadır. Tabii, görev hepimizin. Ben de bir "Yeni Olgu" yazar/okuru olarak kolları sıvadım ve İşçi Gençlik'le ilgili bir yazı, ayrıca bir şiir yazdım. Yayınlanacağı ümidiyle yazdıklarımı gönderiyorum. Ayrıca her ay bir yazı yazıp göndereceğim, bu benim vazifem.

GENÇ İŞÇİLER, ÖZGÜR BİR GELECEĞİN TEMİNATIDIR!

Gençlik; atılganlığıyla, cesareti ve yaratıcılığı ile toplumların gelişim dinamiğinin garantisi. Gençlik çeşitli toplum kesimlerinin tabanının oluşturan 12-13 yaşından başlayarak, 22-25 yaş grubuna kadar uzanan ve umutsuzlukları ile toplumumuzun çoğunluğunu oluşturan kesim.

Gençlik deyince aklımıza ne geliyor? Atılganlık, yaratıcılık ve umutla bir geleceğin kurucuları, kurulacak özgür bir geleceğin bekçileri dışında. Gençlik var, okullarda; gençlik var köylerde; gençlik var, sanayide, dokuma tezgâhlarının başında, otomobillerin altında. Okul önlüğü giyecek çağda, işçi tulumlarının içine girip atelyeleri dolduran on binlerce genç insan. Üstünde bol duran işçi tulumunun bol kısımlarını kıvırarak, hergün yaşı kadar saat çalışan. Çalıştıkları yerlerin yanlarındaki okul binalarına büyük bir özlem ve gıpta ile bakan. Yani konumuz, kısaca söyleyecek olursak GENÇ İŞÇİLER. Dokuma tezgâhlarında, balıkçı ağlarının başında veya inşaatlarda çalışan 12 yaşından 25 yaşına kadar uzanan kesim.

Herşeyden önce, bugün ülkemizde gençliğin durumu nedir? Bu kapsamın içinde İŞÇİ GENÇLİĞİN durumu nedir? Ülkemizde gençliği artık "müzik magazin" gençliği olarak görmeye başlayan, bir anlayış hakim kılınmaya çalışılmaktadır. Oysa var olanı yok farzetmek, akan bir ırmağı tersine akıtmak mümkün mü? Evet, bugün bu kesimlerin sorunlarını aktarabilecekleri çok kısıtlı araçları var. Evet, bugün ülkemizde gençliğin tüm kesimleri bir arayış içerisinde. Ancak bu arayış, kendi sorunlarına sahip çıkacak, çözüm önerileri getirecek bir olgunun arayışıdır; yoksa "müzikmagazincilik"in arayışı değildir. Hani; bazı olgular vardır, bazı kesimler vardır; hergün gördüğümüz, vapurda yanyana oturduğumuz, okullarımıza veya işimize giderken semtlerinden geçtiğimiz halde farkına varamadığımız kesimler. Genç işçiler, çıraklar; evet, farkına varamadığımız bir enerjinin, bir yanardağ volkanının gücüne sahip kesimler. Toplumların gelişiminin başını çeken kesimin ölçütü, o kesimin üretim içinde ne derecede yer aldığıyla ölçülür. İşte gençliğin motor gücü de, fabrikalardaki genç işçiler, sanayi sitelerinde çalışan çıraklardır. Yani bir anlamda genç işçiler, üretimde direkt rol almaları nedeni ile ÖZGÜR BİR GELECEĞİN TEMİNATIDIRLAR. Tabii, Türkiye'de mesele bu kadarla bitmemektedir. Zira bu kesim, ekonomik baskının en fazla olduğu kesimdir. Şimdiki izlenen ekonomik politika nedeniyle de, en başta işten çıkarılan kesimlerden bir tanesi genç işçilerdir. Bugün birçok imalathane tekelleşmenin had safhaya varması ile birlikte ya kendini kapatıyor ya da işçilerinin sayısını asgariye indirme yoluna gidiyor. Tabii bu kesimde çalışanların genellikle 12-25 yaş grubu içinde olan kesim olduğu göz önüne alırsak, genç işçilerin ne kadar ciddi bir durumda olduğunu görmememiz mümkün değildir.

Bunun yanında işini muhafaza edenlerin yani işten çıkarılmamış olanların sorunları, çok değişik boyutlardadır. Herşeyden önce 12 saatlik bir çalışma içindeler, büyük çoğunluğu sigorta hakkından yoksun. Ve onlar bütün bu baskı mekanizmasını, sanki kaderleriymiş gibi kabul etmek zorunda kalmışlar. Ekonomik baskı, dayak ve angarya kaderi yapılmış bir gençlik kesiminin. Ve sanki onlar bu toplumda yaşamıyormuşçasına sorunları sürekli hasıraltı yapılmış ve bu genç insanlar ne sosyal, ne kültürel gelişimden haberdar olmuşlardır. Film mi; işte arabesk; müzik mi işte arabesk, kitap mı çoğu zaten tanımamış onu. Zengin kız - fakir delikanlı filmleri ve müzikleri hep onlar için yapılmış. Sosyal ve kültürel gelişim adına bunlar sunulmuş onlara. Hergün yanlarından geçtiğimiz bu insanları farkedelim artık. Onların özgür geleceğin teminatları olduğunu farkedelim. Bu sadece tarihi bir görev değil aynı zamanda insan olmanın bir gereği. Öğrenci isek onlarla konuşalım, dertlerini dinleyelim. Gazeteci isek onlar için zaman zaman özel ekler çıkaralım. Yazarsak veya yazabiliyorsak onların sorunlarını ve onların önemini anlatan yazılar, röportajlar ve makaleler yazalım; unutmayalım ki onlar "özgür bir geleceğin teminatıdırlar." Gençlik kesimlerini kaynaştırmanın yolu, onların sorunlarını bilmekten ve kesimlerin birbiriyle ilgilenmesini sağlamaktan geçer.

Gençliğin o akıl almaz dinamiğini, işçi gençlik önderliğinde birleştirmek! Bunu yapabildiğimiz oranda gençlik meselesini doğru kavramış ve doğru bir yöne kanalize etmişiz demektir.●

VEDA ŞİİRİ

Zeynep'e

"İnanmadıkları ölçüde savundular sevgiyi
İnandıkları ölçüde sustular"

Gecenin adı yalnızlıktı.
Elleriyle yokladı karanlığı
Tutamadı.

Bir kadın irisi
Alevden saçlarını düşürdü omzuna.
Gülmeyle ağlama arası
Bir yerlere oturdu.
Yosunlu gözleriyle okşadığı, erkeğini
Son kez kucakladı.

Gözyaşları kurşundu
Gözbebekleri ağıt,
Geceye aktı.

hamdi gedik

2-14 MAYIS İ.Ü.KÜLTÜR ŞENLİĞİ

2-14 Mayıs 1984 tarihleri arasında yapılacak şenliğin ana teması "kültürel yozlaşma ve kitle kültürü" olarak tespit edildi. 1979'dan bu yana yapılmakta olan şenlik, bu yıl İstanbul Üniversitesi Mediko-Sosyal Merkezi'ne bağlı Tiyatro Topluluğu, Halk Oyunları Topluluğu, Müzik Topluluğu, Karikatür Kulübü ve fakültelere bağlı diğer kültürel toplulukların da katılımıyla, geçen yıllara oranla çok daha geniş kapsamlı olacak.

İki hafta boyunca aralıksız sürecek olan gösteriler, Harbiye Muhsin Ertuğrul, Kocamustafapaşa Çevre ve Fatih Şehir tiyatrolarında yapılacak.

İ.Ü. Halk Oyunları Topluluğu (İÜHOT), Kültür Şenliği'nde Ağrı, Siirt, Hakkari, Edirne, Adıyaman, Karadeniz Oyunlarını sergileyecek ve kültürel yozlaşmayı ve yaygınlaşmakta olan "arabesk" kültürü konu alan eleştirel bir mizansen sahneleyecek.

İ.Ü. Tiyatro Topluluğu (İÜTT), kendi yazdıkları "Haneler", Yeşim Müderrisoğlu - Yıldırım Türker'in yazdığı "Gölge Ustası", Aziz Nesin'den "Sen Gara Değilsin" adlı oyunlarını sergileyecek. Ayrıca Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tiyatro Topluluğu da şenliğe Aziz Nesin'in "Bir Şey Yap Met" adlı oyunuyla katılıyor. Çapa Tıp Fakültesi Tiyatro Topluluğu ise, Edward Bond'un "Kuzeye Giden Daryol" adlı oyununu oynayacak.

İ.Ü. Müzik Topluluğu (İÜMT) ise, halk türkülerinde yoğun olarak işlenen savaş acısı, sevda, sıla özlemi konularını mizansen ve görüntülerle destekleyerek konserler sunacak. Konserler dizisinde türküler üzerinde bağlama-gitar ve vokallerle yapılan bir denemeye de yer verilecek. Müzik şenlik programında semah türünü kaynak-ezgi ve oyunlarıyla tanıtıcı bir gösteri de yer alıyor.

İ.Ü. Karikatür Kulübü (İÜKK), şenlik gösterilerinin sahnelendiği tiyatroların fuayelerinde "Kültürel Yozlaşma ve Kitle Kültürü" konulu sergiler açacak. Ayrıca serbest konulu karma bir sergi açılması da düşünülüyor. Sergiler şenlik süresince izlenebilecek.

Yine İÜKK, kendi özgün çalışması olan "TÜRK KARİKATÜRÜ" adlı bir slayt gösterisi yapacak. Bu gösteri ile doğuşundan bu yana Türk karikatürü kişiler çerçevesinde tanıtılacak.

Ayrıca karikatürist Tan ORAL'ın bir slayt gösterisi ve bunu izleyen bir konferansı da programda yer alıyor.

İ.Ü. Gitar Topluluğu (İÜGT), şenlikte bir dizi konserler verecek. Bu konserlerde klasik eserler olduğu gibi, özgün çalışmalarda yer alacak.

İ.Ü. Gitar Topluluğu, kültür şenliğinde Rıfat Ilgaz'ın şiirlerinden uyarladığı "İşte Böyle Azizim" adlı bir gösteri sunacak. Ayrıca "Yaşamdan Kesitler" başlığı altında "Kent ve Yabancılaşma, Sevda ve Özlem, Barış ve Yaşama Sevgisi, Çocuklar ve Hayat" konularının işlendiği çağdaş şairlerimizin şiirlerinden uyarlanan bir şiir dramatizasyonu çalışması da sergilenecek. Her iki gösteri de müzikli olacak ve ikişer kez tekrarlanacak.

Ayrıca, "FOLKLOR - SANAT İLİŞKİSİ" ve "GÜNÜMÜZDE KİTLE KÜLTÜRÜ ve KÜLTÜREL YOZLAŞMA" konulu iki de panel düzenlenecek. Konuşmacıların isimleri daha sonra ayrıca duyurulacak.

İ.Ü. Kültür Şenliği
Düzenleme Komitesi

LAWRENCE FERLINGHETTI

Kimi eleştirmenlerce "yaşlanmak bilmez bir radikal ve gerçek bir ozan" olarak nitelendirilen çağdaş Amerikan şairlerinden Lawrence Ferlinghetti (1919 ...) Whitman geleneği ve izdüşümcü akımı, şiirinde ustalıkla sentezleyerek Beat Kuşağı şairleri arasında yer aldı ve bu kuşağın en önde gelen isimlerinden biri oldu. '50'lerin sonlarından itibaren hem şair, hem de sosyal/politik eylemci olarak belirginleşti. Bütün çalışmalarıyla ve kurduğu City Lights yayınevi ile '60'ların sonlarında, "San Francisco Rönesansı" denilen olgunun oluşumu ve gelişimine doğrudan etki ve katkıda bulundu.

Ferlinghetti, bizde Ferit Edgü ve Orhan Duru'nun çevirdiği üç şiiriyle tanınıyor-yahut tanınmıyor. İşte dördüncüsü...

POPÜLİST MANİFESTO

Şairler, çıkın gelin helâlarınızdan
Açın pencerelerinizi, açın kapılarınızı
Uzun zamandır saklanıp durdunuz
kapalı dünyalarınızda.
İnin, inin
Russian Hill'ler ve Telegraph Hill'lerinizden,
Beacon Hill'leriniz ve Chapel Hill'leriniz,
Mount Analogue'larınız ve Montparnasse'larınız
dağlarınız ve bayırlarınızdan aşağı,
çadırlarınız ve kubbelerinizden dışarı.
Hâlâ yaprak döküyor ağaçlar
ve artık istek duymuyoruz ormanlara,
Oralarda oturulacak vakit yok şimdi
kendi evini yakarken insan
kızartmak için domuzunu
Hari Krişna'yı söylemek yok artık
Roma yanarken
San Francisco yakıyor
Yakıyor Mayakovski'nin Moskova'sı
Fosil yakacaklarını hayatın
Gece ve At yaklaşıyorlar
ışık, ısı ve güç yiyerek,
ve bulutların pantolonları var
Sanatçı için saklanacak vakit yok şimdi
üstünde, ötesinde, gerisinde manzaraların,
farklılaşmamış kalarak, yiyerek tırnaklarını,
kendini arındırarak varlıktan.
Küçük edebiyat oyunları için vakit yok şimdi,
paranoyalarımız ve hipokondriyalarımız için vakit
yok şimdi,
korku ve nefret için vakit yok şimdi,
Şimdi vakit yalnızca aydınlık ve sevgi için.
Gördük, bizim kuşağın en üstün beyinlerinin
şiir toplantılarında harab olduklarını, can
sıkıntısından

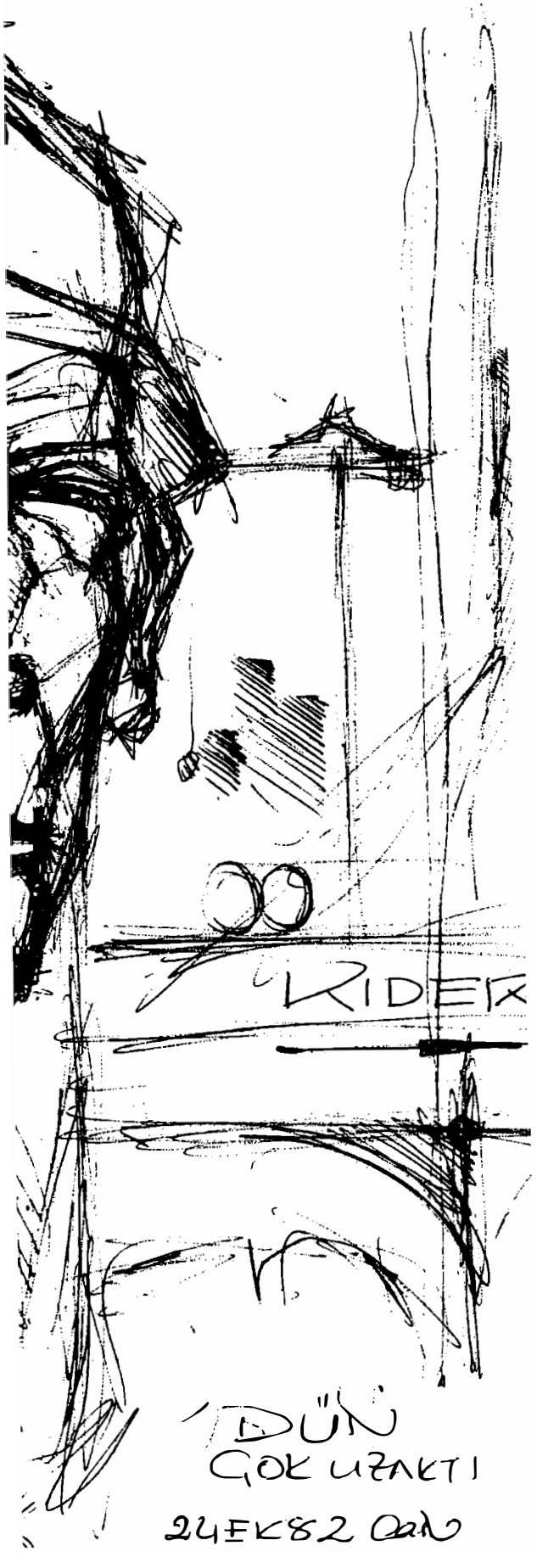

Bir gizli örgüt değildir şiir,
bir tapınak da değildir.
Artık sürmeyecekler gizli sözler ve şarkılar
Om demenin zamanı geçti artık
keskin olmanın zamanı geldi
keskin ve sevinç dolu olmanın zamanı
yaklaşan sonu üstüne
yeryüzü ve insanın belâsı
endüstriyel medeniyetin.
Dünya ile yüzyüze gelme vaktidir şimdi
tam lotus duruşunda
dört açılmış gözlerle
ağızlarımızı açma vaktidir şimdi
yeni bir açık sözle
bütün hisseden varlıklarla bilişme vaktidir şimdi
Hepiniz, 'Şehirlerin Şairleri'
ben dahil, müzelere kaldırılan
Hepiniz, şairin şairleri, şiir yazan
şiire dair,
Hepiniz, şiir atölyesi şairleri
Amerika'nın geri kalmış yüreğinde
Hepiniz, mûnis Ezra Pound'lar,
Hepiniz, bilgili, acayip, sürüden ayrılmış şairler
Hepiniz, ön-gerilmeli Beton şairler
Hepiniz, usıa dilli şairler
Hepiniz, duvarlardaki yazılara âh eden paralı, helâ şairleri
Hepiniz, A-trenine asılanlar, asla asılmayanlar huş ağaçlarına
Hepiniz, bıçkıhane haiku'su üstadları
Amerika'nın Sibiryalarında
Hepiniz, gözsüz gerçek-dışıcılar,
Hepiniz, kendi kendini büyüleyen süper gerçeküstücüler,
Hepiniz, yatak odası hayalcileri
ve helâ ajitpropcuları
Hepiniz, homurdanıp duran Marksist şairler
ve aristokrat sınıfından yoldaşlar
ki bütün gün orada burada yatar
ve söz ederler çalışan sınıf proleteryadan
Hepiniz, şiirin Katolik anarşistleri
Hepiniz, şiirin Kara Dağlıları
Hepiniz, Boston Brahmanları ve Bolinas çobanları,
Hepiniz, şiirin sığınılacak anaları,
Hepiniz, şiirin zenci kardeşleri,
Hepiniz, şiirin intihar aşıkları,
Hepiniz, kıllı profesörleri şiirin
Hepiniz, şiir eleştirmenleri
şairin kanını içen,

Hepiniz, Şiir Zabıtası-
Neredeler Whitman'ın yaban çocukları
nerede konuşan yüce sesler.
bir sevimlilik ve asâlet duygusuyla,
nerede büyük yeni düş,
büyük dünya görüşü,
yüce peygamberâne türküsü
uçsuz bucaksız yeryüzünün
ve orada türkü söyleyenlerin hepsinin
Ve bizim ona olan bağımızın
Şairler, inin
bir kez daha dünyanın sokağına
Ve açın dimağlarınızı ve gözlerinizi
eski seyir keyifiyle,
Temizleyin boğazınızı ve haykırın çekinmeden,
Şiir öldü, yaşasın şiir
korkunç gözler ve yaban sığırı dayanıklılığı ile.
Beklemeyin Devrim için
yoksa siz olmadan gerçekleşiverecek o,
Bırakın mırıldanmayı ve konuşun
ardına kadar açık bir şiirle
sağduyu sahibi yeni bir 'halk sathı' ile
diğer öznel seviyelerle
diğer yıkıcı seviyelerle yahut
iç kulakta bir diyapazon
ki sathın altında vurulacak
'topu birden'-sözünü daha yeni yeni söyleyebilen
hâlâ türkü söyleyip duran tatlı Nefsimizin
Şiir, toplu taşıyıcısı
halkın iletilmesi için
daha yüksek yerlere
tekerlerin taşıyabileceğinden gayrı.
Şiir yağıyor göklerden hâlâ
hâlâ açık olan sokaklarımıza
Henüz kurmadılar barikatları
simalarla canlı sokaklar
hâlâ sevimli erkekler ve kadınlar yürüyorlar oralarda,
sevimli yaratıklar var her yanda hâlâ.
herkesin sırları herkesin gözlerinde
hâlâ orada gömülü duran
Whitman'ın yaban çocukları, hâlâ orada uyuyan,
Uyanın ve yürüyün açık havada.

çev: alp çakaloz

5-6-7 Nisan günleri, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi "İnsan-Sanat-Çevre" konulu bir sempozyum düzenlemişti. Sempozyum; G.S.F'nin çeşitli etkinliklerinin yanısıra uluslararası niteliğiyle de ağırlık taşıyordu. Biz, Yeni Olgu'nun 6. (Haziran) sayısını "Gençlik ve Çevre" ağırlıklı olarak önerdiğimiz için bu seminerin bildirilerinden, diğer etkinliklerinden ve özellikle de resim bölümü öğrencisi arkadaşların soluklu çalışmaları, duvar resmi uygulamasını etki/tepki bütünlüğü içinde yansıtıp, yararlanmayı düşünüyoruz. Ancak, sempozyum sonunda tanık olduğumuz bir olaylar dizisi var ki yansıtmadan geçemeyeceğiz. Ve olayların nerede, hangi ortamda, hangi kurumun çatısı altında oluştuğu kadar -ne yazık ki- gençleri hedef alan, onlar üzerindeki akademik tahakküm boyutunun özü ve çapıyla ilgili olmasıyla da düşündürücüydü.

İyisimi biz sempozyumun son günü 7 Nisan Cumartesi öğleden sonrasına, tartışmaya dönelim.

İlk kürsüye gelen konuşmacı profesörden sonra oturum başkanı G.S.F. dekanı Prof. Fahiman Tekil söz alanların ayrıca bildiri sunmamalarını, mevcut bildiriler üzerine görüş ve öneriler getirmelerini istiyor...

Söz alan bir öğrenci kürsüye geliyor.

Şimdi... siz bekliyorsunuz ki (bizde enayi gibi beklemiştik) konuşmacı öğrenci, gerçekten de "tartışma" bölümünde söz aldığını sanarak görüşlerini, eleştirilerini sunsun. Fena halde yanılıyorsunuz. Öğrencilere karşı, Plevne müdafaası, Estergon kuşatması taktiklerini, psikolojik moral gibi çağdaş unsurlarla da donatarak söz haklarını gaspeden, hoşgörüsüz, uygarlık dışı tutum kesin hakimiyet sağlamada gecikmeyecek:

— Evet, zamanımız doldu.

— Buraya ideolojik görüşünüzü açıklamaya çıkmadınız..

— Bir öğrenci olmanın sevimliliği

Önde boş davetli koltukları, arka sıralar öğ-rencilerle dolu.

içinde söz verildi. Ancak bildiri sunmaya hakkınız yok.

— Üniversite camiasının gerektirdiği hoşgörü çerçevesinde büyük hoşgörü tanıdık..

Böylesine "ilginç" olaylara tanık olacağımızı düşünemediğimiz için kaset-teyple gitmediğimize müthiş hayıflanıyoruz. Hızımız yettiğince not almaya çalışıyoruz. Dolayısıyla, nice zılgıt, azar ve 'incileri' kaçırıyoruz. Konuşmacı öğrenci ise üniversite camiasının ve dekanın 'muhteşem' hoşgörüsünden ve de 'öğrenci olmanın sevimliliğinden' fırsat bulabildiği anlarda sözünü sürdürebilmek için çırpınıyorsa da... Heyhat!

Böylece tartışmaya aktif olarak katılan öğrenci kürsüden 'nezaketle' indirildi. Ancak, Dekan Tekil'i durum değerlendirmesini yapmaktan alıkoymak mümkün değil:

— Öğrenciler yetişirken kendi özdenetimleriyle de yetişmeli. Kendilerine sağlanan fırsatları kullanmada sınırı bilmelidirler. Bu öğrencinin davranışı bir misal oldu...

Aradan hüküm, "Eyyydaaaammm"... Yok, o gelmedi.

Sonra bir öğrenci daha sözalma 'gaflet' ve 'delalet'irde bulunmuştu. Şimdi olanların bir bölümünü notlarımızdan izleyelim:

— Sempozyumda şunları gördüm.

— Lütfen sorularınızı ortaya koyun. Vaktimiz dar kısıtlarım.

Prof. Tekin "Buraya ideolojik görüşünüzü açıklamaya çıkmadınız"

— Eeee.., konuşan, konuşturulan; yöneten, yönetilen...

— Siz neden bahsediyorsunuz? Öneriniz varsa söyleyin, yoksa başkasına söz vereceğim.

— Ben şunu gördüm. Bazı konuşmacılar...

— Sayın konuşmacı size ne konuşmacılardan!

Böylece, bu öğrenci "konuşmacı"da tartışma bölümünde eleştiri ve düşüncelerini özgürce açıklayıp kürsüden indi. Yine, önceki konuşmacı öğrenci gibi uzun alkışlar alarak. Şimdi de alkışlar üzerine görüşler dinliyoruz:

— Her hoşgörünün de bir sınırı var. Gençleri gördünüz, konferans çektiler. Vakti ziyan ettiler. Sadece arkadaşlarından alkış aldılar. Bize düşen onları bu noktadan alıp, başka noktalara götürmektir.

İyi de, bir şeyi yaman merak ettik... O, arkadaşlarını alkışlayan öğrenciler olmasaydı, Dekan acaba kimin izlediği oturumlara başkanlık edecekti? Sempozyumun son günü, kokteyle on beş dakika kala gelen davetlilerin usulen girdikleri ve gençlerin bulunmadığı bir salonda kime, neyin başkanlığını yapacaktı?

Şahin Kaygun'un ifadesiyle: "Nasıl bir çağdaş insan anlayışı, nasıl bir çağdaş sanat anlayışı, nasıl bir çağdaş eğitim anlayışıdır bu?"(★)

Sonuç olarak bu sempozyumda konuşmak isteyen öğrencilerin susturluşuna ve öğretim üyelerimizin susuşuna tanık olduk...

Bir de, İngiltere Kraliyet Sanat Akademisinden Maurice Plaskow'un bu tutumu protesto ederek susturulan gençlerin savunmasına...

İlk tutum tüm sonuçlarıyla YÖK kafasıydı.

İkincisi ise, çağdaş bir bilim adamı ve sanatçı hocanın, uygarlık dersi.

Dipnotlar

★ Şahin Kaygun'un 11 Nisan günkü Cumhuriyet'teki yazısından.

★★ Sayın Dekan Tekil'in, Hukuk Profesörü olduğunu öğrendik. Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanlığı ile ilgisini biz anlayamadık, YÖK nasıl olsa anlamıştır.

(Bu yazı ve fotoğraflar Elif Erim, Alper Bilsel, Hakkı Ergün, Erkin ve H. Çubukçu tarafından hazırlandı)

GENÇLİK BAYRAMINA DOĞRU

"Yükselmeli, dokunmalı alnın semalara;
doymaz beşer dedikleri kuş i'tilalara
Uğraş,didin,düşün,ara,bul,koş,atıl,bağır;
durmak zamanı geçti,çalışmak zamanıdır!"
Tevfik FİKRET

Oğuz CAN Hakkı ERGÜN Mustafa KILINÇ

19 Mayıs Gençlik Bayramı yaklaşırken, gençliğin dinamik bir unsur olarak bağımsızlık ve çağdaşlaşma mücadelesinde aşama aşama, daha ilerici ve özgürlükçü anlayışları benimseyerek yer almasından esinlenerek tarihsel bir çizgi içinde toplumsal boyutları ihmal etmeksizin onun içinde yer aldığı olayların bir dökümünü yaptık. Yazımızın gençliğin dününü ve bugününü sorgulaması için yararlı olacağına inanıyoruz.

——I——

Türkiye gençliğinin önünde uzanan yol ne denli ışıklı ise, geriye dönüp baktığımızda katedilen yolunda onurlu bir mirasla aydınlandığını görüyoruz. Geçmişine sahip çıkan, o ölçüde de çözümleyen, eleştiren kılavuzluk edecek değerlendirmeler çıkarmaya yönelen gençlik, elinde zengin bir birikimin olduğunu mutlaka fark edecektir.

1800'lerin ikinci yarısından sonrasını ele alacağımız bu yazıda, değişen çağla birlikte, ait bulunduğu toplumsal sınıf veya kesite göre *"ortak mekanlarda"* biraraya gelebilen, toplu olarak hareket edebilen bir gençlik kitlesinin düşüncelerinden, eylemlerinden söz edeceğiz. Kuşkusuz gençlik kitlesi dönemin dünya koşullarından, ülke içi koşullardan ve kendilerine siyasal iktidarlarca uygulanan, özel siyasetlerden etkilenmeden davranamamaktadır.

Gençliğe uygulanan özel siyasetlerden anladığımız; doğrudan doğruya gençliği hedefleyen, ona belli bir form vermeyi amaç seçen iktidarların politikalarıdır (bunun gençliği etkileme derecesi bire bir değildir). Gençlik içindeki direnç noktaları, gençliğin ortak çıkarları bu özel siyasetlerin yörüngesine girmesini engelleyebilmektedir. (I)

——II——

Avrupa sanayi devrimini tamamlarken, Osmanlı imparatorluğu çöküş dönemini yaşıyordu. Zengin doğal kaynaklara sahip, endüstrileşmemiş bu imparatorluğa emperyalist gözlerin dikilmesi kaçınılmazdı. Böylece imparatorluk adım adım yarı sömürge olma sürecine girdi.

"Ulusalcılık akımları, iç ayaklanmalar ve dış müdaheleler yüzünden hızla toprak kaybeden imparatorluk; dış politik güçler arasında denge oyunlarına baş vurarak yaşama dönemine girdi. Politik bir bağımsızlık ve sınırsız özgür seçim söz konusu değildir. Ülke yönetiminin bu dönemde Avrupa devletleri arasındaki uyuma veya uyuşmazlığa göre biçimlendiği açıktır." (2) Sömürgeci batı bir yandan, bir yandan da batı kurumlarını aktararak kendi sınıfsal çıkarlarını korumak isteyen Osmanlı egemen sınıflarının yoğunlaşan istekleri, 1839'da bir irade-i seniye ile Tanzimat Fermanı şeklinde somutlaştı. Burada fermanın sadece yabancı baskısının ifadesi olduğunu söylemek doğru değildir (etkiden söz edilebilir). Yukarıdan aşağıya başlatılan bu hareket, bir süre sonra padişahın karşısında direnebilecek siyasal güçlerin oluşmasına temel olmuştur (denilebilirki yeni bir zihniyet ortaya çıkmıştır).

1865'lerde ortaya çıkan I.Jön Türk (Yeni Osmanlılar) hareketi ile siyasi rejim tartışmaları da başlamıştır. Bu hareketin öncüleri aydın, asker bürokratlardır. Bunların özelliği padişahı değiştirmek isteği ile birlikte padişahın karşısında değişmeyen kurumlar oluşturmak isteğinin paradoksal bir bütünlük arzetmesidir. (Örneğin proğramın birinci maddesi; *"Mutlak Monarşi, meşruti şekle sokulacaktır")*. Yeni Osmanlıların, düşünsel üreticilerinin, asker aydın bürokratlardan oluşması, özerk hareket edememelerini ve devlete karşı düşünce üretememelerini getiriyor. Bütün bu gelişmelerin sonucunda 1876'da ilk anayasa yürürlüğe kondu. Bir yıl sonra da anayasa rafa kaldırılarak meclis dağıtılmıştır. Abdülhamit denetimini altında geçen uzun yıllar boyunca batı tipi okullar muhalefetin barındığı merkezler olarak ortaya çıkar. Bu nedenle iktidar tarafından yeni düzenlemelere gidilir. *"Sarayın her müdahelesi üzerine Mülkiye nizamnamesi ve ders cetvelleri değiştirilmiş, dini dersler artırılmış, hikmet (felsefe), Tabiiye proğramdan çıkartılarak diğer müspet bilimlerin de saatleri azaltılmıştır." "Öğretmenlerden istenen düzenin savunuculuğunu yapmak, medresenin yetiştire geldiği tip insan yetiştirmektir."* (3)

Gençliğin kendisine uygulanan bu özel siyasetlere (o günkü dünya ve ülke koşullarının etkisini de hatırlatarak) karşı tepki geliştirmemesi olanaksızdı. Meşrutiyet özlemlerini de bu tepkilerle kesiştirerek muhalefet hareketini başlattı. Mekteb-i Şahaneyi Mülkiye ve Mekteb-i Tıbbiye öncü okullardı. 1889'da bir yıl önce Mekteb-i Tıbbiye öğrencilerinin okul yönetimine karşı yaptıkları grevin yarattığı fırsatlar kullanılarak İttihad-ı Osmani Cemiyeti kuruldu. Böylece

Fransız İhtilalinden tam yüzyıl sonra muhafelet hareketi örgütlü olarak bir okulda başlatıldı. Bir okulda başlatılmıştı, çünkü medrese tipi öğrenimden en uzak olanlardı bunlar. Pratik eğitim ön planda tutuluyor, batıdan sürekli öğretmenler geliyor, öğrenilen yabancı dil sayesinde pozitivistlerle tanışıyorlardı. Okullarda etkinlik artarken, cemiyetin varlığından Abdülhamit haberdar olmuştu. Bunun üzerine önder durumdaki öğrenciler kurtuluşu yurt dışına çıkmakta buluyorlardı. Böylece Avrupadaki Jön Türklerle de tanışıyor ve onların cemivete katılmasını sağlıyorlardı. 1889 gençliğinin başlattığı harekette *"amaç"* ilkine (I.meşrutiyete) oranla daha kesin ve açıktır. Hürriyetçi bir düzene çağdaş bir meşrutiyete varış savaşıdır. Bunun yanısıra medrese öğrencileride bir yandan yönetimle çatışıyor diğer yandan yönetimce kullanılıyordu. Dikkat edilmesi gereken nokta medrese öğrencilerinin yönetimle çatışmasının mutlakiyetle, diğer olumsuzluklara karşı duyulan tepkilerden kaynaklanmadığıdır.

" Yirmi ile kırk yaşları arasında bir işi olmayan, bağnaz ve cahil adamları barındıran bu yerler her zaman için bir tehlike kaynağı idi ve arasıra hükümet tarafından dağıtılırdı." (4)

II.Meşrutiyete giden yolda görüldüğü gibi, toplumun gelenekcilikten, tutuculuktan en uzak unsuru olan gençler ilerici hareketlerin yanında yer alıyorlardı. Öğrencilerce kurulan cemiyet genişlemeğe başlayınca bürokratların (çoğunluğu subay ve memur) eline geçti. 1908'de II. Meşrutiyetin ilanı söz konusu. Bundan bir yıl sonra *"medrese"* öğrencilerinin içinde yer aldığı karşı devrimci bir başladırı var, fakat meşrutiyet yanlısı güçlerce bastırılıyor. 1911 kongresi ile birlikte, cemiyet Türk ulusuna, ulusal bilinci götürme fikrini benimser. Uygulama olarak ta 1913'de gençlerin çoğunluğunu oluşturduğu Türk Ocaklarını kurar. Olumsuz yanını unutmaksızın vurgulayalım ki bu ocaklar milliyet fikrinin öncülüğünü yapmış, romantik bir şekilde halka doğru yönelmenin ilk adımlarını atmıştır.

——III——

Osmanlı imparatorluğunun içinde yer aldığı kamp yenilgiye uğraşmıştır. Yüzyıldan uzun zamandır süren sömürgeleştirme tamamlanmak üzeredir. Ülke emperyalist devletlerce sömürü alanlarına bölünmektedir. *"Bu sömürge ve yarı sömürge ülkelerde, batı emperyalizmi tarafından bölüşülmeğe çalışılan ülkelerde milliyetçilik emperyalizme karşı direnmenin bayraklığını yapıyor". "Kabileden, ümmetten millet bilincine geçiş az gelişmiş, emperyalizm tarafından geri bıraktırılmış ülkelerin halklarına emperyalizme karşı direnme gücü aşılıyordu."* (5) Savaş sonrası işgal döneminde gençlik mücadelesinin ulusçu, bağımsızlıkçı yönü giderek belirginleşti, çöken bir imparatorlukta pek çok kimse için gelecek ancak işgalcilerin yanında yer alınca parlak olacaktır. Bir enkaz tablosu çizilmekteydi. O günkü iktidar, gerçeği kavrayamayanlar ve bu durumdan kurtulmanın olanaksızlığını savunanların varlığına karşı *"enkazın altından genç bir Türkiye'nin, dinç Türkiye'nin yeni filizlenmekte, doğmakta olduğunu gören"* (6) enkazı kaldırmak süpürmek isteyen gençlik ile yurtsever bir kitle vardı. Ve kurtuluş savaşının *"Çoban ateşleri"* yakılmaya başlandı. (7) Mustafa Kemal Anadoludaki yer yer yakılmış olan *"Çoban ateşlerini"* birleştirmek üzere Samsun'a çıkarken, öğrenci hareketlerinin durumu ise şöyleydi: *"Birinci cihan Harbi içinde, talebe grupları sınıf sınıf ve toplu halde silah altına alınmış ve cephelere sevk edildikleri için, bu devrede talebe hareketleri görülmemiştir. Mütareke esnasında bu hareketleri kımıldar halde buluyoruz. Ancak bu hareketler, müstakil talebe hareketleri değildi. Daha çok, talebe ile, terhis edilen ihtiyat zabitleri ve bunlarla birlikte, bütün ümitlerini bu harekete bağlayan, zabitler, malüller, bütün münevverlerin birleşmesi şeklinde tecelli etmiştir. Ancak daha organize bir varlık, daha başka bir deyimle birbirine yakın olanların topluluğu demek olan Yüksek Tahsil Gençliği, bu hareketlere öncülük etmiştir."* (8) 18 Mayıs 1919'da Tıbbiyelilerin önderliğinde Darülfünunda sayıları dört bini bulan öğretmen ve öğrenci Doktor Besim Ömer Paşa Paşa'nın yönetiminde toplanarak işgal olayını görüştü. Milletin bütün teşkilatından yararlanmak gerektiği belirtilerek bunun başına üniversitenin geçmesi istendi. Toplantıda Fen Fakültesi adına Gıyasettin: "Asıl mücadele bundan sonra başlıyor", Tıp Fakültesi adına Sırrı: "Eğer hakkımızı vermezlerse buradan bağırıyorum ki, dünya barış yüzü görmeyecektir", Hukuk Fakültesi Temsilcisi: "Bütün varlığımızla isyan ediyoruz", gereken maddi manevi teşkilatı yaptık" dediler. Aynı toplantıda sükuneti, olayı büyütmemek ve işgalcileri kızdırmamak gerektiğini savunanlarda çıktı. Fakat gençlerin cesur çıkışlarıyla susturuldular. "İstanbul milli mücadele günlerinde büyük bir öğrenci olayına tanık olmuştur. Bu yüksek öğrenim kurumlarında uygulanan Darülfünun grevidir. "Darülfünun grevini örgütleyen öğrenciler milli mücadelenin İstanbul'daki dayanaklarından biri olmuştur. Darülfünunun yanısıra, Kurtuluş Savaşına Anadoludaki okulların katkıları da önemlidir. "Anadoluda çıkarılıp gizli yollarla işgal altındaki bölgelere gönderilen gazete, bildiri ve dergiler öğrenciler tarafından halka ulaştırılmıştır."(9) "Kuvva-i Milliye terimini ilk kullanan örgüt olan Milli Kongre'nin 7 Aralık 1918'de toplanmasında gençlerin ve gençlik derneklerinin büyük payı vardır. Milli Kongre'ye katılan gençlerden bazıları daha sonraları Ankara'nın çağrısına uyarak Anadolu'ya geçmişler ve Kurtuluş Savaşı'na fiilen katılmışlardır."(9)

Ülkenin her yanında gençlikten eşrafa değin bir kitleyi kucaklayan cemiyetler halinde başlayan örgütlenme 1920'de Ankara'da T.B.M.M'nin çatısı altında sürdü. Tarihsel ilerlemenin ne yönde olduğunu sezenlerdi bunların çoğu. Osmanlıların giriştikleri Islahat Hareketleri ile yetinmeyeceklerdi. Yeni bir toplumu kuracak olan Türk Devriminin bağımsızlık savaşının ateşi ile pekişmesi ortak inancını taşıyorlardı. Ulusal devrimlerin radikal niteliği geçmişten kopuşu gerektirir. Cumhuriyet bu anlamda bir geleceğe yöneliş hareketi idi.

Cumhuriyet gençliğinin devrimci atılımlar içindeki yerini bunu izleyen Yazılarda irdeleyip tartışmaya çalışacağız.

Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya ile söyleşi;

– Osmanlı İmp. ıslahat hareketleri sürekli tepeden inme getirilmiş, ama sonra bu ıslahat hareketlerinin yerleştirdiği kurumlar içinde (devletle hesaplaşmasa da mutlak olan hükümdar çevresiyle hesaplaşan) tabana doğru yayılan ve oradan yukarı doğru yönelen bir muhalif gücü saptayabilirmiyiz?

TUNAYA: Osmanlı İmp. çeşitli muhalefetler vardı. Ama öyle zaman-

➔

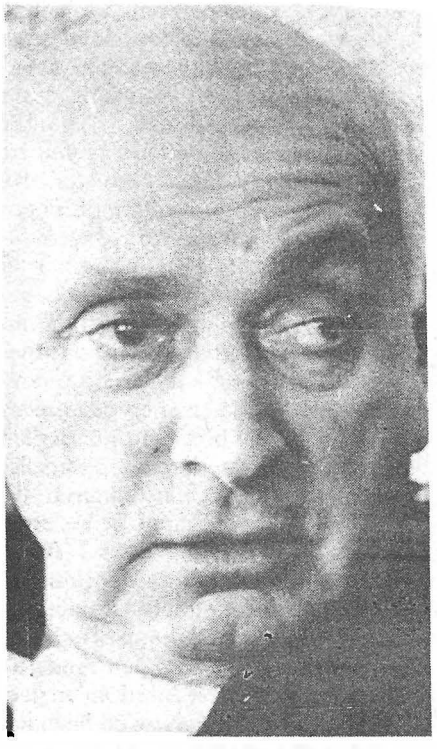

Prof. Dr. Tarık Zafer TUNAYA

lar olmuştur ki; bazan bütün muhalefetler mutlakiyet idaresine karşı birleşmiş görünürler ve sonra ayrılırlar. Mutlakiyet idaresine doğrudan doğruya karşı ilk muhalefet hareketi ıslahatlarla başlar. Islahat hareketlerinden, 1908 hatta 1909'a kadar ne zamandan alırsanız alın padişaha karşı değildir bunlar.

Muhalefet bir takım şikayetlerin padişaha dilekçeyle ulaştırılması halinde de ortaya çıkar. Bu yasal bir istekti. Yazılı bir anayasa olmamasına karşın halkın şikayetlerini bildirmesinin bir aracıydı.

Islahat hareketleri çeşitli yerlerde başlar, bunların en önemlisi Balkanlardan gelir. Çünkü Fransız devriminin Güney doğu Avrupayı etkilemesi iki büyük imparatorluğu yakından ilgilendirir (Çarlık Rusyası ve Osm.imp.) ilk önce Balkanlarda oluşan muhalefet, daha sonra doğuya, Arap ülkeliren inmiştir. Kaldı ki Araplarda o sıralarda bağımsızlık, reform hareketleri vardır (Cemalettin Afgani vs.). Bunların yanına içeriden çıkan muhafelet ekleniyor (Jön Türk).

Bu halk hareketi değil Seçkinler, Aydınlar hareketidir. Padişah iyi ama etrafındakiler kötü, düşüncesi hakim. Balkanlardan gelen muhafelet etnik ve ulusal bir muhalefettir.

1908'de çok daha geniş bir hareket var. 2. Meşrutiyette artık hürriyet verilmeyecek alınacaktır. (1839'da, 1856'da -Şura-i devlet- haklar verilmiş daha sonrada anayasada yer almıştır) Ancak bu da büyük bir halk hareketi değil. Burada osm. imp.'nun her şeyinde olduğu gibi az çok yabancı parmağı vardır. Ancak yerlilikte bu hareketlerin hepsinin ortak özelliğidir.

— 1889 sonrasında çağın gereksinimlerine yanıt veremediğine inanılan devleti kurtarma çabalarında gençliği görmeye başlıyoruz. I. Jön Türk hareketinden farklı olarak 2. Jön Türk hareketi içinde gençliğin varlığı ne gibi etkiler, sonuçlar yaratıyor?

TUNAYA: 1889'da özellikle Mektebi Tıbbiye de başlamıştır. İttihat ve Terakki'nin ilk çekirdiğiorada oluşur. İttihad ve Terakki'nin ilk yılları tamamen talebe alanı içinde kalmıştır. Bir müddet sonra bürokratlara geçecektir. Orada da bir ihtilalci hareketin oluşması haberi var. Yalnız bürokrat sınıfı tamamıyla tutucu, halbuki İttihad ve Terakkiyi kuran Ahmet Rıza Bey tutucu değil, üstelik pozitivist. 1906 da Osm. Hürriyet Cemiyeti kurulacak sonra (İttihad ve Terakki) olacaktır. Burada subay, okul müdürü, hoca var ama öğrenci yok. Ancak İstanbul'da 1908 yılında Meşrutiyet patlak verdiği zaman işleri bir süre polis falan karışmadan gençler ele aldılar. Yalnız o ilk günlerde İstanbul'da tam anlamıyla anarşik bir bayram havası vardır. Şeyhül-İslam, bakanlar, sadrazam, v.s. ziyaret edilip, sıkıştırılırken bunların içinde bir hayli genç vardı. Ancak bu bir gençlik hareketi değil, askeri hareketti.

1908'den önce; İttihad ve Terakki Darülfün'u islah etti. Oraya çok güçlü, o zamana göre liberal kafalı insanları getirmiş ve "muhtariyete" saygı göstermişlerdir

Halk gelişen muhalefetten, hürriyetçi, cumhuriyetçi fikirlerden haberdar bile değildir. Bu fikirler el altından sivil ve askeri tıbbiyede, belki mektebi mülkiyede (ama, hukuk medresesinde değil) yayılıyordu. Halkın fazlaca şikayeti yok. Bir Ermeni iktisat hocası Theodor Kasap *"Bıraksınlarda halk meşrutiyete yöneliyor mu? Yoksa uyuyor mu, görelim "* demiştir. Halk hareketiyle istenmemiş olduğu gibi, böyle bir Anayasa'ya da halk hazır değildir.

— Kurulmasından bir kaç yıl sonra çevresinden uzaklaşan, İttihad ve Terakki, kendisine bağlı dernekler aracılığıyla milli politikaları uygulamaya başladıkça, gençlik yeniden İttihad ve Terakkinin çevresinde kümelenmişti. Bu derneklerin işleyişini, yapısı ve gençlerin yerini, akıbetlerini anlatırmısınız?

TUNAYA: İttihad ve Terakki ilk olarak dünyadaki en büyük siyasal partilerden biriydi. İttihatçılık sivil ideolojik şartları yıkan, bir nevi *"karizma"* yaratan bir dindi. İttihad ve Terakkinin reisi yoktur. Merkezi umumi denilen kollejyal organla yönetilirdi. Kuşkusuz bunun içinde liderler vardı. Bunlar samimi ve sert adamlardı, tetöre kadar gitmişlerdi. 1911'den sonra bunların içinde yavaş yavaş gençleştirmeden yana olan, gençliğe yer veren hareketler görülmüştür. Milli Talim Terbiye Cemiyeti, derken 1911'de Türk Ocağı kurulmuştur.

İttihat ve Terakki ilk yıllarından itibaren Ziya Gökalp ile Türkçü bir ideolojiye sahip olmaya başladı. Bu ideolojiyi gençlere mal edecek, kamu oyuna mal edecek bir kadro yetiştirilmesi gençlik teşekküllerinin göreviydi. Ve çok kısa zamanda başarılı olmuşlardır. Bu cemiyetlerde; o zamanın üniversite gençlerinin, etrafında halkalandıkları, bir çevre yaratıkları insanlar, konferanslar var. Savaşa girildikten sonra; girilmesi zorunlu (yarı askeri) "Genç" ve "Güç" gibi dernekler kuruluyor. Bunlar için Belçika'dan, Almanya'dan uzmanlar getirtiliyor.

Türk ocakları Türk kamuoyunda sadece 2. Meşrutiyette değil, Cumhuriyette de rollerini sürdürmüşlerdir. Sonradan yerlerini halk evlerine bırakmışlardır. Güç ve Genç derneklerinin etkinliği hakkında bir bilgimiz yoktur. İttihat ve Terakki gençlere gerçekten yer vermek istemiş bir partidir ve belirli ölçülerdede başarabilmiştir.

Dipnotlar

(1) Sözgelimi;-YÖK'le gençliğin aktifliğine çekilmek istenen sınırlar toplumsal koşulların dayatacağı noktalarda ne kadar dayancaktır?
(2) İlber ORTAYLI, Osmanlı İmp.'da Alman Nüfuzu.
(3) Yahya AKYÜZ, Türk Eğitim Tarihi
(4) E.E.RAMSAUR, Jön Türkler ve 1908 İhtilali
(5) Doç.Dr. Murat SARICA, 100 Soruda Siyasal Düşünceler Tarihi.
(6) Prof.Dr. Turan GÜNEŞ, Doç.Dr.Emre KONGAR, Doğu PERİNÇEK; Atatürk'ün Bugünkü Önemi.
(7) Prof.Dr. Tarık Zafer TUNAYA.
(8) Muammer TAYLAK, Öğrenci Hareketleri.
(9) İsmail GÖLDAŞ, Milli Kurtuluş Savaşında Öğretmenler.
(10) GREV, Öğrenci boykotu anlamında kullanılıyor. ●

DAĞ

Yanıma dur elini ver elime dön sırtı sırta verelim
ateşim var yüreğim yumruğum kadar sesini sesime kat
türkü söyle Şark'tan usul bir türkü beni sevdalara sal
alnının akını alnımın akına daya gün say gül tak yakana
at ak atkını boynundan salın yürü seyret bir dağı menzilinde
yan yana duralım birsalkım söğüt inceliği taşısın güneşin renginde
suya eğilen dallarımız tutuştursun günü güneşin sıcağında
kollarını sar kened et el tutuş diz kır sürmele toprağı alnını akla
isyanımı çoğalt yanımda ol beni halk kıl kıtlıklarda kırımlarda inanç ol

Onulmaz sevdalara erdim yüreğimi avuçlarınıza serdim gül derdim
dağlara çıktım çıkıp çığrımdan
orman olup ortak şarkılar söyledim yele verdim saçlarımı dağlarda
yan yana durup fotoğraf çektirdim bir çınarla dağ hatırası yazıp arkasına

yan yana durmayı ve dik durmayı öğrendim bir çınardan orada
ateş yaktım su olup geceleri karanlığa aktım anlı ansız
yan tuttum karşı çıktım berçem verdim yele kol kola kemend attım

Menevişlendi mi dağlar sular gümüşlenir kuytu-da koyakta
çiçekler bir çelenktir dağ yamaçlarındaelişi zor iş
kurtkuş ayak açar da kaçar kuş kanat vurur kurt ayak açınca
börtü böcek rızkındadır ortak işlenir dağ yüzüne her bir şey
ölüm en sondadır söylemek gerekirse yaşam heryerde

Dağlar sırt sırta dönüp uzanıp
silah çatar gibi kaş çatılır
kurşun atılır
sırt sırta dönüp oturulur
bizim oranın dağlarında
yan yana yatılır
ses sese katılır
Türkü ve tütün
mutlak bulunur
bir delikanlıda içmese
ve söylemese bile türküyü kaba boydan
uzandığı kayanın üstünde
doğrulup
dağ doruklarına
doğru
güvercin salınır
çapraz çatılmış
silah uçlarından
çıkarıp
uçlara
takılan gülü
güvercinle eşler
şiire geçirilir
yaşama dönüştürülür.

haydar eroğlu

Üniversite yapısı ve öğrenci hareketleri

Ömer AKAY

Bugünküne yakın diyebileceğimiz üniversite; yani bilim üretim ve aktarım merkezi olarak çalışan üniversite 18. yüzyıl sonları ile üniversite kavramı içinde ele alıp alamayacağımız oldukça tartışmalıdır. Bunlar skolastik felsefe temelinde işlev gören kurumlardı. Kilisenin yoğun baskı ve denetimi altındaydılar. Osmanlılardaki medrese de İslam düşüncesinin etki ve baskısı altında çalışmaktaydı.(1) Kapitalizmin gelişimiyle felsefede de yeni fikirler ortaya atılmaya başlandı. Dinde rönesans ilk adımdı. Bilimsel çalışma kilisenin yoğun baskısından özgürleşme yolundaydı. Aydınlanma çağında güç ilahi güçlerden "akla" geçiyordu. Bunun bilimsel alandaki sonuçları kendini gösterdi. Kopernik, Kepler ve Galile'nin başlattıkları keşiflerin ardı arkası kesilmedi. İnsan fizyolojisi, fiziksel ve kimyasal olaylarda sayısız keşif yapıldı. Bilim-sanat-felsefe ayrımı gittikçe belirginleşti.

Bilimle özel olarak uğraşan eğitim kurumları bu ekonomik, felsefi ve bilimsel gelişmenin ürünü olarak ortaya çıktılar. Bu tümüyle evrimsel bir gelişme değildi. Burjuva demokratik devrimin ortaçağın diğer kurumları ile birlikte kiliseye bağlı üniversite sistemini yerlebir etmesi gelişmenin esas itici gücüydü. İlk başlarda öğretilen-öğreten ikilisi arasında büyük bir ayrım pratikte yoktu. Araştırmalara öğrenci katılımı büyük oluyordu. Kurumlaşma kesin bir yapı kazanmamıştı. Fransa'daki Napolyon Üniversitesi bu konudaki en uç örnek olsa da daha özerk üniversiteler de vardı. Bu süreçte üniversiteli olmak çok büyük olanaklar sağlamadığı gibi üniversiteli olmak için de büyük bir çaba gerekmiyordu.(*)

Özellikle, 19. yüzyıl ortalarından sonra kapitalizmin hızlı gelişimi ve yoğun bir teknik eleman gereksiniminin ortaya çıkması üniversiteleri tam da üretim için eleman yetiştirmeye yöneltti. Bu, üniversite mezunlarının geleceklerinin de daha fazla garanti altına alınması anlamına geliyordu. Bilimin yüz senelik bir süreç içinde büyük ilerleme kaydetmesi yeni branşları ortaya çıkardığı gibi kapsamlarını da artırıyordu.

Sonuç öğreten-öğretilen ikilisinde öğretenlerin daha *"nitelikli"* olmasına ve aradaki uçurumun büyümesine neden oldu. Bu olay kaçınılmaz olarak öğrenci-öğretim üyesi çelişkisini bir üst boyuta çıkardı. Yapısal olarak görece özerk ya da devlet kontrolündeki üniversitelerde yukarıdan aşağı hiyerarşik bir örgütlenme sağlamlaştı. Bu örgütlenme aynı zamanda tekelleşen ve dünyayı paylaşmak için palazlanan kapitalistlerin *"bilgili ve görgülü"* eleman gereksiniminin güvencesiydi.

İngiltere'deki 1900'lerin başındaki üniversitelerle ilgili olarak Cornford (biraz da alayla) üniversite yönetimi için şunu söylüyor:

"Bütün ilkeler bir temel özdeyişden çıkartılabilir. Kendilerini bilime vermiş insanlardan meydana gelmiş bir topluma en çok gerekli olan siyasal kaygılardan kurtulmuş olmaktır."(2)

Bu dönemde, bütün bu yapılanmaya rağmen üniversitelerde özgün öğrenci hareketi göremiyoruz. Öğrencilerin sınırları gittikçe daralmaktadır. Yine de öğrenciler hayatlarından "memnun"dur, ya da "memnun" olmayanlar bu durumlarını çağın hızlı gelişimi içinde bir tepkiye dönüştürememektedirler. (Üniversiteye yönelik.)

Bu durumu Kışlalı bugünkü Afrika ülkelerinde öğrenci hareketinin hiç olmamasına benzeterek şöyle diyor:

"Geri kalmışlığın alt sınırındaki bazı Afrika ülkelerinin durumu da bu bakımdan aydınlatıcıdır. Üniversite geleceğini her bakımdan garanti ettiği için, öğrenci bugünkü sıkıntılarına gönül rızasıyla katlanabilmektedir. Unutmayalım ki 19. yüzyıl Avrupa'sında da, hatta 25-30 yıl öncesinin Türkiye'sinde de durum aynıydı."(3)

Bu durumla ilgili olarak bir noktaya dikkat çekmekte yarar var. Kapitalist toplum işbölümünü sistemleştirmiş, üretimin kopmaz bir parçası haline getirmiştir. Bu toplum içerisinde herkesin *"belirli"* bir işi olmak zorundadır ve eğitimi bu *"belirli"* iş için görmek zorundadır. Bu süreç içinde eğitim üretime göbekten bağ-

lıdır. Bu bağlılık zorunluluklara bağlı olmayan bir eğitimin temelini atarken aynı zamanda üniversitenin toplumdan yabancılaşmasının ilk koşuludur.(*)

Üretim için olmayan buluşlar değersizdir. Üretim için yetişmeyen teknik eleman ve yöneticiler işsiz kalmaya mahkumdur.

En kaba anlamıyla bilimsel çalışma üretim içindir. Bu çalışma eğitilen öğrenciden ve toplumun geniş kesimlerinden uzaklaşılmasıyla eş anlamlıdır. Ayrıca bu çalışma devlet tarafından serbest bırakılamaz. İngiliz sömürge imparatorluğuna yönetici yetiştiren koljleri burada anmak gerekir. Bu olay gün geçtikçe bireyleri belli bir yaşam tarzına ve geleceğe hazırlamaktadır. *"Gelecek"* ise serbest rekabetçi kapitalizmin kurumlaştığı ve tekelleşme aşamasına girdiği çağda olumlanabilir. Üniversite mezunu toplumda önemli bir yere sahiptir.

Bir diğer nokta da bu işbölümü ve yabancılaşmanın bir süreç olduğu emperyalizm çağında uç noktalara vardıklarıdır. Yaşanan hayatın bilince yansıması ve tepki uyandırması bir zaman almıştır.

Üniversite yapısı bu gelişim çizgisiyle, elitist ve hiyerarşik şekliyle çeşitli metropol ülkelerde birbirine benzemektedir. Emperyaizm çağında yapılanmasında büyük değişiklik olmamıştır. Fakat özgün bir gençlik hareketi oluşmasını engelleyen, önemli değişiklikler dünyada olmaktadır. Dünya çalkantılar içindedir. Birinci Dünya Savaşı ardından ekonomik kriz, azgelişmiş ülkelerde bağımsızlık savaşları, bir dizi ülkede devrimin olması insanları kuşkusuz gençliği çok daha birincil tercihlerle karşı karşıya bırakmıştır. Bu ölmek ya da yaşamak, aç kalıp kalmamak gibi temel insani tercihlerden, emperyalizme karşı bağımsızlıkçı olmak, savaşa karşı olmak, siyasal iktidara karşı olmak gibi daha politik görünen tercihlere uzanır.

Dünya bu sorunlar içerisinde iken üniversite yapısı ve buna tepkiler birçok sorun gibi ikincil kalmış. Bir tepkiye yönelememiştir. Bu dönemde tabii ki gençler boş durmamışlardır. Kendi tarihimizden, Kurtuluş Savaşı sırasında Darülfunun talebelerinin aktif olarak desteği canlı bir örnektir. Burada bahsedilen, kendine özgü sorunları eğitim bilimsel ça-

GENÇLİK HAREKETİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünya yeni değişikliklere uğradı. Savaştan ekonomik olarak zarar görmeden çıkan ABD dünyanın bir numaralı ülkesi olmuştu. Emperyalizm yeni bir biçimlenmeye girmekteydi. Bir tarafta ABD ve ondan daha geride (İngiltere, Fransa) ya da bir ölçüde onun siyasi kontrolünde (Batı Almanya, Japonya) ülkeler. Diğer taraftan ise siyasi bağımsızlıklarını yeni elde etmiş birçok üçüncü dünya ülkesi ve başta Sovyetler Birliği ve Çin olmak üzere "sosyalist" ülkeler. Bu dönemde ABD ülke dışında dünya ekonomisini kontrolünde tutarken ülke içinde McCarthy'cilikle azgın gericilik yapıyor, "komünizme karşı olmak" lâfıyla yeni kuşakları ve toplumu baskı altında tutuyordu.

Teknolojinin hızla ilerlemesi işbölümünün en ince ayrıntılara kadar ulaşması üniversiteyi büyük ölçüde etkiledi. Yapısal olarak büyük bir değişiklik geçirmese de eğitim kompleksleştirildi. Eğitilenler hem üniversitenin yabancılaştırıcı eğitimi, hem de bunun tepkilerinin yoğun baskılar altında olduğu şartlardaydılar.

1950'li yıllar bu bakımdan bir birikim süreci oldu. ABD'nin ülke içinde ve dışında yerini sağlamlaştırması ABD burjuvazisinin ülke içinde daha ılımlı bir politika izlemesine neden oldu. Bu ülke içindeki politik ortamı canlandırdı.

Fransa İkinci Dünya Savaşı'nın yaralarını De Gaulle'cilikle sarmaya çalıştığı bir yeniden örgütlenme ve kendini toparlama dönemindeydi. Üniversite yapısı 1800'lerden kalma şekliyle hâlâ ayaktaydı. Uzun süren De Gauelle iktidarıyla ülkedeki herkesin konumunun artık pek değişmeyecek şekilde belirlenmesi gençliğin bilincinde yer ediyordu. Almanya'da ise 1848'de kurulan hür Berlin Üniversitesi dışında hepsi eski metodlarla çalışmalarını sürdürüyorlardı. Ana anlayış seçkinci ve bilimin önceliği anlayışıydı. Bir taraftan ABD'den Almanya'ya akan yoğun sermaye ülkenin yeniden kurulmasına neden oluyor, kapitalizmin artan üretimi yeni bir tüketim toplumunun temellerini atıyordu.

Türkiye'de ise durum daha farklıydı. Ülke 1960 sonrası demokratikleşme istekleri içinde ilerliyordu. Üniversitelerin durumu hiç de içaçıcı değildi. Reformun gerekliliği ortada iken kimse bundan söz açmıyordu. Öğrenciler ise kapitalist ülkelerden farklı olarak yoğun ekonomik baskıların altındaydılar.

1960'lı yılların başında Avrupa ve Amerika'da ilk tepkiler pasif direnişler şeklinde hippilerden geldi. Önemli bir gerçek olan hippilerin öğrenci gençlik hareketi içinde sayılıp sayılmayacağı tartışmalıdır. Toplumun öğrencilere önerdiği *"üniversitede uslu uslu oku, toplumda yerini al" "tek boyutlu bir insan olarak yaşamını sürdür"* önerisine, toplum içinde yaşamayarak verileri pasif bir cevaptı hippiler.

1960-1964 arası ABD'de gençliğin hak arama eylemlerinin başladığı birikimin belli bir seviyeye ulaştığı yıllardır. 1964'de Berkeley'de ilk patlama oldu. Bunda ABD'de yeni bir hava estiren Kennedy'nin

→

Öğrencilerin büyük kısmı üniversitede birşeylerin değişmesi gerektiğini düşünüyordu. Nitekim yapılan araştırmalar, 1968'in azınlığın hareketi olmadığını ortaya koymuştur.

1963'de vurulması öğrencilerin toplumla ilgili kalan son umutlarının kırılmasının da rolü vardır.(4)

İşte ABD ve Avrupa gençiliği bu koşullar altında iken dünyanın öte tarafında Çin'de büyük bir alt üst oluş yaşanmaya başlandı. 800 milyonluk ülkede demokratikleşme ve yeniden inşa için yığınlar harekete geçmişti. Üniversitelerde demokratikleşme için doğan hareket daha sonra tüm ülkeye yayılmış, işçilerin önderliği aldığı bir kültür devrimine dönüşmüştü. Bu olay özellikle Avrupa ülkelerinde yankı uyandırdı. Üniversite yapısı, öğrencilerin yönetime katılması gibi kendi iç sorunlarını tartışmaktan kaçan toplumlarına göre büyük çelişkiydi. Bu çelişki, Fransa ve Almanya gençlerinde varolan birikimi etkiledi.

Tabii ki ülkelerin politik sorunları gençlik hareketini önemli ölçüde etkilemiştir. Genellikle eğitim de reformdan, düzenin tamamen değişmesine kadar değişik eğilim ve istekler aynı hareket içinde yer alıyordu. Bazen biri bazen diğerinin öne geçtiği oluyordu. Bir örnek vermek gerekirse ABD'deki öğrenci mücadelesi açısından Vietnam savaşına karşı çıkmanın ne kadar önemli olduğu yadsınamaz.

1968 TESADÜF MÜ?

Dünyadaki yukarıda söylenen gelişmelerin ışığında 1968 yılına gelindi. Öğrencilerin koşulları gittikçe güçleşiyordu. Son senelerde üniversitelerde büyük bir öğrenci artışı olmuştu.

1950 yılında Amerikan üniversitelerinde toplam 2,3 milyon öğrenci varken, bu rakam 1970'te 8,5 milyona ulaşmıştır.(5)

Fransa'da 1955 yılında 155 bin öğrenci varken 1968'de bu sayı 600 bin olmuştu. bu, Almanya ve İngiltere'deki aynı yıllardaki öğrenci sayısından fazlaydı.(6)

Yine İtalya'da öğrencilerin büyük kısmı çalışmaktaydı. İktisat fakültesinde (Roma'da) 1966 yılında öğrencilerin % 60'ı çalışmaktaydı ve bu öğrencilerin ancak % 12'si üniversiteyi bitirebiliyordu. Üniversitenin yapısının getirdiği kadrosuzluktan 15.000 civarında asistan gönüllü olarak çalışmaktaydı.(7)

Bu koşullar Türkiye'de de pek farklı değildi. Öğrenci sayısı 63 bin (1960)'dan, 146 bine (1968) çıkmıştı. Ayrıca bunların büyük bir kısmına burs ve yurt olanağı verilemiyordu.(8) Ülkelerin çoğunda artan öğrenci sayısına karşılık, öğretim üyesi ve laboratuvar olanakları artmıyordu.

Yukarıdaki siyasal koşullarda, öğrenci katılımının olmadığı üniversite yapısına bir de pratik sorunların eklenmesi, öğrencilerin karşı çıkma isteğini arttırdı. Öğrencilerin büyük kısmı üniversitede birşeylerin değişmesi gerektiğini düşünüyordu. Nitekim yapılan araştırmalar, 1968'in azınlığın hareketi olmadığını ortaya koymuştur.

1970 yılında Hacettepe ve Erzurum Üniversitesi'nde yapılan ankete göre öğrencilerin % 40.5'i, eğitim sistemini sorunlarının ana nedeni olarak görüyordu. Yine % 74.3'ü, kurulu ve yasal düzenden memnun değildi.(9) İstanbul'daki başka bir araştırmada 'boykotları tasvip ediyor musunuz' sorusuna % 50.7'den % 77.6'ya kadar evet cevabı gelmişti.(10) Fransa'da du durum farklı değildi. Üniversiteyi değiştirmeye çalışanlar, öğrencilerin % 64'ünü oluşturmaktaydı. Öğrenci olaylarının ana nedenini, üniversitede reform yapılması gereği olarak görenlerin oranı ise % 91 idi.(11) Bütün bunlar göstermektedir ki olaylar esas olarak üniversite yapısına tepkiden kaynaklanmaktadır. Abdi İpekçi bu durumu şöyle dile getiriyordu: *"Sonunda küçük şikayetlerle köklü istekler aynı noktada birleşiyor, 'antikalaşmış' sayılan bugünkü üniversitelerin yıkılıp yerine yepyeni, bambaşka kurumların geçmesi ve bu işin yapılışında üniversite gençliğinin söz sahibi olması"*(12).

Çeşitli ülkelerde, gösterilerin başlangıç nedeni küçük bir olaymış gibi görülebilir. Yalnızca, Fransa'da gençliğin lideri Rudy Deutchke'ye yapılan suikast ya da ABD'de Colombia Üniversitesi'nde spor salonu yüzünden çıkan çatışma öğrencilerin ayaklanma nedeni olabilir mi? Bu sorunu Kışlalı'nın değerlendirmesi ile noktalamak anlamlıdır. *"Nasıl ki 1848'lerin Batı Avrupasında rejimlerin birbiri peşi sıraişçi ayaklanmalarıyla sarsılması bir raslantı değil idiyse, 1968'lerde dünyayı saran gençlik ayaklanmalarını bir raslantı olarak kabul edemeyeceğimiz ortadadır. patlamayı sağlayan kıvılcım ülkeden ülkeye değişebilir. Kitle haberleşme araçları, bir ülkedeki gençlik eylemlerini öteki ülkelerdeki öğrencilere haberdar ederek bu patlamayı hızlandırmış olabilir. Fakat gençlik ayaklanmalarının görüldüğü ülkelerde temelde bir benzerlik vardır. Üniversiteli gençlerin ekonomik, toplumsal ve siyasal olanaklarının tümünün ya da bir kısmının dışında tutuluşudur." (13).*

DİPNOTLAR

1. Bakınız Yeni Olgu sayı 1, Üniversite tarihi, Deniz Öğüt
2. Micrü Cosmographica Academica, F.M. Cornford, Seha .L. Meray'ın çevirisi S.76
3. Öğrenci Ayaklanmaları, Ahmet Taner Kışlalı, Bilgi Yayınevi, Nisan 1974 S.54
4. Ag.y S.79
5. Dolan. Student Unrest Manifestation changing Society, aktaran A.T.Kışlalı
6. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi 1968 yılı öğrenci hareketleri Ankara 1969. Yahya Akyüz, Fransa'da öğrenci Hareketleri S.125
7. A.g.y. Esin Konanç, İtalya'da Öğrenci hareketleri, S.94-95
8. DPT istatistikleri.
9. Öğrenci ayaklanmaları, A.T. Kışlalı, S.160-168
19. Üniversite gençliği, Prof. Dr. Nephan Saran, İ.Ü.Edebiyat fakültesi yayınları, S.108
11. Lemonde, 20 Mai 1968, aktaran Yahya Akyüz.
12. Milliyet, 5 Mayıs 1968
13. Öğrenci Ayaklanmaları, A.T. Kışlalı. S.204

(*) (İngiltere'deki genellikle asillere yönelik eğitim yapan kollejleri bunun içine almamakta fayda vardır.)
(*) Bir paradoksmuş gibi görünmesine rağmen sonuç budur. Çünkü kapitalist üretim insanı emeğine doğaya ve diğer insanlara yabancılaştırıcı bir üretimdir. Eğitim sistemi bundan hissesini almaktan kurtulamaz

FEODALİZMDEN KAPİTALİZME GEÇİŞ
Giriş: Rodney Hilton
Çev.Müge Gürer-Semih Sökmen

Derleme feodalizmden kapitalizme geçiş üzerine Science and Society dergisinde yayımlanan tartışmaların tümünü içeriyor. Dobb, Sweezy, Takahashi, Hill, Lefebvre Procacci, Hobsbawm ve Hilton'ın makalelerinden oluşan kitap geçiş dönemi tartışmalarına getirdiği boyutla belgesel bir önem taşıyor.

Devrim-sonrası toplumlarda
İKTİDAR ve MUHALEFET
Venedik Konferansı konuşmaları
Çev. Ayhan Özkan
Doğu Avrupa ve SSCB'dek rejimlere muhalif olan aydınların, araştırmacı ve sendikacıların katılımıyla gerçekleşen konferans, devrim-sonrası toplumsal ve ekonomik ilişkileri, devletin niteliğini, kültürel, politik ve ideolojik yapıları tartışıyor.

metis yayınları
Meşrutiyet Cad. 131/301
Beyoğlu / İSTANBUL

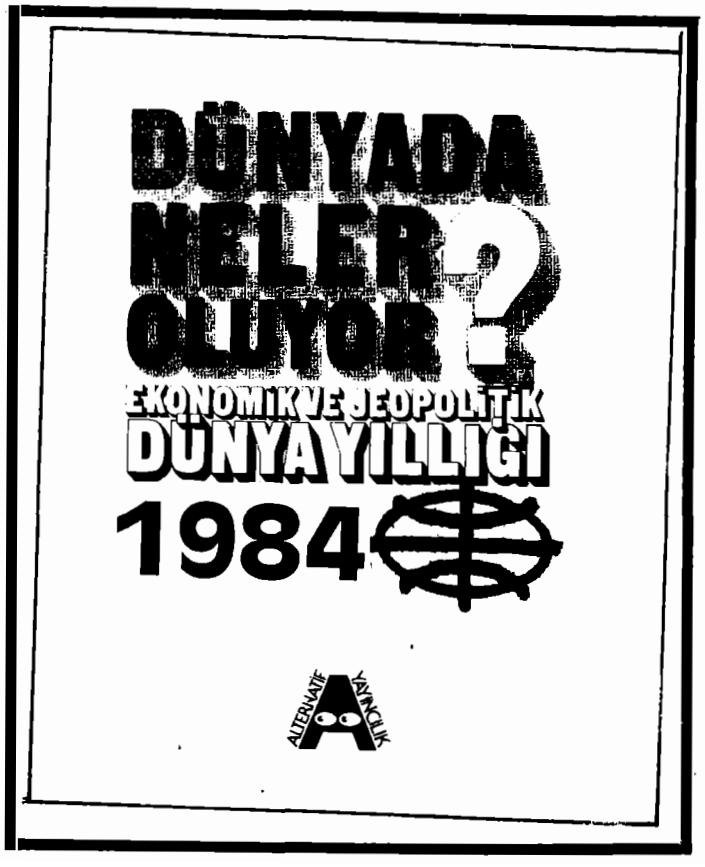

Sungur Yayınları

sunar

Suzanne Brögger/Armağan İlkin

BİZİ AŞKTAN KORU 450.— TL.

"... Ama yine de diyorum ki, kadın ya da erkek olun, bir an için unutun cinsiyetinizi ve insan olarak, 'Bizi Aşktan Koru' adlı kitabı okuyun." *Zeynep Oral-Milliyet*

Hermann Kesten/Dilek Z. Akçin

GERNİKALI ÇOCUKLAR 400.— TL.

"Hermann Kesten, yapıtlarında şiddete ve körleşmeye karşı özgürlük, adalet ve hoşgörüyü getirmekte. Kesten'in yapıtlarında değişik bir bakış, usta bir mizah anlayışı sezilliyor." *Yankı*

Dr. Lester L. Coleman/Dr. Alpaslan Berktay

DOKTORUNUZ 650.— TL.

"Dr. Lester L. Coleman'ın tüm sağlık sorunlarımızın yanıtlarını açıklayan, her insanı ya da her aileyi ilgilendirecek nitelikte sağlık kılavuzu...." *Dünya*

Catherine Hermary Vieille/Hüseyin Boysan

GECELERİN VEZİRİ 400.— TL.

"Büyük doğu kültürünün o muhteşem 'Binbir Gece Masalları' geleneğinde, eşsiz bir duyarlık ve coşkuyla işleyerek Harun-ür Reşid ile gözdesi Cafer el-Bermekî'nin akılalmaz serüvenlerini anlatmış..." *Engin Noyan-Bravo*

P. Tompkins/C.Bird/Sulhi Dölek

BİTKİLERİN GİZLİ YAŞAMI 900.— TL.

"İlginç ve bir o kadar da şaşırtıcı sonuçlamalarla dolu. Kitabın bir başka ilginç yanı, çevirisinin hikâyeci romancı Sulhi Dölek oluşu.." *Tanık Dursun K.*

Brigitte Schwaiger/Cemal Ener

DENİZİN TUZU NEREDEN GELİYOR 350.— TL.

"Özellikle burjuva evlilikler üzerine yazılmış en iddiasız ama aynı oranda en etkileyici kitaplardan biri." *Nokta*

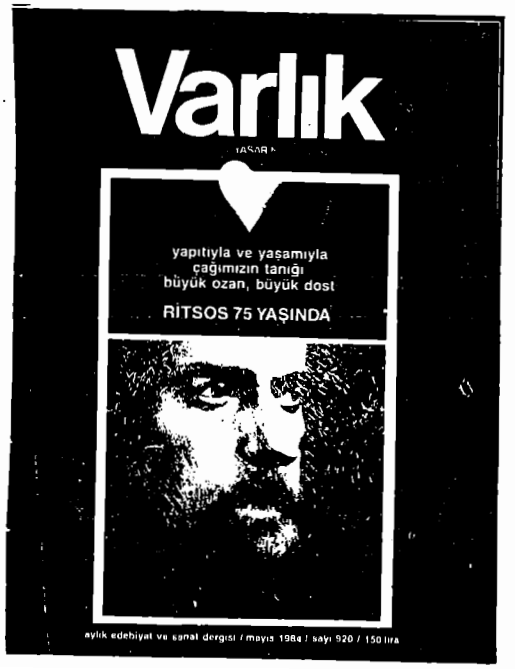

YÜKSEK ÖĞRENİM BURSLARI

Dr. Nezih NEYZİ
Emekli Öğretim Üyesi

(Özet)

Herhangi bir yardım kurumu, ailesinin parasal durumu gerçekten kısıtlı bir Üniversite öğrencisine ayda en azından yirmibeşbin liralık bir yardım yapmıyorsa (yani, yılda net üçyüzbin lira), ne "eğitimde fırsat ve imkan eşitliği vermek" amacından söz etmeğe hakkı vardır, ne de öğrencinin kendi gücüyle elde edebileceği herhangi türden bir gelire engel olabilecek koşullar ileri sürmeğe. Günümüz Türkiye'sinde çeşitli vakıf ve diğer kuruluşlarca dağıtılan yardımlar, genellikle mütevazi bir harçlık dışında hiçbir açığı kapatacak düzeyde "eşitlik" sağlamaz.

Eğer gençlere gerçek "fırsat eşitliği vermek" amacı güdülüyorsa, yardımın çağdaş öğrencinin tüm haklı temel gereksinimlerini karşılayacak düzeye çıkarılması veya onun kazanç getiren herhangi bir işte çalışmasına ya da başka yerden maaş, ücret, burs, kredi... almasına engel olan koşulların kaldırılması gerekir.

Giderin Türü	Ayda (T.L.)	Yılda (T.L.)
Beslenme (minimum)	10.000	120.000
Ulaşım / Barınma	4.350	52.200
Kitap	2.500	30.000
Gazete	1.200	14.400
Çeşitli giderler (Kültürel ve sportif harcamalar, giyim, temizlik, onarım, gözlük, okul yıllığı, v.b.)	5.000	60.000
Cep harçlığı	2.000	24.000
TOPLAM	25.050	300.600
Bazı büyük kuruluşlarca öğrenciye yapılan yardım tutarı (yaklaşık)	4.000-5.350	48.000-64.000
Öğrencinin açığı (yaklaşık)	19.600-21.000	236.000-252.000

ÜNİVERSİTE öğrencilerine yapılan parasal yardımların daha gerçekçi temellere oturtulabilmesi için bazı noktaları açıklığa kavuşturmak gerekmektedir. Bunları üç bölümde ele alarak şöyle özetleyebiliriz:

I. ADAYLIK KOŞULLARI

YARDIM kurumlarından burs veya borç (kredi) almak, öğrencinin başarı, karakter, uğraş ve geliriyle ilgili bazı koşullara bağlıdır. Bunlar, doğal olarak, yardımı yapan kurumun değer yargıları açısından önem taşıyan ve uyulması gereken hususlardır.

Biz bu bölümde sadece Türk Eğitim Vakfı'nın Öğrenim Bursları Duyurusunda yer alan "... maddi desteğe ihtiyacı olan, kazanç getiren herhangi bir işte çalışmayan ve başka yerden maaş, ücret, burs veya kredi almayan" öğrencinin 'burs'a aday olabileceğini belirten (b) maddesinin düşündürdükleri üzerinde duracağız. Türk Eğitim Vakfı'nın yanısıra Hacı Ömer Sabancı Vakfı, Koç Vakfı, Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu, v.b. kuruluşların koşulları da başka bir yardım kurumundan burs veya kredi alınmasını yasaklayıcı niteliktedir.

Maddi olanaklardan yoksun bulunduğu için parasal yardım sağlayarak öğrenimini sürdürmek zorunda kalan bir insan, söz konusu kuruluşların sunduğu aylık ortalama dört-beşbin liralık gelirle temel gereksinim açıklarını nasıl kapatır, nasıl yaşar? Büyük kuruluşların küçük yardımları parasal "desteğe muhtaç öğrenci"nin maddi ve kültürel gereksinimlerinin bir bölümünü dahi yeterli biçimde kapsayacak düzeyden çok uzaktır. Bu koşullar "maddi desteğe muhtaç başarılı Türk gençlerine eğitimde fırsat ve imkân eşitliği vermek..." amacının gerçekleşmesine engeldir. Yardımların kapsamı sadece bir harçlık olmaktan öteye gitmemektedir. Ailesi yeterli parasal olanaklara sahip değilse (örneğin, küçük memur veya işçi, tarımsal kesimin alt düzeyinde, geçici işlerde çalışan esnaf veya zanaatkâr ailesi ise, çocuk ya da bakmakla yükümlü bulunduğu kişi sayısı fazlaysa, her ay kira ödüyorsa, ya da aile bireylerinden biri sürekli bakım ve kontrol gerektirecek biçimde hastaysa) öğrenci yılda kırk sekiz ilâ altmış dört bin lirayla (aylık dört bin ilâ beş bin üç yüz otuz üç lira) günümüzde yüksek öğ-

renimini değil ilk öğrenimini dahi sağlıklı biçimde sürdüremez. Eğer gençlere gerçek fırsat eşitliği tanımak amacı güdülüyorsa, yardımın çağdaş öğrencinin tüm haklı temel gereksinimlerini karşılayacak düzeye çıkarılması veya onun kazanç getiren herhangi bir işte çalışmasına ya da başka yerden maaş, ücret, burs, kredi... almasına engel olan koşulların kaldırılması gerekir.

AYRICA, tüm öğrencilerin tüm maddi olanakları birbiriyle eşit olamaz. Yardımın baştan savma bir şablona göre değil, ilgili kuruluşlarca saptanacak sağlam kriterler doğrultusunda ve öğrencilerin gereksinimleri oranında yapılması daha gerçekçi bir yaklaşım olur. Büyük titizlik ile yoğun araştırma ve çalışma gerektiren bu yöntem, geçmişte uygulandığı kurumlarda, çok daha sağlıklı sonuçlar vermiştir.

Özetle, herhangi bir yardım kurumu, ailesinin parasal durumu gerçekten kısıtlı bir Üniversite öğrencisine ayda en azından yirmi beş bin liralık bir yardım yapamıyorsa (yani yılda net üç yüz bin lira), ne "eğitimde fırsat ve imkân eşitliği"nden söz etmeğe hakkı vardır, ne de öğrencinin kendi olanaklarıyla elde edebileceği herhangi türden bir gelire engel olabilecek koşullar ileri sürmeğe. Yurttaşların büyük içtenlik ve özveriyle yaptıkları bağışların bazı vakıf veya hayır kurumlarınca çok sayıda ama işe yaramaz parçalara bölünüp "harcanması" yazıktır.

II. YARDIMIN YETERLİLİĞİ

YÜKSEK öğrenim gençliğine yardım yapan bellibaşlı kuruluşlardan birkaçının ödedikleri meblağlara göz atacak olursak şunları görürüz:

Türk Eğitim Vakfı lisans öğrencilerine, yılda dokuz ay süreyle, ayda altışarbin liranın yanısıra, yılda bir kezle sınırlı olmak üzere, kitap giderleri için de on bin lira vermektedir. Bu miktar karşılıksız olan Koç Bursu için on ayda altışarbin liradan yılda altmış bin, Y.Ö. Kredi ve Yurtlar Kurumunun kredileri için ise ayda dört bin liradan yılda kırk sekiz bin liradır. Diğer kuruluşların yaptığı yardımlar da aşağı yukarı aynı düzeyde kalmaktadır.

Konuya gerçekçi açıdan bakabilmek için, öğrencinin başlıca gereksinimlerini, yapılan yardımlarla ilişkili olarak kısaca gözden geçirelim:

A. BESLENME

ÖRNEK olarak Boğazaiçi Üniversitesi koşullarını ele alırsak, B.Ü.Öğrenci Kafeteryasının öğrencinin kampüste karnını doyurabileceği en ucuz yer olduğunu görürüz. Burada kahvaltı elli, öğle ve akşam yemekleri yüzer liradır. (Kampüste özel sektörce işletilen kantinlerde bu fiatlar üç-dört katına çıkmaktadır.) Demek ki, öğrenci asgari düzeyde günlük besin gereksinimini en az iki yüz elli biraya karşılayabilmektedir. öğrenci Kafeteryası hafta sonları kapalıdır ve Yurt'larda yemek pişirmek, çeşitlisakıncaları nedeniyle yasaklanmıştır. Bu durum, besin giderleri için ayda yedi bin beş yüz liranın üzerinde bir harcama gerektirmektedir. Söz konusu giderler ne bir ikindi veya akşam çayı, ne de, arada bir de olsa, öğrencinin canının çekebileceği bir sandviç ya da benzeri bir "lüks"ü (!) kapsamaktadır.

B. ULAŞIM

YAPILAN yardımın yeterliliği konusunu düşünürken, öğrencinin ulaşım giderlerini de hesaba katmak gerekir. Örneğin, Orman Fakültesi, İşletme Fakültesi, Boğaziçi Üniversitesi, v.b. öğretim kurumlarının öğrencileri, okullarının konumu nedeniyle, ders çalışmaya veya dinlenmeye ayırabilecekleri değerli zamanlarını, yollarda yitirmektedirler. İstanbul'un bazı semtlerinden, toplu taşıma araçlarıyla okuluna iki saat gidiş iki saat dönüş yapmayı göze alıp kendine "mavi kart" çıkaran dar gelirli bir öğrenci dahi, ulaşım için ayda en az bin bes yüz lira harcamak zorundadır.

Zamanın paradan daha değerli olduğu bilinci içinde, vakit kaybını önlemek ve aşırı sıkışıklığın yarattığı yıpranmaya engel olarak daha düzenli ders çalışabilme olanağı kazanmak isteyen öğrenciler, toplu taşıma araçları yerine, bazı yüksek öğretim kurumlarına hizmet götüren özel servislerden yararlanabilirler; ne var ki bunun bedeli ağırdır. Örneğin, Boğaziçi Üniversitesi öğrencileri, özel otobüs servisi için ayda altı bin lira ödemek zorundadırlar!

C. BARINMA

ULAŞIM sorunu ile başı derde girmeyip Yurt'larda kalma hakkını kazanan talihli taşralı öğrenciler ise, az da olsa, belli bir Yurt ücreti, Yurt'larda yer ya da uygun çalışma ortamı bulamayanlar ise özel pansiyonlarda bir oda için, odanın durumuna göre, beş ila yirmi beş lirayı aşkın kira ödemektedirler.

D. KİTAP

TÜRK Eğitim Vakfı'nın yılda bir kez yaptığı (diğer yardım kurumlarının çoğu onu da yapmamaktadır) on bin liralık kitap yardımı ise, ne yazık ki bir üniversite öğrencisinin kitap giderlerini karşılamaktan çok uzaktır. Örneğin, Boğaziçi Üniversitesinde, özellikle çoğu yabancı kaynaklı olan ders kitaplarının fiatları, sürekli kur artışı nedeniyle hiç durmadan yükselmektedir. Bugün B.Ü. Kitap Satış Bürosu'nda tanesi on iki bin sekiz yüz liraya satılan ders kitabı vardır; bazı sınıflarda on beş-yirmi bin liraya karşılanabilen yıllık kitap giderleri, sınıflara ve değişik fakültelere göre giderek artmakta, bazı bölümlerde yirmi beş bin lirayı bile aşmaktadır.

Bu arada kalem-kâğıt, -eğitim dalının özelliklerine göre- hesap makinası, bilgisayar kartı, T-cetveli... v.b. meslekî araç-gereç giderlerini de unutmamak gerekir.

E. GİYİM, TEMİZLİK, V.B.

SÖZ konusu "yardımlar"ın karşılamaktan çok uzak olduğu giderlere giyim harcamalarını da katınca ortaya çıkan tablo büsbütün içler acısı bir durum gösterir. Üniversite öğrencisinin ceket, palto, elbise, ayakkabı, çorap... v.b. giyim gereksinimlerinin yanısıra temizlik ve onarım işleri (sabun, diş macunu, ayakkabı tamiri... v.b.) için de paraya ihtiyacı vardır. Pek çok öğrencinin kullanmak zorunda kaldığı gözlüğün dahi en ucuzu bir kaç bin lira tutmaktadır.

F. KÜLTÜREL VE SPORTİF ETKİNLİKLER

KAÇINILMAZ maddi gereksinimlerinin yanısıra sinema, konser, tiyatro, konferans, sergi ya da müzeye girmek tüm yüksek öğrenim gençliğinin en temel gereksinimlerini oluşturur. Bazı yüksek öğretim kurumlarında, yönetim, öğrenciyi ders dışı kültürel ve sportif etkinliklere katılmağa

→

özendirmektedir. Bu çok olumlu davranışın bedeli dar gelirli öğrencinin bütçesinde yük yaratmaktadır. Örneğin, Boğaziçi Üniversitesinde, her bir faaliyet dalı için ödenmesi gereken yıllık üye aidatı iki yüz ila iki bin lira arasında değişmektedir; her öğrencinin sahip olmak istediği, en değerli anı, Üniversite Yıllığı'nın bedeli ise 1984 yılı için üç bin beş yüz lira olarak düşünülmektedir.

Bütün bunlar dışında günde sadece bir tek gazete okuyabilmek için öğrencinin yılda tam on dört bin dört yüz liraya gereksinimi vardır.

G. CEP HARÇLIĞI

KAPSAMI çok geniş olan cep harçlığı kavramını açıklamağa "harçlar"la başlayalım. Karşılıklı para yardımlarını alabilmek için ilgili hayır kurumları tarafından istenen "noterlikçe onaylanmış kefaletname" harcı yaklaşık iki bin - iki bin dört yüz lira kadar tutar. Bundan başka, öğrenciler yıl boyunca, bağlı bulundukları öğretim kurumlarınca istenen kimlik kartı, nüfus cüzdanı örneği, ikametgâh belgesi, kayıt harcı, sağlık harcı... v.b. için çeşitli ücretler ödemek zorundadırlar.

Öğrenciden her başvurusu için bir veya birkaç vesikalık fotoğraf istenir; okul yıllığı için fotoğraf, dilekçeye pul, mektup, telefon giderlerinin yanısıra arada bir öğrenci kafeteryasında sunulmayan basit bir yiyeceğin kantinden alınması, ders çalışırken gecenin geç saatlerinde içilecek bir fincan sıcak çay, arkadaşlarla birlikte katılınması özlenen bir okul gezisi ya da yemeği, "cep harçlığı" gereksinimi yaratan gider kaynaklarından sadece birkaçı.

III. YARDIMIN NİTELİĞİ

BAZI kuruluşlar, öğrenciye yapılan parasal yardımların tümünü 'burs' olarak adlandırmaktadırlar. Oysa bunların bazıları kredi, yani borç'tur.

Örneğin, Türk Eğitim Vakfı ve Y.Ö. Kredi ve Yurtlar Kurumu'nca yapılan yardımlar 'burs' değil 'borç'tur. Verilen meblağ belli bir süre sonunda öğrenciden geri istenmektedir. Parasal yardımın iki türü biribirinden farklıdır. 'Burs' karşılıksız olarak yapılan yardıma verilen addır. Örneğin, Boğaziçi Üniversitesi, mali yardım yapma olanağına sahip olduğu günlerde, akademik başarısını belli bir düzeyin üzerinde tutan öğrencisini ödüllendirmek ve onu daha çok çaba göstermeğe özendirmek amacıyla, amacıyla, yaptığı yardımı geri almaz, bunu 'burs'a dönüştürürdü. (Bu arada şunu da belirtelim ki Türk Eğitim Vakfı'nın Taahhütname örneğinde yer alan "... bütün gücümle sınıfımı geçmeğe çalışacağım..." gibi yazıların altına imza attırmakla hiçbir amaca ulaşılamaz.) Boğaziçi Üniversitesi, ayrıca, çeşitli nedenlerle akademik başarısını aranan düzeye getiremeyen öğrencisine de yardım yapmaktan kaçınmaz, ancak bunu, gelecekte ödenmesi koşuluyla yapardı.

Gelecekte, tanımadığı kişiler tarafından alınacak, doğru ya da yanlış bulacağını önceden kestirmesi olanaksız bir takım kararları kabul edip onlara uyacağına söz vermesini istemek gence saygısızlıktır.

Burs/Borç konusunu ele almışken şuna da işaret edelim ki, ana-baba dışında pek ender olarak herhangi bir kişi "delikanlılık çağı"nı yaşayan bir genç için yüz binlerce liralık bir kefalet altına girmek ister. Öte yandan, zaten gelir düzeyi çocuğunun öğrenim giderlerini karşılamaya yetmeyen ailelerde böyle bir başvuru konusu gündeme gelmektedir; bu gibi ailelerin bireyleri, diğer çocuklarının bile geleceğini riske sokabilecek bir yüklenme senedini imzalarken bunalmazlar mı? Ana-babasından, ya da başka bir yakınından, kendisi için böyle bir yükümlülük altına girmesini istemek, zaten maddi sıkıntı içinde bulunan bir öğrencide eziklik yaratmaz mı?

TÜRK Eğitim Vakfı'nca istenen "Burslu Tarafından Verilecek Taahhütname"nin ikinci ve üçüncü maddeleri şöyledir:

" 2) Hangi sebeple olursa olsun tahsilimi tamamlayamadığım veya Vakıfça bursumun kesilmesine lüzum görüldüğü takdirde de yukarıda yazılı ödeme taahhüdüm geçerli olacaktır.

3) Taahhüdümü hangi sebeple olursa olsun yerine getiremediğim ve [illegible] ödemediğim takdirde, Türk Eğitim Vakfı tarafından benim için hesaplanacak olan burs ve idari masraflar tutarının tümünün muaccel olacağını ve tutarını, kanunî faizi ile birlikte, ödemeyi de kabul ve taahhüt ediyorum."

Her iki maddede yer alan "hangi sebeple olursa olsun" deyimi, kapsamı nedeniyle çok ürkütücüdür. Öğrenci çaresiz bir hastalığa tutulsa, büyük bir kaza, kayıp veya felakete uğrasa ne olacak? Örneğin, kefili ve geçimiyle yükümlü olan babası iflas etse, işten çıkarılsa, çalışamaz duruma gelse, ya da ölse, öğrencinin Öğrenim Bursları Duyurusunun (b) maddesi uyarınca kazanç getiren herhangi bir işte çalışması da yasaklandığına göre, bu genç Vakıftan aldığı ayda beş bin üç yüz otuz üç lirayla geçimini sağlayıp öğrenimini mi sürdürecek yoksa Taahhütnameyi imzalarken vermiş olduğu söze sadık kalarak herşeyden vazgeçip Vakfa birikmiş borçlarını "muaccel" olarak "kanuni faiziyle birlikte" ödeyi mi verecek?

BUNLARDAN başka, Taahhütname'nin dördüncü maddesinde yer alan *"... Vakıf Yönetim Kurulu'nun burslar ve burs alanlarla ilgili olarak aldığı ve alacağı kararlara uymayı, hayatım boyunca ev ve iş adres değişikliklerini zamanında Türk Eğitim Vakfı'na bildirmeyi... taahhüt ediyorum"* ibaresinin altına imza atılmasını istemek de kanımızca insan haklarına aykırıdır. Gelecekte, tanımadığı kişiler tarafından alınacak, doğru ya da yanlış bulacağını önceden kestirmesi olanaksız bir takım kararları görmeden, duymadan kabul edip onlara uyacağına söz vermesini istemek gence saygısızlıktır. Ayrıca, Vakfa borcunu ödedikten sonraki yıllarda bile, "hayatı boyunca", ev ve iş adreslerindeki değişiklikleri Vakfa bildirmeye neden zorunlu tutulsun bir insan? Kişi ister-istemez Ömer Seyfettin'in **"Diyet"** öyküsünü anımsıyor.

Büyük kuruluşların Üniversite öğrencilerine destek yaratma girişimleri kuşkusuz güzel bir jest. Ancak, yetişen kuşağın en seçkin bölümünü oluşturan yüksek öğrenim gençliğinin saygı ve güvenine layık olmak için, yapılan girişimleri 'jest' niteliğinden çıkararak ciddi ve gerçekçi temellere oturtmak yolunda her türlü emek ve çabanın harcanması gereklidir, zorunludur. ●

GENÇLER, ÖĞRENCİLER !

Avrupa ve Amerika'da Uluslararası Gençlik Kampları...

- Ucuz bir tatil
- Yeni arkadaşlıklar
- Kültür alışverişi
- Unutulmaz anılar...

Uluslararası Hostel Federasyonu (IYHF)

- 5 kıta, 5.000 hostel
- inanılmaz ucuzluk !
- sizin gibi gençlerle...
- Bambaşka atmosfer.

Yapım : NERGİZ AJANS 526 47 47 /ist.

Uluslararası Gençlik Kartı (FIYTO)

- Binlerce indirim
- Rehber kitap
- Kültürel faaliyetler
- Ucuz ulaşım

GENÇTUR

Yerebatan Caddesi, No:15/3
Sultanahmet - İSTANBUL
Tel: 526 5409
Telgraf : Genctravel - İST.

Uluslararası Öğrenci Kimlik Kartı (ISIC)

- Müzelere bedava !
- % 100'e varan indirimler,
- Öğrenci trenleri ve uçakları
- Yüzlerce ulustan öğrenciler

TREN-UÇAK-OTOBÜS

- En ucuz, en güvenilir, en konforlu - hepsi bizde !
- Yol üzerinde inip-bin, aynı biletle 6 ay, inanılmaz avantajlar!
- Mayısta başlıyoruz, geç kalmayın.

YAZ GEEEEELİYOORRRRRR.....

KAYNAK YAYINLARI

MAYIS AYINDA ÇIKACAK KİTAPLAR

● DOĞU AVRUPA'DA SOSYALİST MUHALEFET

Jiri Pelikan — Çeviren: M.Halim Spatar

Çekoslovak halkının, kendisine dayatılan bir "sosyalizm"i reddetmesinin ve kendi belirlediği bir sosyalizmi gerçekleştirme mücadelesinin öyküsü. Pelikan, 1968 Prag Baharı'nın öncesini, işgali ve işgal sonrasını ayrıntılı açıklamalarla ortaya koyuyor.
Doğu Avrupa muhalif sosyalistlerinin zor koşullar altında geliştirmek zorunda kaldıkları fikirler, Çekoslovak muhaliflerinin en önemli belgeleriyle sunuluyor bu kitapta.

● MACARİSTAN'DA İŞÇİ OLMAK

Miklos Haraszti — Çeviren: İbrahim Altınsay

Genç Macar sosyoloğu Haraszti, Macar iş sistemini incelemek için girdiği ve iki yıl çalıştığı fabrikadaki ücretleme biçimlerini, işçilerle yönetim arasındaki ilişkileri ve işçilerin üretime yabancılaşmalarını yerinde gözledi. Ünlü Alman yazarı Heinrich Böll'ün önsözü ve Haraszti'nin, kitabıyla ilgili olarak yargılandığı mahkeme notları ile birlikte.

● YOLDAŞIM - SEVGİLİM (LEO JOGİCHESS'E MAKTUPLAR)

Rosa Luxemburg — Çeviren: Nuran Yavuz

Rosa Luxemburg'un, kendisi gibi önde gelen bir sosyalist olan sevgilisi Leo Jogiches'e yazdığı mektuplar. Arka planını 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başlarında Avrupa'daki sol hareketlerin oluşturduğu bir iç dünya: Bir insan, bir kadın ve bir siyasi önder olarak Rosa Luxemburg'un iç dünyası.

İstanbul: Nuruosmaniye Cad. 3/2 Cağaloğlu
Ankara: Konur Sok. 14/24 Kızılay

Dağıtım:
İstanbul: Say, Deniz, Bilgi, Özgür, Barış
Ankara: Adaş
İzmir: Datiç, Altay, Yurttaş

başarısızlaştırmadıklarımız-dan mısınız?

Ahmet İZBUDAK

Hayır. Kullarınız, sadece ve sadece Hacettepe Tıp Fakültesi Dönem I öğrencisi olup fahri rektörümüz, babamız, vasimiz herşeyimiz bir zatın hakkımızdaki düşüncelerinin kurbanıyız. Esasında O zata göre çalışmayan, gezen, tozan veya çalışıp çalışıp yapamayan, yetersiz, biçare kullarıyız, efem...

Belli ki çok dertliydi... Telaşlandı.... Ohoooo burda epey vakit öldürmüşüm. Zaman geçiyor, çalışma salonuna gitmem gerek... Gitti.

Saat akşamın sekizi. Çalışma salonunda çıt yok. Kafalar devrik öndeki kitaba... Daha gece yeni başlıyor.

Aslına bakarsanız, gece ve gündüz denilen şeyler anlamını yitirmiş Dönem I'liler için. Son iki sınavdan beri "iyi geceler", "iyi akşamlar" pek kullanılmıyor. Çoğu gecenin bu saatinden sonra dokuz on saatlik bir maratona başlıyor. Gün bitiyor, yeni bir gün başlıyor... Pek farkında değiller bu olayın. Saatle oturuyorlar, saatle konuşuyorlar. Daha uygun bir zaman birimi saat, yeni günün başlangıcını yatağında geçirmeyenler için.

Arada verilen onbeş, yirmi dakikalık molalar. Yurt kantininde kuyruklar... Fiş kuyruğu, çay alma kuyruğu, çay bardaklarını verip depozitolarını geri alma kuyruğu. Hayatımız kuyruk zaten... Sıcak su verirlerse sadece alt katlardan akan sıcak sudan nimetlenme kuyruğu. (Bir tek Ankara Sıkıyönetim Komutanı geldiğinde taa tepelerden fışkırmıştı kaynar su. Hey gidi günler heeyy...) Yemek için fiş alma kuyruğu... Fişle yemek alma kuyruğu... Hele kuyrukların içinde bir tanesi var ki... Bizi üniversitesine aldığı için, İhsan amcamıza minnetimizi, şükranımızı bilfiil çalışmakla ödeme kuyruğu... İstersen girme o kuyruğa buyur o zaman öğrenci işlerinden tasdikname kuyruğuna...

Bırak kuyruğu buyruğu kardeşim. Yirmi dakikam dolmuş, çalışmalıyım, hadi eyvallah...

Saatler geçiyor. Göz kapakları antremanlı, kolay kolay kapanmıyor. Arada sırada sessizliği çalışma salonunun gıcırdayan kapısı bozuyor.

Gece yarısına yaklaşınca bir canlanma, bir hareketlilik...

Yapp birrr damardannnn şırdaen tuzlameaa ustaaa!!!

Tuzlamalar içiliyor... Şirketten çaylar... Geğirme ve gevşeme... Yallah çalışma salonuna.

Saatler ilerledikçe molalar sıklaşıyor, voltalar artıyor. Voltalarda sohbetler ordan, burdan. Önemli değil konu, maksat konuşmak, maksat ders çalışmanın dışında bir faaliyette bulunmak. Arkadaşından gelen sesleri yorumlayıp, cevabını beyninden gırtlağına ulaştırıyor, ses tellerini kasıp, havayı ciğerlerinden dışarı veriyorsun. Ses tellerindeki titreşim, yanaklarında, dişlerinde, dilinde şekilleniyor, sonunda bir takım anlamlı sesler çıkarıyorsun. Kısacası, kardeşim ders ç a l ı ş m ı y o r s u n.

Saat sıfır ikiyi geçiyor. Gecenin ilerleyişinde neler gelmiyor insanın aklına. Sağımda solumdaki masalarda çalışan sınıf arkadaşlarım, birkaç yüz metre ötede bekâr evinde vizeyi son anda elde etmiş, finallere hazırlanan SBF'li, beş altı kilometre ötede ODTÜ yurtlarının çalışma salonları... Bekâr evleri... Yurtlar... Voltalar... İTÜ'lüler... Bulanık kantin çayları... KTÜ'lüler... Peşisıra içilmeyip yutulan sigaralar... Çapa Tıp'lılar... Boğaziçi'liler...

Kimbilir ne kadar sayıda üniversiteli ile aynı duyguları paylaşıyoruz. Çizin bir ortak payda gecenin bu saatinde, akıllarda yaklaşan finaller, vizeler, kafalarda acaba başarabilecek miyim endişesi... Çalış babam, çalış.

Geceler boyu neyin nöbetidir tuttuğumuz. Bilimin mi?

Not korkusuyla, atılma endişesiyle bilimin nöbeti mi tutulurmuş? Bizim tuttuğumuz olsa olsa 1984 model üniversite medrese karışımı bir şeyin nöbetidir. Ertesi gün falaka, hocanın uzun sırığı yok, yok amma -etini kemiğini bilemeyiz- notu YÖK'ün olan bir sınav var.

* * *

Bunların hepsi laf-ü güzaf. Yani sınav da mı yapmayalım, yahut sınav yapıp not da mı vermeyelim? Çalışın efendim çalışın. Yok mu bu sınavlarda başarılı olan? Onları örnek alın... Başka bir işiniz mi var? Anneleriniz babalarınız yemezler, giymezler size gönderirler, karnınız tok, sırtınız pek, size yurt veririz güzelim laboratuvarları kullandırırız... Peki sizin hiç mi sorumluluğunuz olmayacak? Sizin bir tek işiniz var, o da bu okulu çalışıp bir an önce bitirmek. Biz bu günlere yan gelip yatarak mı geldik. Biz de sizin sıralarınızda az mı sabahladık... Bu ülkenin çalışan insanlara ihtiyacı var. Bak Japonlara...

* * *

İhsan amca, bizim bu edebiyata karnımız tok.

Döktük hesaba kitaba meseleyi.

Kim ÜSS sınavlarında en yüksek puanlı öğrencileri toplar?

Hacettepe Tıp Fakültesi...

Nedir Hacettepe Tıp Dönem I'lilerin bu sene iki sınavdaki basarıları?

Dönem I'lilerden ÜSS puan ortalaması 649,7 olan 130 kişiyi sorduk, yanıt aldık. →

Sonuç, iki sınavdaki başarısızlık % 55

Sınavlarda başarısız olan bu % 55'in % 50'si lise ve ÜSS'de son derece başarılı olmuşlar.

TUBİTAK'la ilişkisi olanların % 57'si bu sınavlarda başarısız olmuş.

ÜSS fen puanı bu kadar yüksek olan kişilerden, birinci sınavda fizikten baraj altı olanların oranı % 70...(Bk. Tablo I)

YÖK'ün "Beyaz Kitap"ı renkli cicili bicili grafiklerle dolu.

Biz de bir grafik öneriyoruz YOK'e. Bizim aldığımız ÜSS puanımıza karşın aldığımız notları grafiğe geçirsin.

500-600 puanlara es gecelim. 650,680,720,746 puanların karşısında F_4 F_5 görüyoruz. Bunlar sadece birkaç örnek.

YÖK'e göre uyguladığı sınav sistemi sonucu Tıp Fakültelerindeki başarı % 71'den % 82'ye çıkmış.

Bu, YÖK'ün başarısız öğrenci yaratma başarısı herhalde...

Beyaz Broşürdeki başarı ile ilgili rakamları grafikleri hokus pokus ürünü olarak değerlendirmemek zor doğrusu.

Bu arada YÖK'le tartışmıyacağımız daha doğrusu YÖK'ün tartışmaktan hiç hoşlanmayacağı birkaç noktayı daha araştırdık.

Hepimiz, lisedeki düşlerimize dönelim... Üniversite, daha çok roman, daha çok sinema, daha çok tiyatro, daha çok satrançtı bizim için...

Ama Hacettepe Tıp Dönem I'de okuyanların çoğu için hiç de böyle bir şey olmamış üniversite. Bırakınız daha çok ders dışı uğraşı bir kenara % 66'ımızın lisedeki uğraşılarında bir azalma var. Daha az sinemaya gitmişiz, daha az tiyatroya gitmişiz, daha az roman okuyoruz. % 49'umuz günlük gazeteyi ancak eline geçerse okuyabildiğini belirtiyor.

Artık YÖK'çüler sevinsinler, kına yaksınlar bir yerlerine... Ne diyelim?

* * *

Bu sınavlar birkaç "sıfırcı" hocanın marifeti mi?

Bu olay, sadece Hacettepe Tıp Dönem I'de mi yaşanıyor?

Dönem II'dekilere, SBF'lilere, ODTÜ'lülere, Ankara Tıp'lılara bir sorduk mu bir ahh dinliyoruz.

Yani bu hocaların hepsi bir anda "sıfırcı" mı oldu?

Yoksa, yoksa bu hınzır öğrenciler YÖK'ü zor duruma düşürmek için sınavlarda boş kâğıt mı veriyorlar?

Bizce bu uygulamanın adresi, markası belli.

Niçin belli, açıklayalım.

YÖK 6 Kasım 1981'de kurulduğundan beri marifetlerini anlatan bir broşür çıkarmış. Bu broşüre göre 6 Kasım 1981'de bir üniversite reformu yapılmış. Bu reformun hedefi: "İnsan gücü ihtiyacının karşılanması ve aydınların yetiştirilmesi"... Breh breh... Bu aydın dediğine ola ki?.. Hani saksıda çiçek gibi bir şey herhal!..

YÖK "aydını" nasıl yetiştirecekmiş tahmin edin bakalım.

Gayet basit. Aynen broşürün deyimiyle "20-24 yaş grubunu okullaştırarak". Bu "okullaştırma" lafı çok talihsiz, aynı ölçüde de YÖK'ün yaptığını kendi dilinden en iyi açıklayan sözcük.

YÖK'e göre üniversite, 20-24 yaş grubunu okullaştırmaya yarayan, dershaneleri, öğretim üyesi -yani okullaştırman- sıra, masa, sandalye ve okullaştırılma şerefine nail olan 20-24 yaşındaki mutlu azınlıktan ibaret bir olay.

Bizim ülkemizde 20-24 yaş grubu okullaşma oranı % 6,3 müş. Bu oran, ABD'de % 56, Batı Avrupa'da % 32, Bulgaristan ve Yunanistan'da % 22 imiş. Hatta broşüre göre milli geliri bizden az ama 20-24 yaş grubu okullaşma oranı bizden fazla olan Suriye'yi, Peru'yu, Ekvator'u, Filipinler'i, Hindistan'ı kendimize örnek almalıymışız...

Sen, bu YÖK'çülere azıcık akıl ihsan eyle yarabbim...

Amiiiiiinn... Cümlesine... Tü tü tü tü...

Diyelim ki Suriye'yi, Peru'yu, Hindistan'ı örnek aldık ve okullu sayısını arttırdık. Sonuç ne olacak? Ne olmuş yani bu ülkelerin okullu sayısı artmış da?

Öyle demeyin efem, öyle demeyin...

Fena mı olur yani tükrük köftecimiz eczacı, garsonumuzun iktisat mezunu, çay ocağımızın başında bekleyen DMMA mezunu olması...

* * *

Neyimiz eksik Yunanistan'dan, Batı Avrupa'dan deyip, yapmışlar bir plan "YÖKçüler".

Plan ilginç..Planda 1983-84 yıllarında okullaşma oranı % 15 olarak belirtiliyor. % 15, şimdiki mevcut okullaşmanın iki katından daha fazla bir oran.

Bu demektir ki, okullulaşmamız -tabii ki okullulaşanları koyacak yer olmadığından- okulsuzlaşmamız iki kat hızlanacak...

Sonuç?

Sınavlarda iki kat fazla kan çıkacak, beyler. Ona göre sıkı durun...

TABLO I

HACETTEPE TIP FAKÜLTESİ DÖNEMİ'DE SINAVLARDAKİ BAŞARI İLE İLGİLİ OLARAK YAPILAN ANKETİN SONUÇLARI

Ankete katılan kişi sayısı ..130(%37,5 u Anadolu ve fen lisesi mezunu)	
ÜSS puan ortalaması	649,7
I. sınavda başarı oranı	%42
II. sınavda başarı oranı	%48
Başarısızlar içinde lise ve ÜSS'de başarılı olan	%49,7
TÜBİTAK'la ilgili olanların başarısızlığı	% 57,7
Roman okuma, tiyatro, sinema, vb. uğraşıları liseye göre azalanlar	% 66,1
Fizikten başarısızlık	%59
Kimyadan başarısızlık	%62,5
İstatistikten başarısızlık	%56,5
Çalışmasını saat olarak yetersiz bulanlar	%38
Çalışmasını yeterli bulanlar	% 33

* * *

Bugüne kadar doğruluğu ispatlanmış klasik bilgilerin 20-24 yaşındaki okullulaştırılmış mutlu azınlığa dikte ettirilmesi, ayda bir vize sınavıyla sonunda da finallerle "okullu"nun bilgi haplarını ne derece yutabildiğinin araştırılması, barajı aşanların daha üst bir seviyede okullulaştırılma deneylerine katılması, barajı aşamayanların okulsuzlaşmaya doğru yaklaşması...

YÖK'ün "başarı"dan anladığı şey bu.

Beyaz Kitap'ta diğer ülkelerdeki başarıyı arttıran yöntemlerden söz ediliyor. YÖK bu yöntemleri yeterince uygulayamadığı için hayıflanıyor, broşürde.

Bazılarınızda biraz gevşeme rahatlama görüyoruz. Hah... Sonunda akıllı bir laf edecek zannediyorsunuz YÖK'ü değil mi?

YÖK'ün hayıflandığı durum şu.

Bazı ülkelerde bazı önemli derslerden başarısız olanların direkt üniversiteden ilişkisi kesiliyormuş. Bazen de o dersten bir kez daha devam hakkı verilip, başarısız olunca tekrar ilişkisi kesiliyormuş.

İlahi YÖK, sen çok yaşa emi... O kadar uzaklara, yaban memleketlere gidip, başarı nasıl arttırılıyormuş acaba diye bunca yorulmana ne gerek var?..

Bu dediğin yöntemin alası, bizim T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Sınav Yönetmeliği'nde var!..

Yaparsın bir sınav, baktın başarısız oldu, kesiver gitsin ilişkisini yaramazın.

Sonracığıma, ilan edersin senede iki tane öğrenci affı... Sevindiriverirsin garibi...

* * *

Son bir öneri İhsan amcaya.

Başarıyı arttırmak mı istiyorsun?

Sınıfta bırakmak, okuldan atmak yetmez bu öğrenci milletine.

Tutacaksın dersine çalışmayanlardan birini, üniversitenin taa orta yerinde ibret-i alem olsun diye salandırıvereceksin.

Bak bakalım, bir daha kimse dersine çalışmamazlık eder mi?..

Okullu sayısı azalırmış diye hiç üzülmene gerek yok. Ona da çare bulduk...

Hindistan'dan, Peru'dan, Suriye'den, Ekvator'dan okullu ithal ederiz, olur biter. ●

ODTÜ'de Coşku Selleri

M. Serdar TİPİ

YILLARCA halkının sorunlarına duyarsız kalmamış, O'nun çilelerini, yoksulluğunu kendi çilesi, kendi yoksulluğu bilmiş, O'nun geçmişten günümüze yarattığı kültür değerini sahiplenmeye çalışmış ve O'nun bağrından yarattığı müziğine, o neşeli, o öfkeli, o mahçup, o çileli türkülerine, ezgilerine, deyişlerine, folklor değerlerine gönülden eşlik etmiş, tükenmeyen coşku, engellenemeyen sel O.D.T.Ü., sana neler yapılmak istenmekte şimdi?

Ankara'da ağaçlar çiçeklenir, yemyeşil olur boy atar yerlere, güneş gururlur, dingin durur gökyüzünde, ışığını salar yeryüzüne, temiz hava sülfürü yener ve doğa baharın müjdesiyle kıpır kıpır kıpırdar da sen O.D.T.Ü.'lüm, sen almaz olur musun hiç sazını, fülütünü, gitarını eline ve çığırmaz olur musun hiç türkülerini ezik ama gururlu ve dimdik ayakta. Neden engellemek istenir sevincin senin? Ve neden dinlettirilmek istenir sana zorla bu disco co co müzikleri?

Senden ülkenin ekonomisine omuz vermeni, dur durak bilmeden çalışmanı isteyen yöneticilerin neden görmezlikten gelir sorunlarını, haklı taleplerini?

YURDUNDA bir yudum çayı, kafeteryanda sıcak bir çorbayı, yatağında beş saatlik uykuyu, banyonda sıcak suyu, kantininde oturup birlikte ders çalışmayı sana neden çok görür?

Kardeşinin namusunu adeta senden korurcasına, Cumhuriyet'in altmışbirinci yılında ortaçağ zihniyetini sana neden uygulamak ister?

Neden istemezler, bilim için geldiğin okulunda, kardeşlik, sevgi, saygı, bütünleşme duygularının gelişmesini?

Neden, yöneticilerine sorduğun sorulara aldığın yanıtlar seni tatmin etmekten çok uzak kalmaktadır?

Neden, ülkenin olanakları en geniş bilim kurumunda en zor şartlar altındasın?

KARDEŞİM, senin özgürlüğün sorumsuz yöneticilerin elinde oyuncak olamaz. O yöneticiler ki özgürlüğü isteyenin istediğini yapması olarak yorumlar ama senin yaşamsal, en doğal sorunlarını göz ardı ederler. Çarpıklık sadece özgürlük anlayışlarının kendi içinde çelişmesinden kaynaklanmaz, bu kişiler sana özgürlüğü de yanlış belletmeye çalışırlar. Oysa özgürlüğün, demokratik taleplerini, haklı taleplerini bizzat senin elde etmene bağlıdır ve özgürlük demek yaşamsal çıkarlarının bilincine varman, insan olarak yaşayabilmenin sorumluluğunu hissetmen, zorunluluğunu bilmen demektir. İşte bu onların hiç işlerine gelmeyecektir. Sanki sen bir ersin, onlar da seni yöneten bir komutan, onların otur dediği yerde arkadaşlarınla oturabilecek, onların seçtiği müziği onların istediği yerde ve zamanda dinleyebilecek, onların ko-

→

mutuyla ders çalışacak, kısacası onların buyruklarıyla hareket edeceksin. Böylece yaşam alanın hep sınırlı kalacak ancak kısıtlamalara çoğaltılabilecek örnekler sınırsız olacaktır.

Kardeşim sen bir takım gözdağlarına rağmen O.D.T.Ü. öğrencisinin geleneksel kararlılığını tek bir vücut, tek bir türkü gibi yöneticilerinin suratlarına haykırmakla kararlılığını ve birlikteliğini göstermesini bildin.
Evet, O.D.T.Ü.'de birşeyler oluyor gerçekten.

O.D.T.Ü.'de neler olduğunu merak edenler derginin bundan önceki sayılarına da bir göz atarlarsa konu zihinlerde daha bir bütünlük kazanacaktır.

Son günlerde yaşananlara en güzel bir örnek O.D.T.Ü. pastahanesindeki, O.D.T.Ü. öğrencilerini bölme girişimleri ve karşılığında gelişen bağımsız tepkiler olarak gösterilebilir.

O.D.T.Ü. pastahanesi yeni akademik dönemden itibaren ticari amaçla oluşturulmuş özel bir vakıfa devredilmiştir. Bu ticaretin, ailelerinden gelen kısıtlı bir parayla geçinmek zorunda olan öğrenci çoğunluğuna kâr amacıyla uygulanmasının mantığının, çürüklüğünün tartışılması bir yana, adına pastahane denilen bu yerin bir disko haline çevrilmesi çalışmaları gözlemleniyordu. Basit gerekçe, insanın gözünün içine baka baka söylenen büyük bir yalanla; "biz de bunu istemeyiz ama öğrenci bunu istiyor" lafıyla açıklanıyordu.

EVET öğrenci müzik ister elbette, bu onun özlemidir ama öğrenci; tek yanlı olarak ve sesi son rakamına kadar açılan bir müziği, sonuçları bir müziği dinlemenin çok ötesine geçen bir dizi çarpık cinsiyet arayışlarını ve özellikle pastahanesinin bir diskoya çevrilerek kendisi için son derece gerekli olan bir yaşam bölgesi olmaktan çıkarılmasını reddecektir.

Yirmibin nüfuslu bir üniversitenin, dörtbinbeşyüz kapasiteli yurtlarının tek dinlenme yeri olan pastahanesinin, elli kişinin zevk aracı haline getirilme nedenini onlar bir üniversite öğrencisine hiçbir zaman açıklayamazlar. Bildiklerinden değildir bu tutumları, gerçekleri açıklarlarsa bir daha O'nun suratına bakamayacaklarındandır.

O.D.T.Ü.'lüm disko müziğini dinleyenleri zengin kültürlü ve kentli, seni kültürsüz ve köylü gibi göstererek kardeşinle arana Çin Seddi ören bu zihniyet yıkılmaya mahkumdur.

SEN bu anlayışı yıkmak için, eline alarak sazını, gitarını, fülütünü ve doyasıya söyleyerek türkülerini, kendi müziğini kendin çalarak pastahanende oturdun, hakkına sahip çıktın. Anlamadılarsa bir daha yineledin, bir daha yineledin ve yalanlarını sorumsuz yöneticilerinin yüzlerine savurarak neyi istediğini gösterdin. Yasak diyerek türüne ilk defa rastladığın, yöneticilerinin günlük olarak icad ettikleri bir dizi zırvayla karşıladılar seni her zamanki gibi; halk türküsü söylemek yasaktır, pastahanede toplu oturmak yasaktır, elde saz tutmak yasaktır, hele hele biriki tıngırdatmak çok çok yasaktır. Öyle ya! Pir Sultan Abdal, Karacaoğlan, Yunus Emre kaşarlanmış birer haydutturlar, Misket havası, Karadeniz havaları ve benzerleri çok tehlikeli havalardır.

Neden, öcüymüşsün gibi korkarlar böyle senden?

Sen bu zırvalara kulak asmadın, gerektiği zaman ve istediğinde nasıl eğlenebileceğini, dinlenebileceğini gösterdin.

Sen gösterdin ki: Dinlenme demek, eğlenme demek; kulakları sağır edercesine adeta zorla, sadistçe bağırttırılan bir müzik eşliğinde, Amerikan toplumunun lise gençlerinin özentilerini taşıyan ve sorumsuz yöneticiler tarafından ne yaptığının bilincinde olmadan kullanılan, üniversiteli sorumluluğunun çok ötesinde kişilerin içlerindeki taşkınlıkları açığa çıkartıp, estetikten uzak ayakta hoplayarak, sallanarak, onaltıbin kişinin başının ağrıması demek değildir.

O.D.T.Ü.'de üst üste bir hafta boyunca gündeme gelen tepkiler O.D.T.Ü.'lülerin cesaretlerinin göstergesi olması yanında, özelde böylesine çarpık, teslimiyetçi bir müzik anlayışına, genelde artık foyaları herkesçe bilinen Y.Ö.K.'ün üniversite öğrencilerini koyan sürülerine döndürme, üniversitelileri düşünmeyen boş yığınlar haline getirme anlayışına karşı verilen çok anlamlı bir cevaptır.

TÜM O.D.T.Ü. öğrencilerinin gönülden desteklediklerı ve bin kişinin hep bir ağızdan türkü söyleyerek dile getirdiği tepkileri dikkate almayan yöneticilerin, neyin yöneticisi olduğu zihinlerde soru işaretidir.

Eğer biraz sağduyu sahibiyseler, üniversite yöneticilerinin bu tepkilerden almaları gereken önemli dersler vardır. O.D.T.Ü. öğrencileri üniversite içinde ve yurtlar bölgesinde geliştirilmeye çalışılan her türden yoz eğilimlere karşı son derece duyarlıdırlar. O.D.T.Ü.'lüleri hedef alan çağdışı zihniyetler, O'nun kararlılığı karşısında geri tepmeye mahkumdur; çünkü o yaratılmaya uğraşılanın tersine, düşünebilen bütün bir beyindir.

Kardeşim sen, o güzelim müziğine ve kültür değerlerine nasıl hakim olduğunu en güzel biçimde göstermesini bildin. Sen; sazınla, sözünle, gitarınla, fülütünle Anadolu Kültürü'nün en özgün örneklerini kendiliğinden ve içindeki öfkene rağmen hiçbir taşkınlığa başvurmadan, sorumsuz demenin bile eksik kalacağı yöneticilerin suratlarına bir şamar gibi indirmesini bildin. Pir Sultan Abdal'ı Yunus Emre'yi, Karacaoğlan'ı ve nicelerini kendi sesin bildin.

KARDEŞİM sen, güzellikten, mutluluktan, dürüstlükten, namusluluktan yana onurlu bir sınav vermektesin. İşte senin; insan olmanın, haklı olmanın nedenleri bunlardır. Ve senin kör ve sağır, o kendi kabuğuna çekilmiş, umarsız, sorumsuz yöneticilerin, senin baskıya boyun eğmeyen özgür bilincini kendilerininki gibi kör ve sağır kılamayacaklardır. ●

Ankara'lı Gençler Kendi Tiyatrolarını Kurdular:
ÇAN TİYATROSU

Varolan tiyatroların "büyüklerin" ellerinde bulunmasına bozulan gençler, yeteneklerini kendi tiyatrolarında sergilemeye karar verdiler. ÇAN tiyatrosu böylece gündeme geldi.

Kollektif çalışmanın, "BİZ" demenin gücüne inanan tüm arkadaşları, aramızda görmek istiyoruz. Güzeli, doğruyu, kendine sunulanlarda bulanlara söyleyecek sözümüz yok! Ama araştıracak, yaratacak, güzele ulaşmak isteyen arkadaşları çağırıyoruz: Gelin, yaratalım alternatif tiyatromuzu.

KURTULUŞ SAVAŞI GÜNLÜĞÜ
ZEKİ SARIHAN
2. CİLT ÇIKTI!
ERZURUM KONGRESİ'NDEN TBMM'NE
I. cilt 800, II. cilt 900 TL
Öğretmen Dünyası Yayınları: Tuna Cad. 2/402
Yenişehir - Ank.

YÖK DIŞI ÜNİVERSİTE/II.

Prof. Dr. YAVUZ AKSU ile konuştuk

Ege Tıp'tan iki öğrenci

YAŞAMLARININ eksenini, insanlara bir şeyler verme, öğrenme-öğretme temeline oturtmuş kişileri, bu yüklü işlevlerini gösterecekleri ortamlardan uzaklaştırmak, basit bir açıklamayla geçiştirilemez. YÖK'ün katkısıyla gerçekleşen uygulamalarla yalnızlığa itilmeye çalışılan, ama yaşamla bağları çok güçlü olduğu için, bu konuma hiçbir zaman düşmeyecek bir hocamızla daha konuştuk. Ege Ü. Tıp Fak. Patoloji Kürsüsü eski başkanı, Prof. Dr. Yavuz Aksu. Bireysellikten öylesine uzak ki Yavuz Hoca, yalnızca kendini anlatabileceği bir süreç yaşamamış zannedebilirsiniz. 1980 öncesi İzmir Tabip Odası Başkanlığı, bu yönünün somut göstergelerinden... Lâboratuvarına gittiğimizde gazetesini okuyordu....

— Hocam, sizinle bir gazeteci gibi konuşmamız pek kolay değil. Yine de Yeni Olgu okuryazarları için, önce kısaca özgeçmişinizden söz edermisiniz?

— 1924'te Bursa'da doğdum. 42'de Tıp fakültesine girdim. 48'de mezun oldum. Ankara Tıp Fakültesi'nden. Aynı yıl Patoloji Kürsüsü'nde asistan oldum. 56'da askerlik için ayrıldım. Döndüğümde Ankara Tıp Fak.'ne kabul etmediler. Sağlık Bakanlığı'na başvurdum ve bir sanatoryumda çalışmaya başladım. Doçentlik tezimi orada hazırladım. 58'de, üniversitede doçentliği zor koşullarda da olsa elde ettikten sonra, 1959'da E.Ü. Tıp Fak.'nde göreve basladım. 1963 yılında da Profesör oldum.

Yaşantımda inişli çıkışlı yerler oldu. Örneğin, 1971'de 3 gün süreyle gözaltına alındım. Gözaltına alınma nedenini bilmiyorum, bırakılma nedenini de bilmiyorum. Özür dileyerek yanlışlık yapıldığını söylediler ve bıraktılar. 74'de ise büyük bir çoğunlukla E.Ü.Tıp Fakültesi dekanı seçildim.

— Görevden ne zaman, hangi gerekçeyle uzaklaştırıldınız?

— 23 Eylül 1981'de İstanbul'da bir kongredeyken, hakkımda bir karar imzalanmış burada. Döndüğümde, 1402 sayılı yasaya dayanılarak görevimden alınma emrini tebellüğ ettim. Daha önce bir kovuşturma da yoktu hakkımda.

3 YIL İÇİNDE OY ÇOKLUĞU İLE ÇIKAN BİR TEK KARAR OLMAMIŞTI

— Üniversitedeki yıllarınızda çok yoğun çalışmalarınız olduğunu biliyoruz. Bunları özetleyebilir misiniz?

— 74-77 yılları arasında dekanlık yaptım. Bu dönemde beni çok mutlu eden bazı olaylar vardır. Birincisi; İnandığım demokratik ortamın gereği olan *"Kurullar İdaresi"*ni Tıp fakültesine getirmiş olmam. Benim dekanlığım dönemi dışında kürsü kurulları çalışmamıştır. En ufak atamayı bile kürsü kurulu kararı olmadan kabul etmedim. Bu, yönetmeliklerle olan ama uygulanmayan bir şeydi.

İkincisi; Yürekten inandığım bir şey vardı; Toplum Sağlığı. Kişinin hasta olmamasını sağlayacak bir düzenin getirilmesi. Toplum Sağlığı'nın öğrencilere öğretilmesini istediğim için Toplum Sağlığı Kürsüsünün kurulmasında çaba gösterdim. Bu çaba fakülte kurulu ve rektörlük düzeyinde büyük tepki ile karşılandı. Bir meslektaşım, *"Peki bunlar gerçekleşirse biz kimleri tedavi edeceğiz?"* demişti. Çok gerçekçi ifade.

Üçüncüsü; Yine yalnızca bizim dönemimizde uygulandı: öğrenci temsilcileri ile değil, öğrencilerle haftalık toplantılar yapıyorduk. Öğrenciler, kendi sorunlarına sahip çıkıyorlardı bu toplantılarda. Yapabileceğimiz şeyler için söz verir, yasal sorunlar için anlayışlarını isterdik. Öğrenci ile bu denli olumlu diyaloğumuz dolayısıyla, 74—77 yılları gibi Türkiye'de öğrenci olaylarının yoğun olduğu bir dönemde Tıp fakültesinde 9 gün boykot oldu sadece, 3 yıl içinde.

Bizim yönetimimizin bir özelliği daha vardır. 3 yıl içinde oy çokluğu ile çıkan bir tek karar almamıştı. Alınacak karara karşı olan bir arkadaşımız varsa oturur bu konuyu konuşur, ya o arkadaşın bizi ya da bizim onu ikna etmemizi bekler, sonunda oy birliği ile karar verirdik. Bunu, diyaloğun düzgün olmasına bağlıyorum. Üniversitelerarası Kurul Temsilciliği'nde bulundum. Eğitimde integre sistemi yerleştirmek için çaba harcadık. Patoloji derslerinde bunu yaşama geçirmeye de başlamıştık. Dekanlığım döneminde, 14 Mart'ların *"Tıp Bayramı"* olarak, bir tören ve bir baloyla geçiştirilmesi karşısında, ülkenin sağlık sorunlarının tartışıldığı bir *"Sağlık Haftası"* düzenlenmesini savundum. Ertesi yıl Tabip Odası, *"14 Mart Sağlık Haftası"*nı, bizim katılımımızla gerçekleştirdi.

— Sizin yöneticilik yanınız ağırlıklı...Ayrıca kendi dalınızdaki çalışmalarınızın başlıcalarından söz edermisiniz?

— Benim yöneticiliğim kürsüye de yansımıştır. Patoloji bilim dalı içinde çok ihtisas dalı olduğu inancındayım. Bu nedenle kürsü başkanı olarak, görevimin, yetişecek öğretim üyelerinin her biri belirli dallarda yetişmesini sağlamak olduğunu düşündüm. Bu amaçla, hemen hemen tümünün dış merkezlerde çalışmasını sağladım. O nedenle, benim size söyleyebileceğim çarpıcı bir çalışmam söz konusu değildir. Ama 200 kadar yayınım oldu. Bunlardan biri literatüre geçmiştir...

— Uluslararası yayınlarınız?

— Onlar 40 kadar. Son yıllarda Patoloji'de Toplum Sağlığı'na yönelik çalışmalarımız oldu. Onlardan birini

→

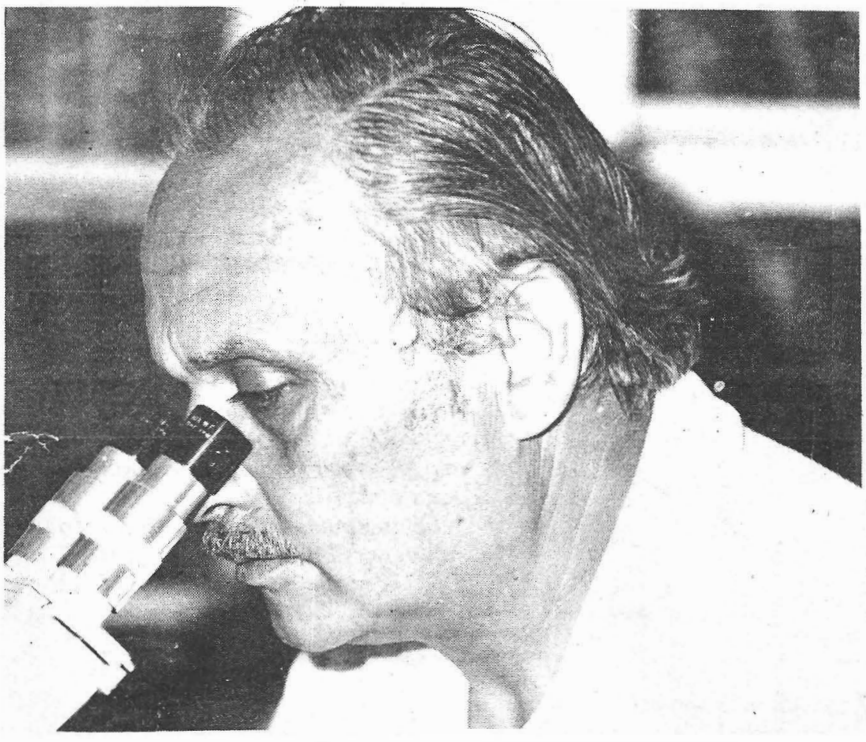

bitirmek üzereyim. Dünya Sağlık Örgütü'nün WHO dergisinde yayınlamak istiyorum. Bir de fakültede *"Ayın Kitabı" şeklinde yayınlarım oldu.*

— Yayıncılık çalışmanız da olmuş....

— Yaklaşık 15 yıl süreyle yayın kurulu başkanlığı yaptım. Bir fakülte dergisi çıkartmak istedim. Önce bu düşünceye gülenler oldu. Ama sonra o dergiyi aksatmadan çıkardık. Dergi kesintisiz çıktı.

— Görevden alındıktan sonra yayın konusunda çalışmanız oldu mu?

— İki kitap yazmaya başlamıştım. Bir tanesi Yürek Hastalıkları ile ilgili - ben kalb yerine yürek sözünü severim-, diğeri ise üniversitedeki anılarımı içeren bir kitap. İnancım o ki, Üniversite'nin perde arkasını, Üniversite'yi iyi bilen kişilerin yazması gerek. İşin gerçeği, kendimi bu işe lâyık gördüm. Yönetimin değişik kademelerinde uzun süreler çalıştığıma ve bir çok olayları gördüğüme göre, bu olayları dile getirmem gerekiyordu. Bu bir görevdi. Onun için, anılarımı yazmayı öne aldım. Kısa bir süre içinde yayınlanabileceğini sanmıyorum. Bu yasalar durduğu sürece benim onları yayınlamam olanaksız. Çünkü gerçeklerin dile gelmesi bazılarını ürkütecek. Ben yazayım da, günün birinde kaynak olur. Aslında yazdıklarım çoğu bilinen şeyler. Ben bir bakıma kanıtlamış olacağım.

— Şimdi YÖK öncesi üniversite pek konuşulmuyor. Siz ne diyorsunuz?

— Aslında büyük bir iyi niyetle, özellikle son Üniversiteler Yasası, *"Kendi kendine Denetim"*i getirmişti. Ama bu denetim mekanizması, yaptırım olmadığı için çalışmıyordu. İkincisi YÖK öncesi üniversitede, ne kadar hazmedilmemiş de olsa, bir *"Kurullar İdaresi"* ne yönelme vardı. Kürsü başkanı olan kişi, kürsüyü yönetirken ve temsil ederken, o kürsünün diğer elemanlarıyla işbirliği yapmak zorundaydı. Bu idarenin egemenliği arttıkça, araştırma yapacak kişinin bunu gerçekleştirmesi, kürsü başkanının insafına bağlı olmaktan kurtuluyordu.

— YÖK'ten önce özerklik ne kadar vardı ki, kaybedilsin, deniyor. Bu konuda ne dersiniz?

— Özerklik, YÖK'ten önce malî konular dışında vardı. Üniversite'ye bu Malî özerklik lâyık görülmemişti. Bilimsel çalışmalar için olanaklar vardı. Ancak bireysellik nedeniyle kullanıma sunulmuyordu, var olan malzemeler.

BU YAPININ İÇİNDE ÖĞRETİM ÜYESİ, ÖĞRENCİYE SELAM VERMEKTEN KORKAR

— Öğretim üyesi-öğreni ilişkileri hakkında düşünceleriniz nedir?

— İster bilimsel-akademik, ister idarî yönden olsun, öğrenciye gerçekten iyi niyetle (sahte değil), araya mesafe koymadan yaklaşabiliyorsan, öğrenci seni kabullenmişse, öğrenci ile çözemeyeceğin sorun yoktur. Ben buna, inanıyorum.

— Bugünkü yapı içinde sağlıklı bir öğrenci-öğretim üyesi ilişkisi olabilir mi, sizce?

— Bu yapının içinde, öğretim üyesi öğrenciye selâm vermekten korkar. Öğrenciye dostça, iyi niyetle yaklaşan öğretim üyesinden hoşlanılmaz, ona bir ad takılır.

— Üniversite'den ayrılmak sizi nasıl etkiledi? Ayrıldıktan sonra bilimsel çalışmanız olabildi mi?

— Şöyle söyleyeyim; doktorluğu değil de başka bir mesleği seçmiş bir insan da olsaydım, yine öğretim üyesi olurdum. Öğretmeyi çok seven bir insanım. Bu nedenle kendimi çok boş hissettim.

Bizlerin Üniversite'ye girişi de yasaklandığı için, bilimsel çalışmalarım kesintiye uğradı. Şu anda, yayınlanabilecek, benim katılmış olduğum 25 kadar çalışma var. Yapılması gereken tek şey, arşivlerin gözden geçirilmesi. Ancak ben bugün buna olanak bulamıyorum. Bugün en çok olanak bulduğum şey, okumak.

1981 yılında İstanbul'da yapılan bir kongreye sunulan bildirilerin üçte ikisi bizim kürsüye aitti. Bu bildirilerden bir bölümü, İstanbul Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi'nde yayınlandı. Bir tanesi son olarak, İhsan Doğramacı'nın editörlüğünü yaptığı Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi'nde (Temmuz/Eylül-1983) yayınlandı. Beş-altı tane de E.Ü.Tıp Fak.'ne verdiğimiz yayın vardı. 1402 sayılı yasayla görevden alınan öğretim üyelerinin yayınlarının bu dergilerde çıkamayacağı şeklinde bir sözlü bildiri gerekçe gösterilerek kabul edilmedi, bunun YÖK kararı olduğu söylendi. YÖK başkanının baş editör olduğu bir dergide yayınlayanıyor, hizmet ettiğim fakültemde yayınlanmıyor...

— YÖK konusunda düşünceleriniz nasıl?

— Ben, YÖK ortaya çıktıktan sonra, yüksek öğretim kurumlarının **'Üniversite'**, ve **'Fakülte'** olarak anılmasından yana değilim. Bu deyimleri hak etmiyorlar. Yüksek Okul adıyla anılabilirler. Sözlük anlamıyla yaklaşacak olursak, *"Üniversite", "YÖK"* ile bağdaşmaz.

(Yeni Olgu okur-yazarları'nı, görevlerinden uzaklaştırılan öğretim üyeleriyle görüşerek ya da daha başka yaklaşımda yazılarla YÖK Uygulamaları'nı dergide gündemden düşürmeye çağırıyoruz.) ●

rüzgar gülleri

"Bu ölüme inananlarla, hayata inananlar arasındaki bir yarıştır. Hiç kimse bu yarışta tarafsız kalamaz. Çünkü tarafsız kalmak da ölüm demektir. Ya birinden ya öbüründen yana olmalıyız.

Ölüme inanan taraf bize sorun çocuk verir, öbür taraf sağlıklı çocuk."

A.S. NEILL

Bekir YILMAZ

Bu yazı Y. Olgu'nun dördüncü sayısında yayınlanan, okul kurumunun sorgulanmasını -yazara göre; "kurumlar dışı düşünebilmenin söylemini yaratmayı ve bu söylem sonucu kurumların sistematik analizlenmesini, okul olayının radikal çözümünün ancak bu tür sistematik analizlemenin vereceği malzeme" ile olabilir- öneren "Şimdi Okullu Olduk" adlı yazının zorunlu eleştirisidir.

MEKAN ÇÖZÜMLEMESİ Mİ? KURUM SORGULAMASI MI?

Yazar "kutsal mekan" ara başlığı altında oldukça biçimsel-yüzeysel, mimarinin teorik-pratik sorunlarını da dikkate almadan okul kurumunun sorgulanması amacıyla çözümlemesine girmiştir.

Kilise-okul, mimber-kürsü, papaz-öğretmen, cemaat-öğrenci özdeşleştirmeleriyle konuyu açmaya çalışmaktadır. Bizce ciddiyeti bile tartışılacak böyle bir yazıda, isteyenin, istediğini, istediğiyle özdeşleştirme özgürlüğü vardır.

Bir sorunun özüne ilişkin radikal çözümler, ancak olayın kaynağına inilerek, temelde yapılan yanlışları irdeleyerek, elde edilen verilerin ışığında, sorunun özüne ilişkin önermelerle sağlanabilir.

Ancak yazar sorunun özüne ilişkin önermelerden kaçınmakta, sadece biçime ilişkin ayrıntılarla uğraşmayı yeğlemektedir. Eğer bu biçim-öz etkileşimi kaygısıyla yapılıyorsa buradaki biçimsellik kanımızca özü dehşetli bir şekilde etkilemiyor.

Otoriter eğitim kürsülerin öğrencilerden yüksekte olmasını vb.ni mi sonuçlar? Ya da kürsülerin yüksekte olması vb. otoriter eğitimi beraberinde mi getirir?

Yazarın anlayışına göre otorite var, belirtisi yüksek kürsüler vb.. Ya kürsülerin yüksek olmadığı, öğrencilerin rahlelerde, bağdaş kurarak, hoca ile aynı seviyede oturup "kıraat eyledikleri" mahalle mekteplerinde otorite nerededir? Veya öğrencilerin, ders veren prof.lardan kat kat yüksekte olduğu üniversite anfilerinde otorite öğrencilerin elinde midir?

Mahalle mekteplerinde öğrenciler falakaya yatırılır, hocanın elindeki sopa en arkadaki öğrencinin kafasına kadar uzanır: **Otorite çok güçlüdür.**

Cumhuriyet okullarında hoca dayak atmak için çok daha küçük bir alet kullanır (cetvel): **Otorite çok zayıftır.**

Üniversitelerde hocalar öğrencileri dövmekten yoksundur: **Otorite hiç yoktur.**

Yazarın biçime ilişkin uğraşlarıyla varacağı öze ilişkin çözümler ancak yukarıda saydıklarımız kadar doğrudur. Otorite konusuna yazının bütünlüğü içerisinde tekrar değineceğiz.

Ancak iç mimariye ilişkin **ikonalar** konusuna gelince nokta koyup düşünmek gerekli.

İkona'lardan anlatılmak istenen ve anlaşılan malumdur. Geçmişte bağımsızlığı, özgürlüğü, çağdaşlaşmayı temsil eden kişiler daha sonra egemen ideoloji tarafından bu yönleri törpülenerek, bilinçli olarak, insanlara ikona-put olarak sunulmuştur. Ne ölçüde başarılı olduğu yazarda açıktır.

Bu olay bize geçmişte yaşanmış, egemen ideolojinin bir başka başarısını anımsatıyor. Bir dönem solculuk adına Ulusal Kurtuluş Savaşı'na Türk-Yunan savaşıdır diyen anlayışlar çıkmıştır. Zaten egemen ideoloji bu ucubelerin ortaya çıkmasından çok önce, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın anti-emperyalist özünü hasıraltı etmek için, bu tarihsel olguya Türk-Yunan savaşı yaftasını asmıştır. İşte egemen ideolojinin aynı doğrultuda bir başka başarısı.

DİSİPLİN VE CEZA

"Disiplin politik bir ayrıntılar anatomisidir. Disiplin ve cezanın kendisi kullanım amaçlarından daha önemlidir."(1) →

Yazıda yukarıdaki alıntı yapıldıktan sonra, disiplin ve ceza (sıra dayakları - toplu cezalar) örneklemelerinde, disiplin ve cezanın kendisinden çok, üstelik otoriteyi kullananların düşüncesindeki gibi, kullanım amaçlarını ön plana çıkarmıştır.

Bizce Foucault, sakatlığı tümüyle disiplin ve cezanın varoluşunda saptamıştır. Oysa yazar verdiği örneklemelerinde disiplin ve cezanın varoluşunu onaylayan ama bunun uygulanmasında kullanılan araçları ve araçların tutarsızlığını sergileyen bir tavır içindedir.

Ancak otoritenin, beraberinde disiplin ve cezanın varoluş nedenini toplumsal kastların olup olmamasında aramak gerekli. Toplumların evrimine baktığımız zaman otoritenin her değişik evrede uygulanış biçimiyle gösterdiği yeni biçim ve dolaylılıklar vardır. Gözlenen şudur ki bu süreç insanlığın özgürleşmesi yolunda ilerliyor. Bu süreç insanlığın zorunluluklar dünyasından özgürlükler dünyasına gidişiyle yaşanacaktır. Bu eklemelerden sonra tekrar yazıya dönelim.

Yazıda şöyle bir genellemeye gidilmektedir. "Suçlu suçsuz her türlü toplu cezalara maruz kalıp suskunluk içinde yaşayıp giden bir toplum işte bu okullardan doğmaktadır."(2) Hayır, suskunluk içinde yaşayıp giden bir toplum bütünüyle bu okullardan dağmamaktadır. Çünkü çocuklar okullara gökten zembille inmiyorlar.

İnsan doğumuyla birlikte egemen üretim ilişkilerinin belirlediği üstyapının ideolojisi ile yoğrulmaya başlar.

Otoriteye boyun eğme nosyonu çocuğa ilk önce ailesi içerisinde kazandırılır. Hatta okul süresince belirleyici olan da budur. "Evin sesi okulun sesinden daha güçlüdür. Ev korku ve cezadan uzaksa, çocuk okulun haklı olduğu inancına kapılmayacaktır."(3)

Çocuğun zamanının çoğunu okul dışında geçirdiğini de düşünürsek -işin başka yönü, okul dışındaki nosyon kazandırma eylemi, annelik, babalık, abilik, ablalık vb. gibi duygu sömürüsü temeline dayanan kisvelere bürününce hangisinin çocuk üzerinde etkili ve otoriter olduğu anlaşılabilir.

"Eğitimin büyük bir bölümü akrabalar ve komşular tarafından koşullandırılır."(4)

ALINTI YAPMAK PAHASINA

Yazıda okul-aile birlikleri ara başlığı altında, Althusser'den bir alıntı yapılmakta, Althusser'in bir tarihsel süreç içinde Batı-Hıristiyan toplumlarına ilişkin vardığı sonuçlar, ülkemizin gelişim süreci dikkate alınmaksızın aynen uyarlanmaya çalışılmaktadır.

Ancak Batı'da kilise, süreç içinde bizdeki dinî kurumlardan farklı bir evrim süreci geçirmiştir. Bir dönem Papa kralları aforoz edebilirken merkezi feodal yapının tasfiyesi süreci ile birlikte, eski maddi yaptırım gücünü kaybetmeye başlamıştır. Feodal üretim ilişkilerinin tasfiyesi sürecinde altyapıya burjuvazi hakim olmuştur. Fakat üstyapı halen feodal niteliktedir ve burjuvazi tamamen üst yapıyı ele geçirinceye kadar kilise egemen D.İ.A. rolünü eski gücünde olmamakla birlikte sürdürmüştür. Burjuvazinin üstyapıyı tamamen ele geçirmesi, Avrupa'da ulusallaşma sürecinin hızlanması ile birlikte kilise egemen D.İ.A. rolünü, okullara zorunlu olarak devretmeye başlamıştır.

Sonuçta bu tarihsel koşullar içinde egemen D.İ.A. rolünü üstlenen okullar, süreç içinde yetkinleşerek bugünkü konumlarına ulaşmışlardır.

Bizdeki gelişim incelenecek olursa görülür ki, Osmanlı İmparatorluğu'nda dinî kurumlar Avrupa'da olduğu gibi güçlü değildir. Kiliseler kadar yaptırım gücü yoktur. Merkezi otoriteye bağımlıdır ve hareket alanı merkezi otoritenin iradesi ile sınırlanmıştır. Padişahın iradesi, Şeyhülislam tarafından onaylanır. Yalnız bu onaylamada merkezi otoritenin zoru sözkonusudur. Yani Osmanlı tarafından çıkarılan fermanlar Şeyhülislam tarafından tekrarlanarak fetva haline getirilir. Dinî kurumlar toplum yaşamında ise örgütlü ve etkilidir. Ancak bu etki merkezi otoritenin koyduğu sınırlar içindedir. Bu bağlamda egemen D.İ.A. konumundadır.

Tarihsel gelişim içinde bu kurumların egemen D.İ.A. rolünü Avrupa'da olduğu gibi görevli olarak devretmeleri sözkonusu değildir. Çünkü bilindiği gibi feodal yapının tasfiyesi burjuvazi tarafından başarılamamıştır.

Bu kurumlar mevcut fonksiyonlarını Cumhuriyet dönemine kadar -çok az değişime uğrayarak- koruyabilmişlerdir.

Ancak, '23 sonrası yetkiyi yukarıdan aşağıya bir şekilde ele geçiren milli burjuvazi, mektep-medrese sistemini beraberinde daha birçok şeyle birlikte yukarıdan aşağıya tasfiye etmeye başlamıştır. Mektep-medreselerin karşıtı olarak Cumhuriyet dönemi okulları getirilmiştir. Bu çok kısa zamanda iradi bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Giden mektep ve medreseler yıkılan Osmanlı İmparatorluğu egemen D.İ.A.'larıdır. Cumhuriyet dönemi okulları ise kendine hâlâ altyapıda sağlam bir temel kuramamış yeni otoritenin D.İ.A.'sı olma yolundadır. Bu özelliği ile geri üretim ilişkilerinin damgasını taşıyan kurumları da çözücü niteliktedir. Somut olarak bunu köy enstitülerinde görmek mümkündür. Köy enstitülerinin yapıldığı yerler, bu okullara alınan öğrencilerin geldiği kesimler ve yapılan eğitim gözönüne alındığında, bu yapıların temelde feodalizme karşı olma ve onu çözme görevinin olduğu görülebilir. Bu bağlamda bu kurumların D.İ.A. olmasının yanısıra ilerici ku-

rumlar olduğu söylenmeli ve savunulmalıdır.

"Bizce okul-aile çifti okulun içinde okulla birlikte okul-aile birliği şeklinde çiftleşmişlerdir (tekelleşmiştir)."(5) Genellemesi, yazarın, Althusser'den yaptığı alıntıyı yanlış temele oturtmasından kaynaklanan bir başka hatasıdır. Bu genelleme de ancak Batı-Hıristiyan toplumları için geçerlidir.

Çünkü kilise ile bir çift oluşturan aile, kilisenin yerini zorunlu olarak okullara terketmesi ile okul-aile çiftine dönüşmüştür.

"Türk toplumunda ise aile mekânsal anlamda, Batı'daki ailenin, kiliseleri ile bütünleşmesi açısından, cami ile böyle bir ilişkiye girmiş değildir. (Eğer bu cemaat tavrı eğitsel nitelikte algılanacak olsa bile düzen hiçbir zaman kilise düzenine benzememektedir.) Bu yüzden bizdeki aile güncel hayatında bütünleşmediği bir mekânı okula taşıyamaz. Olsa olsa bu tüm yenilik hareketleri gibi, bir taklitçilik olabilir. 'Özünde öyledir'. Bu da tüm taklitçi hareketlerde olduğu gibi, konunun can alıcı noktasında her zaman alttan alta kendi tavrını dayatan bir şekilselliği ve ilişkiler zincirini de geliştirir."

SONUÇ

Yazar, eğitim gelecek içindir ara başlığı altında son bombasını patlatmaktır: "Böyle bir eğitimden geçtikten sonra yurttaş mı olunur, yoksa uyruk mu? Koskoca kitapsızlar ve suskunlar tarikatının müridi mi?"

Bizce yanlış neden-sonuç ilişkilerinden kalkarak, yanlış sorulara doğru cevaplar aramaktadır. Ancak kendi sunduğu seçenekler de, dar görüşlükle örtüşen yanlış bakış açısı sonucudur. Burada sorulması gereken, bu seçenekler içerisine girmeyen insanlar ne yapmalıdır, ne yapmaktadırlar?

Bu noktada yazının düşünce kaynağının nerelere dayandığını söylemek zorunlu hale geliyor. Yeni dönemle birlikte mantar gibi türeyen, siyasal arenaya yeni çıkmış gibi görünse de, birbiriyle etkileşim doğasını da gözönüne alırsak, radikallik ve ilericilik kisvesine bürünerek, hiçbir şey önermeyen, sadece geçmiş ve bugün için ilerici güçlerin yanında yer alan ve yer alması gereken olguların, sadece sistem içi olmalarından doğan yanlışlarına vuran, bunun yanında olumluluklarını tahrif, yanlış aktarma, sonuçta çarpıtma tavrıyla bilimsel olmayan, bu anlamda kafaları bulandıran, şu an ise ilerinin karşısında saf tutmuş anlayışların genel tavrı yazıda bütün açıklığıyla ortada. Bakış açısı Bumin'den temellenmektedir. Örneklemek gerekirse Bumin dolaysız demokrasinin nasıl gerçekleşeceğini yöntemleriyle birlikte açıklarken, tıpkı yazının kristalize olmuş düşüncesini tekrarlamakta, hem de önerisizlik sorununu kendince çözerek. Şöyle ki: "Uzak geleceğin özgürlüklerinin nasıl tanımlanacağını şimdiden bilemeyiz. Elimizde olan hepimizin bir kez yaşacağı tek bir yaşam. Önemli olan onu bu cennetlere ipotek etmek değil de zaten ipoteğinde olduğu bir çok kurumdan kurtarmak."

Yöntem konusundaki önerisi de şöyle: "... İnsanların içerisinde yaşadıkları kurumlardan hiçbirini diğerine üstün tutmadan verecekleri uğraşlarla..."

Bir şeyin her zaman ikili karakteri olduğu defalarca belirtildi. Bırakalım bu kuralın evrenselliğini, ülkemize dönüp bir bakarsak; halen medrese ve zaviyelerin yerini koruyan eğitim kurumlarının egemen güçler tarafından korundukları, bırakalım kız çocuklarını, erkek çocuklarını bile okula göndermek istemeyen, egemen gücün ikili karakteri yüzünden yapılarını koruyan binlerce insanın-ailenin olduğu bir ülkede okulu savunmak yazara göre nasıl bir tutumdur?

Bu anlayış "herşeyin ikili karakteri" olduğunu kavrayamamanın getirdiği "savunma" kavramının oturmamışlığını her fırsatta gösteriyor. Bir şeyi savunmakla, onun safında yer almak ayrı ayrı şeylerdir. Yardımcı ve geliştirici dinamikleri savunmak onun yanlışlarını, iğrençliklerini gözardı etmeyi gerektirmez. "Savunma" tutumu onu "geliştirme-derinleştirme" tutumu ile diyalektik bir tamamlayıcılık içerir.

Burjuvazinin üstyapıyı adım adım ele geçirme sürecinde artık kurumlar bütünü devlet "baskı aracı" niteliğinden ayrı "hegomonya" gücü niteliğini de geliştiriyor. Bunun en iyi açıklaması baskı kurumları ile hegomonya kurumlarının (okul, aile, sendika vb.) günümüzde yaygınlık kazanma yolundaki yaşadıkları süreçle birlikte, değiştirmeye başladıkları niteliklerdir.

Gelişmenin yönünü belirleyecek olan herşeyin göreliğini ve ikili karakterini kavrayarak, buna karşı yapılacak olan savunma-derinleştirme veya eleştiri tavrıdır.

1 — KALKAN Ersin. Y. Olgu, sayı 4.
2 — Ön. Ver.
3 — NEILL A.S., Bir Eğitim Mucizesi, s. 315.
4 — Ön. Ver.
5 — KALKAN Ersin.
6 — BUMİN Kürşat. Sivil Toplum ve Devlet, s. 175.
7 — Ön. Ver. s. 175. ●

GENÇ FOTOĞRAFÇILARIMIZIN BAŞARISI

15. FİAP (Federation İnternationale De L'Art Photographique) Gençlik Fotoğraf Yarışması bu yıl Avusturya'da düzenlendi. 15 ülkeden 136 genç fotoğrafçının 436 yapıtıyla katıldığı bu yarışmada ülkemiz sekizinci sırada yer aldı.

Haşim Baydar'ın **"KÖR"**, **"RÜYA"** ve Hüsnü Atasoy'un **"BAKIŞ"**, **"OYUN"**, İhsan Gerçelman'ın **"ÇOCUK"**, Orhun Kılıçbeyli'nin **"BEKLEYİŞ"** ve Yaşar Saraçoğlu'nun **"D.T."** adlı yapıtları sergilenmeye değer bulundu. ●

"DEVİNİM"den OKUYUCUYA

Söylemek bile fazla: Okuyucu bunca yayın arasından hangisini okuyacağını şaşırmıştır; gençlerden yana olduklarını, toplumcu-gerçekçi anlayıştan sözeden o kadar yayın varki! Yine de oturup sağlıklı biçimde düşünmek zorundayız, okumadan edeyemeyeceğimize göre... İşlevlerini yerine getiren yayınlarda var elbet: işte "DEVİNİM" bu olumlu çizgideki sınırlı sayıdaki yayın kervanının ilerisinde olmak kaygısıyla çıkıyor; hem de koşullar gereği liberalize ve magazine olmayı "demokratlık" kılıfları içinde sunanlarla uzlaşmadan.

"DEVİNİM", Türkiye sanatına emek vermiş profesyonel yazı ustalarının ürünlerine yer vermekten kıvanç duyacağı gibi, yetenekli ama edebiyat iktidarının engelleri yüzünden günışığına çıkmamış genç insanların çalışmalarıyla kaynaşmanın onurunu da taşıyacaktır. Ölçüt: Biyolojik yaş değildir; Genç şair, genç öykücü, genç eleştirmen değil, genç şiir, genç öykü, genç eleştiri vardır, çünkü...

"DEVİNİM", toplumsal gelişmenin dinamiğiyle ilgilenmeyi gündeminde sürekli canlı tutacak, toplumun değişik katmanları arasında saplantılarından arınmış, özgür, demokratik tartışma ve dialog mekanizmaları yaratmanın seçeneklerini üretmeye çabalayacaktır.

"DEVİNİM", yaşamın devingenliğini titizlikle savunacak taze soluklu bir kitaptır...

DEVİNİM
Düşün ve Sanat Kitapları

YÖK uygulamaları ve tıp öğrenimi

M. Şeyda CEREN

ÜNİVERSİTELERİN en fazla tartışılan konularından biri, Tıp öğrenimi olmuştur, Toplumda, sağlık gibi temel, yaşamsal sorunları içermesi, sosyo-ekonomik izdüşümlerinin geniş boyutlarda olması, hekimliğin hâlâ geçerli bir meslek olarak gençlik tarafından hedeflenmesi, bu tartışmaların canlı kalması için yeter de artar bile...

Türkiye'deki üniversite öğreniminin bir parçası olarak Tıp öğrenimi, hem bu sistemin hem de toplumsal-ekonomik yapının sorunlarını, canalıcı çelişkilerini taşımaktadır. Tüm kurumlar gibi üniversiteler de gelişmelere ayak uydurmak zorundadırlar. Kaldı ki, bilim üretmesi gereken üniversitelerin işlevi, gelişmelere ayak uydurmak değil, toplumsal gelişimin gerçekleşmesinde öncü olmaktır. Gelişmekte olan ülkelerde üniversiteler, bu yönde, güncel koşulları gelecek adına zorlayarak, ulusal bilim potansiyelini canlı tutmakla yükümlüdürler.

Ülkemizde köklü bir üniversite geleneğinin olmaması, üniversiteler arası koordinasyonsuzluk, ortaya yapısal bir karmaşa çıkarmaktaydı. Bir yanda üniversiteler kanununa göre kurulmuş üniversiteler, bir yanda özel yasalarla kurulmuş üniversite, akademi, yüksek okul, teknik yüksek okullar. vb.

Geçmişte üniversitelere yöneltilen eleştirilerden biri buydu. Diğerleri, genel hatlarıyla şöyle sıralanabilir:

— Yüksek öğrenim kurumlarının, kamu gereksinimlerini uygun programlardan uzak olması. Örneğin; Tıp fakülteleri, ülke gereksinimlerini yeterli nicelikte hekim yetiştirmemekte, bu görevi, özerkliklerine de dayanarak savsaklamaktaydılar.

— Üniversitelerin, kendi olanaklarını verimli kullanıp kullanmadıklarının denetlenememesi,

— Üniversitelerin, kadrolarının dağılımındaki dengesizlik...

SONUÇ, bu bir *"karmaşa ortamı"*dır. Sona erdirilmesi gerekir. Bu görev (!) YÖK üstlenir (daha büyük bir karmaşa yaratarak)....Tüm üniversitelerin yönetici kadroları; rektörler, dekanlar, YÖK tarafından atanmakta, yönetmelikler, çerçeve yönetmelikler, üniversite kurullarında tartışılmadan, olduğu gibi uygulanmaktadır. Ekonomik-Yönetsel Özerklik kalmamıştır artık. 1000'e yakın öğretim üyesinin görevden uzaklaştırılmasıyla, *"Bilimsel Özerklik"*, yalnızca YÖK'ün yazılı metninde kalmıştır.

Tüm bu uygulamalara gidilirken, *"öğrenimin düzenlenmesi"*, *"kadro dağılımı sorunun çözülmesi"*... dayanak gösterilmekte, kamuoyunda yankılanan bir sürü çelişkili haberle, uygulamaların *"sistematiği"*, beceriksiz çabalarla, gözlerden kaçırılmaya çalışılmaktadır. Oysa, ortada net bir gerçek vardır; Düşüncenin kaynağına yönelik tüm bu darbelerle, özdeki sorunlar yok edilememiş, daha da derinleşmiştir.

Tıp Öğreniminin Sorunları:

Ankara Tabip Odası tarafından 1978 yılında, Tıp Fak. öğrencileri arasında yapılan bir araştırma, sorunları, ağırlıklarına göre şu üç başlıkta toplamıştır;

1- Kuramsal eğitimin çok fazla olması,

2- Öğrenci sayısının fakültenin olanaklarına göre fazla olması,

3- Öğretim üyesi-öğrenci kopukluğu.

Geçmiş dönemde belirlenen bu sorunların çözümüne yönelik gelişmeler var mıdır? Olumlu bir yanıt vermek gerçekten olanaksız.

KURAMSAL eğitimi ele alalım: Ders kapsamlarına giren konuların önemli bir bölümü, bugün de, toplumda sık rastlanan sağlık sorunları yerine, ender görülen bazı hastalıklar, uzmanlık dalları kapsamında konulardır. Geçmişte olduğu gibi bugün de toplumumuzun gereksindiği nitelikte hekimler yetiştirme endişesi (!) görünmemektedir. Kuramsal ağırlıklı ve sıkı vize-sınav yönetmelikleri, getirdiği diğer sorunlar yani sıra, Tıp öğrencisini, pratik çalışma ve beceri kazanma çabalarından uzaklaştırmaktadır.

Tıp fakültelerindeki öğrenci sayısı, 1978'de 2360 iken 1982 yılında 4294'e ulaştırılmıştır. 1983'te bu sayı daha da artırılmıştır. YÖK'ün hedefi, yılda 5500 hekim (?) mezun etmektedir. Kuşkusuz, ülkemizin hekim açığının kapatılması gözetilmelidir. Bu gereklilik, hedef saptarken, sayılar saptayıp hekimin niteliğini göz ardı etmeyi haklı kılmaz (diğer dallarda olduğu gibi). Konuyla ilgili olarak, güncel bir sorun olan *"öğrenci affı"* (!) bu yönden de bir çözüm getirmeyecektir.

Üçüncü ağırlıklı sorun, öğretim üyesi-öğrenci kopukluğu gidi. Bu konuda geçmişte, 1750 sayılı Üniversiteler Yasası, *"öğrencilerle ilgili konularda fakülte kurulu karar verdiği takdirde usulüne göre seçilmiş bir öğreci temsilcisinin fakülte kurulunda dinlenmesi"*ni öngörüyordu. YÖK (Madde 17) böyle bir gereklilik kabul etmiyor. Böylece, üniversitenin asıl öğelerinden (bir anlam amaçlarından) biri olan öğrenci, sorunlarını ve görüşlerini belirtmekten yoksun kılınmıştır. Diğer yasal olanaklar da amacı gibi gösterilip, öğrencilerin, seslerini soluklarını kesmeleri istenmektedir. Bunun somut bir örneği, bir süre sınav hakları konusunda yasalar çerçevesinde verilen dilekçeler *"olayı"* görüldü. Dilekçe veren arkadaşlarımızın çoğunluğu hakkında soruşturma açıldı, uzaklaştırma ve para cezaları verildi. Olayın belki en ilginç yönü, dilekçe vermenin *"dengesizlik"* olarak yorumlanmasıydı. Asıl dengesizlik, okul yönetimi-öğrenci ilişkilerinde yaşanıyordU, oysa.

YÖK öncesi dönemde hazırlanan programlar ve uygulanan sınavlar, öğretim üyelerinin çalışmalarıyla ortaya çıkmaktaydı. Öğrencilerin bu konudaki istek ve düşünceleri, Madde 14 çerçevesinde bile gözönüne alınmıyordu. Bilimsel yaklaşımdan uzak uygulamalar, üniversitenin üç temel unsuru, kurum-öğretim üyesi-öğrenci arasında kopukluk yaratmış durumdaydı. YÖK, bu boyutları aşmıştır. *"Müfredat"* programının hazırlanması, sınav-ders geçme yönetmelikleri, öğretim üyelerinin de girişimgücünden çıkmıştır. Tek-Merkezi bir otorite; koordine edici değil, üniversiteyi toplumdan soyutlayan, *"okullaştıran"* bir otorite sağlanmıştır.

Tıp Öğreniminin Temel Sorunu AMAÇSIZLIK

TÜRKİYE'de Tıp eğitiminin temelli bir amacının olmayışı, hekimin, Bilgi-beceri ve yetkilerindeki belirsizlik, hekimin görev analizinin tam yapılmamış olmasının sonucudur. Bunun da nedeni, verilmesi öngörülen sağlık hizmetlerinin, toplumun gereksinimlerini karşılayacak yaklaşım ve programdan yoksun olmasıdır."

YÖK, üniversiteleri kenetlemeden önce, birbirinden ayrı eğitim programlarıyla Tıp fakültelerinin farklı nitelikte hekim yetiştirmeleri tartışma konusuydu. Dünya Sağlık Örgütü Genel Direktörü Dr. Mahler, asıl sorunun bu farklılıkta yatmadığın şöyle belirtiyor; *"Gerek doktorlar gerekse diğer sağlık personeli, değişik bir eğitimden geçmiş olsalar bile mevcut düzene uyma eğilimindedirler. Bu nedenle önce sağlık sistemi düzenlenmeli, sonra da doktorlar bu düzene göre eğitilmelidir.*

Ülkemizde, *"Halkımıza yararlı ve Ülkenin gerçek sağlık sorunlarını bilen, insan sağlığını, ekonomik-toplumsal-biyolojik ve psikolojik bir bütün olarak kavrayabilen hekimler'in* yetiştirilmediği bir gerçektir. *"Düzene uyma eğilimi"* gösteren pek çok hekim bu mesleğin nimetlerinden yararlandığı da gerçektir. Sağlık hizmetinin verilmesinde sorumluluk duyan hekimler ve hekim adayları az değilse de kendi bilgi ve becerilerini yetersiz bularak en kısa zamanda uzmanlaşmaya yönelmektedirler. Oysa, ülkemizde *"pratisyen hekim"* açığı, sağlık sorunlarımızın önemli bir ögesidir.

Dr. Mahler, sağlık sisteminin düzenlenmesini öneriyordu. Burada, nasıl bir sistem önerilmektedir? *"Toplumun tüm bireylerine ulaşabilen, toplumun genel sağlık düzeyini yükseltmeyi amaçlayan, sağlıkla ilgili önemli kararların toplumun onayıyla alındığı bir sistem."* Dünya Sağlık Örgütü, 1978 Alma-Ata Konferansı'nda, belirtilen ilkelere dayalı sağlık sistemini, gelişmekte olan ülkeler için en iyi örgütlenme yapısı olarak benimsemiştir. Aynı temel ilkelere dayalı *"Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi"* Yasası, 1961'de 61 Anayasası'nın demokratik niteliği doğrultusunda yürürlüğe girmiştir. Toplum sağlığına, Koruyucu Hekimlik anlayışına ağırlık veren bu sistem, diğer hizmetleri de yapısında toplayarak, sağlık sorunlarının çözümünde devletin olanaklarını seferber etmek amacındadır. Kalkınma plânlarıyla birlikte, yasanın uygulanması, 1963 yılında başlar. Yasa bugün de yürürlüktedir. Ancak, çıktığından günümüze değin, bugün de sürmekte olan önemsemezlik ve engellemelerle geri plânda bırakılmıştır.

Kısaca belirtmek gerekirse, ülkemizin sağlık sorunlarına çözüm getirecek bir sistem gerçekleştirilmiş, gerçek anlamda yaşama geçirilememiştir.

TIP öğretimine, durum şöyle yansımaktadır: Tüm Tıp fakülteleri pratisyen hekim mezun etmekte, pratisyen hekim *"yetiştirememektedir"*. O nedenle *"eğitim"* yerine öğretim sözcüğünü kullanmamız gerekiyor. YÖK'ün bu konuya da katkısı olmuş, Halk Sağlığı, Toplum Hekimliği kürsü ve enstitülerinin etkinliklerinin azaltılması, kaldırılması yoluna gidilmiştir. (Doğramacı, Dünya Sağlık Örgütü'nde yetkin görevler de almış bir Profesörümüzdür)

Bugün Sosyalleştirme Yasası'nın karşısına kulağa hoş gelen, Genel Sağlık Sigortası çıkarılmaktadır. Bu uygulama, sağlık sorunlarına çözüm getirmeye değil, tedavi edici sağlık anlayışına parasal kaynak sağlamaya yöneliktir. Kişilerin ödeme gücüne dayalı, yüksek maliyetli, en önemlisi, *"sağlığı korumaya değil yeniden satın almaya (!)"* temellendirilmiş bir yöntemdir. Tıp öğretimi uygulamasına bakıldığında, bu sistem için eleman sorunu olmayacağı görülüyor.

YÖK Cenderesi

BURAYA değin, üniversitelerin, Tıp fakültelerinin, sağlık hizmetlerinin sorunlarını genel hatlarıyla incelemeye çalıştık. Tüm bu sorunları, YÖK uygulamalarını, ülkemize özgü kabul etmek, yanlış olur. Yüksek Öğretim Yasası'nın benzerleri başka ülkelerde de görülüyor. Sosyo-ekonomik yapısı benzerlik gösteren, Şili, Arjantin, Venezuela gibi Güney Amerika ülkelerinde yapılan üniversite yasa değişiklikleri genel hatlarıyla şöyle:

1— Fakültelerin bir bölümün birleştirilip, bazılarının kaldırılması sonucu, bilimsel araştırma alanının, bürokratik çıkarlar uğrunu daraltılması,

2— Öğrenci aidatlarının artırılması (bu nedenle birçok orta gelirli ailenin, çocuğunu okutmakta güçlüklerle karşılaşması),

3— Bilimsel araştırma sonuçlarının dışarıdan satın alınabileceği, bu amaçla, *"araştırma harcamalarından tasarruf edilmesi"*.

Sonuçta, üniversitelerin işlevi, bilimsellikten çıkarılarak, *"hizmetler sektörün herhangi bir kesimine eleman yetiştirmek"* yönünde çarpıtılmaktadır. Ekonomik-politik programa entegre bir üniversite oluşturulmaya çalışırken YÖK'ün stratejisi bu olsa gerek.

YÖK uygulamalarının sistematiğine baktığımızda:

YÖK dışında üniversite oluşturabilecek nicelik ve nitelikte bilim adamının üniversite ortamından uzaklaştırılması, kalanların bir bölümünün uygulamalara tartışmasız katılmaya zorlanması. YÖK'ü yürekten destekleyenlerin, akademik yapıyı alt üst eden kudrete sahip olması görülür.

Öğrencilere yönelik uygulamalar da iki yönlü olmuştur. Kontenjan artımıyla sağlanan üniversite öğrencisi sayısı, baraj sistemiyle tekrar azaltılırken diğer yadan da yüklü ders programları, bunaltıcı yoğunlukta sınavlar, kısıtlanan sosyal-kültürel çalışmalar ve öğrencinin kendisinin değerlendireceği zaman kalmaması sonucunda; Toplumun uyanık-dinamik kesimlerinden biri olan öğrenci gençliğin, bilinçlenerek toplumsal sorunları sahiplenmesi, engellenmeye çalışılmaktadır.

Ortaçağın küf kokan skolastik anlayışını-egemen felsefesini- deyimlendirmede kullanılan bir örnek vardır: Grek efsanelerinde geçen garip bir haydutun prensiplerini ele alır. Bu haydut, kurbanlarını bir yatağa yatırıp, fazla gelen kol ve bacaklarını kesermiş. Yok eğer kurban küçükse bu kez çeke çeke yatağın boyuna göre uzatırmış.

Benzetmelerde bir ölçüde abartma genellikle görülür. Çağdışı uygulamalara, kurban edasıyla göz yumacak insanların çoğunlukta olduğuna inanmıyoruz. Bu cenderenin iki yönlü sistemi uygulaması giderek daha geniş kesimlerce görülmekte, anlaşılmakta şimdi....

KAYNAKÇA

(1) Üniversitelerimiz, Altan Öymen; MİLLİYET., 25-12-1982
(2) Dünyada ve Türkiye'de Hekimlik Eğitimi, Doç. Dr. Nevzat Eren
(3) Yarının Tıbbı ve Doktorları, Dr. Halgdan Mahler, TOB-sayı 18
(4) Halk Sağlığı'na Giriş, Prof. Dr. Nusret Fişek
(5) Toplum ve Hekim dergileri
(6) Ankara ve İzmir Tabib Odası Bültenleri ●

IZDIRAP

ahmet erhan'a

sevgilim, başımı döndüren fırıldak
ahh!
bir hazan yaprağı düşerken ayrılırsak
öpücüklerimden başka kaybedecek neyim var
koynuma taş basarım, çamurdan doğar çamur olurum
utanmaz arlanmaz bir köpek gibi-kayarım-sokaklara

sevgilim, potansiyel aşkım

sataşmayın ulan boşalırım!

gökhan cengizhan

HEY-CAN

sessiz sevgilerde büyüttüm seni
yoldurtmam o çığlıklara

alpay filiztekin

ÖLESİYE GÜNCELLİK

I- *.../.../.....*
hedef tahtam numarasız neye yarar
tarihin akışı da tavsadı hepten
şekilsiz yüreğimde boşluk sancısı
pussuz günlerde yaşar yorgun düşlerim

II- *.../.../....*
saks'ın buruk sesi saracak heryeri
yeni günahlarım işledikçe kahrolacaksınız
handikabınız bol / yolunuz açık olsun
'hayat tekziblerle dolu baylar'

erdal sezer

● ● ●

Fatih (İzmir)

...kmuş gibi buraya kapanmak... Önce yadırgayan, sonra şaşkın, giderek kabullenen.. az sonra ders bitecek.. az sonra panayır..uğultu artacak.. sürü büyüyecek.. posalar..az sonra hep cansıkıntısı, çay sırası, bir bardak soğuk çay ve sigara dumanı..

..var, al..çıktılar..amfiler boşaldı..itiş kakış yemek kuyruğu.. alelacele kapıldı masalar.kitaplar atıldı..uğultu artıyor..ne konuşuyorlar,

..masalar..masalar..masalar..yine aynı yer..oturduğum sandalye..konuştuğum insanlar..merhabalar... aynı sözcükler..eskitmediğimiz bir türkü..usanmıyoruz..içmeyeceğim sağol..kendimizi kanıksamışız..böyleyim..bunu demek kolay..kolay olanı seçmek..sorular kabullenilmiş bir kimliğin çevreye uzantılarında gelişiyor..kahrolsun çevre..kahrolsun soğuk çay; anlayışsız hoca, vefasız sevgili..ne kadar yalnızım..ne yaptım yalnızlığı aşmak için?..kahrolsun kimliğim..bunu demedim..bekleyiş.. bir ömür bekleyiş..devam!..bir ömür endişe..bir ömür korku..hayır girmeyeceğim..burdayım..az sonra, bir ömür umudun dile gelişi...ceğim/..acak/...ursa/..şacağız...

..yarın... bir yarın var mı?.. bir geçmiş var mıydı?..buradayım işte!..kimliğini soruyor, kaybetmiş..görmedim..kaybedilmiş olan ne?..bunca insan..masalara yığılıp kalmışız..herkesin bir sorumluluğu vardır..babam...sorumlulukların anlamını soruyor hala kendine..sorumluluğumuz bu mu?..uyumsuz bir devinim...dışkıya düşmüş sinek kurtları...bunca kurgu..bunca gelecek..şu dört duvarın onayındayız..kutsal aile devam ediyor..adam ol!..adam olmayacaksınız!..söz dinle!..gönüllü zindanlarımız işte..adam olmak uğruna..

ne konuşuyoruz böyle?.. hiç bitmiyor.. ter kokusu..kibrit alevi, sigaralar.. Özgürce sigaralarımızı içiyoruz...bacak bacak üstüne..özgürce üflüyoruz dumanı boşluğa...inanmıyorsunuz ama adam olacağım ben!..adam olacağım..a d a m o l a c a ğ ı m ..alabilirsin.. onun sahibi var..iyiyim..adamlık!..uslu durursak gösterilecek sevgiler..uslu durursak ödül..oynama, koşma, bağırma, söz dinle, kötü arkadaşlarla arkadaşlık etme, saygılı ol!..inanın saygılıyız..hocaların önünde suskun..okul bir aile zaten..tekil bir başkaldırı sadece, saklanmış..öfkenin sözcükleri..zararsız bir öfke..parçalanan kim?..yitirilmiş bir olmak..cici çocuk olmanın gösterileri ve gösterinin karşılığı..sinmeye alkış..alkışlıyorlar..bilek güreşi..yenilen bileğini oyuyor bir süre..onun yerine bir diğeri oturuyor..şamata sürüyor..uğultu..dipsiz sularda el yordamıyla gezinmek..ulaşılacak bir yer var mı?..

..oturup beklemek..neyi?..neyi bekliyorum, bir bilsem..sinemaya mı, canım istemiyor..bir etikete kavuşmak, bir iş, para, özlemler..bir gün geçmişi mi örnekleyeceğiz başkalarına?..bugün düşlerimiz var..gelecek..geleceğimiz olmadığında nerelere sığınacağız?..hangi gelecek hem?..etiketlerimiz mi taşıyacak bizleri?..kendine güvenmeyen, güvenemeyen aydınlar ordusu..yalancı dolma..cici ezber..geçerli olan değerlerin ardına sığınmak belki yine.. bunu mu yapacağız?..dipsiz sularda gezinmenin soluksuzluğu giderilecek mi?..bir gün belki öfke bile duymayacağız..öfke bile duyamamak..olabilecek bir sonun ardındaki son.. tanrıya yeniden inanabilir miyim?.. ölüm yakın bir gelecek olduğunda kimbilir!...

..boşalıyor kantin..sandalyeleri düzeltecekler az sonra..masaları silecek birisi..diğeri yerleri süpürecek..alırsan içerim..derse girmiyor yine..yürüyüşü yorgun..hep yanyana ve ne kadar uzağız birbirimizden..

..adını koyamadığım, koyamadığımız bir şey var..akıyor..belirsiz bir yönde..bizi de katmış yanına..bir yerlere tutunabilmek kaygusu..tutunamıyorum..kıyı nerede?.. kıyının neresindeyim?..çay..yaşamlarımızdan süzülüp gidenler..elller..uzanıp kapan..direnmek..ellerim..uzanıp kapıyor..cami avlularını mavi gökyüzüne yeğleyen güvercinler gibi..sigara uzatıyor..sigarasını yakıyorum..karşılıklı susuyoruz..yadsıyan ağızlarımız ve yadsımayan kimliklerimiz..salt onay mı istedikleri?..parçalanıyorum..olur gelirim diyor birisi karşısındakine..uğultu düşüncelerimde..bir ayak sandalyeye takılıyor..sandalye düşüyor..iri memeli bir kız kapıya doğru koşuyor..memeleri bir yukarı bir aşağı..adımlarıyla ritmik..görüntülerin görüntülere dönmesi..aynı anda yüzlercesi..onları izleyen diğerleri..birisi birisine bağırıyor..patlayan bir şişe..cam kırıkları..tekil kurgularımız..tekil kurgularımızdaki dizge..tekil kurgularda akıyor zaman..o geliyor..yanıma oturuşu, ellerinin ellerimi arayışı..bir bekleyiş..neyi?..gözlerine bakıyorum..gülümsüyoruz karşılıklı..anlıyor musun beni?..anlıyor muyum seni?..bir çizgi romanın tek bir karesinde sıkışmış görüntüleriz..gülüyorsun bana..beni sevip sevmediğini bilmiyorum..niye sevdiğini..veya niye sevmediğini..seni sevip sevmediğimi de bilmiyorum..burada

→

oturuyorum..niye?..o tek karede görüntüler sonsuz bir devinim içinde akıyor, yer değiştiriyor, içiçe giriyor..kalın uçlu bir kalemle üstüne çarpı işareti koymak, yok etmek görüntüleri..bu olmayan ilişkileri, bu olmayan duyguları, bu olan ama varolmayan insanları, hlerbirimizi, ayrımsız, korumadan..sırasız, sonsuz bir boşluk sonra..o boşluğa güneşi, gökyüzünü, kırları çizmeliyim..bir bebeğin ilk çığlığı..tüm bebekleri çalıp kırlarda güneşin altına bırakıvermek usulca..usulca emsin diye gözleri ışığı, rengi, canlılığı..usulca büyüsünler diye..usulca özgür..nasılsın?..koluma daha sıkı sarılıyor..başı omuzumda..uzaktan bir el sallama..karşılıklı selamlar..al, içeriz..çay ocağı kapalı..olur..ders notlarının içine gömülmüş bir çift göz ve kıpırdayan bir dudak az ileride..masanın altında dizleri tedirgin, titriyor..biten bir gün daha...

..yağmurluğu almak..sigara paketi cebe..onu öpüyorum..nereye?..canım sıkılıyor..hep susuyorsun..konuşsan biraz..konuşsak..görüşürüz..hep görüşüyoruz..alışageldiğimiz görüntüler..alışageldiğimiz davranışlar..iyi günler! masalar, insanlar, ses, karmaşa, sıkıntı, bekleyiş, umut, yarın, sigara, geçmiş, sevgili, bir yaşam..parka mı?..bilmiyorum..nereye gideceğim?..gidebileceğim bir yer var mı?..şu ilişkilerin, o ilişkileri yapan ben ve diğerlerinin dışında bir ilişki, bir başka ben, bir başka diğerleri..bir başka dünya..gerçeklerden masallara..yoksunluklardan düşlere..uğultu dinecek az sonra..kapıdan çıkıyorum işte..bir, iki, üç adım..on adım..onsekiz..yirmiyedi..kırküç..işte gökyüzü..merhaba..yok görmedim..orada olabilir..iyi günler..işte ağaçlar..yolun ortadan ikiye ayırdığı..gidilecek hiç bir yer olmasa..özlenecek kimse olmasa...beklenen bir yarın olmasa.. öldürür müydüm kendimi?..karnım acıkmış..evde yiyecek bir şeyler var mıydı?..ev dağınık..kitap mı okusam acaba?..veya yatıp uyusam..uyku..upuzun bir uyku..yarın da aynı yerlerde aynı düşüncelerden geçeceğim..aynı eve döneceğim yine..yine gidilecek bir yer olmayacak..yanılgı bu!..günlük sövmelerin veya yadsımaların anlamı yok..bir tanık sadece gördüklerini anlatabilir..tanıklığın ötesinde, yapılması gereken bir şeyler olmalı..olmalı..dışımdaki dizge mi sadece?..ya içimde taşıdığım dizge..bendeki dizgeyi yadsıyor muyum?..yapılacak bir şeyler olmalı..o evin içinde..... ●

ASILMAYA HAZIRLIK ŞİİRİ

Milyonların kavgasında
kara kuru bir er
gün gelip asılacaksa eğer
serin olsun şafaklar
ey gönlü yüce dostlar
deyin ki bir ağaç dalından
dal yaprağından incinmiş
deyin ki yaşamak kavgasından
toy bir ozan kesilmiş.

nevzat çelik

EBRULİ

bahara ebruli karıştı
güneşi yakalayan ellere ebruli

merhaba yollarda bekleyen çocuklar
merhaba ömrünü harmanlayan rüzgâr

rüzgâra ebruli karıştı
karımın ayna gözlerine ebruli

merhaba geleceğime haciz koyan şarkılar
merhaba gençliğim, zalim ve kaypak bahar.

metin güven

konuk

Şenal SARIHAN

Kuş gagasını yere bırakıyor. Soğuktan donmuş bedenini sarsarak ayaklarını kara gömüyor. Küçük bir siyahlık noktalıyor beyazı. Ölüm, uzun, ak bir öyküye dönüyor. Öyle ansızın, yaşam tüm gücüyle sürerken her yerde, ölüm birden varıp buluyor delikanlıyı.

Kara gözlerini o sonsuz aklıkta gezdirirken gördü onu Rıfat. Minicik bedeni beton duvarın üzerinde düşüverdi önüne. Dışarıdan gelen herşey gibi bir güzel olaydı bu. Cebinde ısıtmaya çalıştığı ellerini uzattı ona. Minik göğsünün çırpıntıları avucunu doldurdu. Hafifçe okşadı soğuktan sertleşmiş sırtı.

"Hoş geldin" dedi.
"Nasıl geldin? Nereden geldin? Ne iyi ettin geldin."

"Nasıl da üşümüşsün yaramaz" diye sürdürdü düşücesini. "Deli, münasebetsiz, küçümen. Ne işin var burada? Herkes kuş olup uçmak isterken sen.. Küçük deli..."

Kuş gevşetti vücudunu. Kendisini tutana iki iri elin kuytusunda rahatlamaya çalıştı.

Göğe verdi başını delikanlı. Beton sıvalı dört duvarın üzerinden uzanan boşluğa dikti gözlerini. Soğuktu hava. Fakat üç dakika önce bitmiş olan "Çökkalk"ların sıcaklığı içindeydi bedeni. Komutlarla yürüyen talim boyunca bu anı beklemişti. Beş on dakika.. İzin olursa sigaranızı içebilir, gönlünüzce volta atabilirsiniz. Başkalarıyla yürümek, volta atmak yasak. Ama kendi başınıza olmakta özgürsünüz. Yalnızlığın en kalabalık zamanları.. Düşünce ve duygunun göklere çıktığı, dağları aştığı beş on dakika.. Öyle elleri cebinde, yüreği beton duvarları devirmiş beş on dakikalık özgürlük. Bütün bir geçmiş. Iki yıl önce bugün nerelerdeydi? Kimlerleydi?.. Ayşe'nin sesi dolduruyordu kulaklarını:

—Kuşları sever misin Rıfat?
— Doğayı severim.
— Kuşları diyorum özellikle..
— Neden özellikle onlar?
— Özgürlüğü düşündürürler bana..

— Alışkanlık. Şiirin, resmin, fotoğrafın koşullanması bu.
— Öyle değil, şu okulun önüne bak.

Ve yüzlerce güvercin havada, alanda. Taşlar kuş yağmuruna uğramış.. Yem satıcıları, kadınlar, çocuklar.. Onlardan biri kesmişti önlerini. Rıfat ve Ayşe'yi iki sevgili zannetmiş - ti:

— Ağbi, kuşlara yem at ağbi. Sevdanız başı için. Kuşlara yem at ağbi..
— Ağabeyin önce karnını doyursun delikanlı.

Yedi yaşındaki delikanlı üzerinden dökülen giysileri ile bir başka çifte yönelmişti:

— Kuşlara be ağbi, sevdanız başı için.

Kuşları tutukevinde sevdi Rıfat. Böyle iki elleri cebinde ya da bir elinde sigarası, bomboş olan gökyüzünü izledikçe sevdi onları. Neden burada yoklar? Neden onca çokken Beyazıt Meydanı'nda burada neden yoklar? Oysa bir kez görse onları. Canlı bir varlık... Arada bir görülen kötü sesli köpeklerden başka bir varlık. Kuyruğu kıvrım kıvrım bir kedi örneğin. Yelesi al bir at. Bir papağan örneğin... Göremez onları. Ama kuşlar öyle mi? Şu beton duvarı ancak onlar aşabilir. Şu on metrekarelik boşluğu ancak onlar doldurabilir. Aklı, karalı, alacalı göğüsleri ile pırrr akar gelirler mavilikten.

— Kuşları sever misin Rıfat?
— Kuşları diyorum özellikle.

Ayşe şimdi sormalı bu soruyu ona. Avazı çıktığı kadar bağıracak:

— Kuşları seviroyum. Özellikle kuşları. Bir de çiçeğe durmuş meyve ağalarını. Kavakları sonra, başlarını göğe vermiş upuzun.

İçi yanıyor. Sevdalı sanmıştı satıcı bizi. Neden sevdalanmadım ona. Sevdayı eksik edecek ne vardı aramızda? Hep kitaplarla dolu olan ellerini neden almadım avuçlarıma? Sevdayı yaşayacak zamanım var mı sanıyordum. Uzun ve sonsuz bir zaman..

Rıfat avucuna döndü yeniden. O canlı dipdiri sandığı vücut zayıf ve çaresizdi. Yaşamasını sağlamalıydı. Bu iki yıldır beklenen konuk. Bu yolunu şaşırmış konuk. Ellerindeki yumuşak yığını ağzına götürüyor. Hızla hohlamaya başlıyor. Nefesi ile ısıtacak onu. Isınacak. Gevşeyecek, vücut. Gevşeyip yeniden katılacak yaşama. Hohluyor. Durmaksızın zorluyor nefesini.

Kimi arkadaşları süzüyor onu. Yeni gelenler bunlar. Doğa henüz yakınlarında. Özlem burcu burcu sarmadı bedenleri. Rıfat içinin ateşini nefese döndürmüş konuğu zorluyor. Şimdi bitecek süre. Şimdi kapılar kapanacak. Arkadaşları sırada. Üzeri aranan içeri geçiyor. Şimdi bu kuşu ne yapmalı? Konuk ve sıra... Konuk sıradan nasıl geçecek?

Avucunu cebine gömüyor Rıfat. Nasılsa halsız hayvan. Kıpırdamaz. Kolayca geçer içeri. Belki unuturlar ceplerini yoklamayı. Unuturlar mı? Bir umut. O zaman yarın salıverir onu.. Uçar gider..

Sırada Rıfat. Gardiyan alışılmış hareketlerle yokluyor onu. Sağ eli cepteki şişkinliğe çarpıyor. Hızla sokuyor elini. Yumuşak bir şey. Telaşla koparıyor elini. Küfürler arasında karlar üzerine savruluyor konuk.

Kapı kilitleniyor. ●

Ocak 1983

Karabasan

Tülin TINAZ

Gece, demir parmaklıklarını küçük Nilgün'ün odasına indirdi; üst üste iki kez kilitli kapıyı. Tavandaki lambanın mavi solgun ışığı ürktü geceden.

".... İran Haber Ajansı İRNA, yaralı ve ölü sayısı hakkında henüz bilgi alınamadığını bildirdi. Şimdi de spor haberleri: Türkiye - Federal Almanya futbol...

— Ne kapadın?; aç şunu,
dedi adam karısına. Kadın televizyonun düğmesinden çekti elini.

— Kız içeride ateşler içinde yatıyor, sense...
Sözün sonunu getiremedi; ağlıyordu.

.....

Önce şimşek çaktı, ortalık gündüz gibi aydınlandı; peşinden kulakları sağır eden gök gürültüsü duyuldu.

Minibüsten inen taylar, "Hiihii," diye kişnediler. Karanlık ormanın içinde öylesine hızlı koşuyorlardı ki hayli gerilerde koşan küçük Taykız sesini duyuramadı onlara. Yorgun, üzgün, seke seke daldı ormanın derinliklerine. Zifiri karanlıkta, ağaçların dalları, bir o yana bir bu yana eğiliyor, rüzgâr ölüm ıslığı çalıyordu. Gideceği yeri biliyordu bilmesine de, yolu yitirmişti. "Ortalık biraz aydınlık olsaydı bari," dedi kendi kendine. Çok korkuyordu. Umarsız, tırısa kalktı. Az gitti uz gitti dere tepe düz gitti... Şafak sökerken gitar çalan bir Zenci'ye rastladı. Afrika dilinde şarkı söyleyen Zenci, onu görünce susmuştu.

— Günaydın. Arkadaşlarımı gördünüz mü? Limandaki gemiden şekerlerini almaya gidiyorlardı, dedi. Sonra yüzünde hüzünlü bir anlatımla önüne bakarak,

— Onlara yetişemedim de...
diye ekledi.

— Belki, otuz altı kırk iki kuzey paraleli, yirmi altı kırk beş doğu meridyenindedirler,
yanıtı geldi Zenci'den. Bu sözlerden hiç bir şey anlamamıştı Taykız. Yine de teşekkür etti, kulaklarından, burnundan mavi renkli bir sıvı akan Zenci'ye. Dikkatle baktı, kandı bu.

Üç altın musluktan gürül gürül akan suların doldurduğu bir havuza rastladı. Sevinçle kişneyerek,

— Birinci musluk yirmi, ikincisi otuz, üçüncüsü altmış dakikada tek başlarına doldurabilir bu havuzu, diye bağırdı. Havuzun üzerinde bağdaş kurup oturmuş olan Baba,

— Doğru,
diyerek onayladı onu. Az önceki çoşkusundan çok utanmıştı Taykız; başını önüne eğdi. Baba, parasının beşte beşinin dokuzda onbeşini üç çocuğu arasında payediyordu. Otlaktaki koyunların ayak- bacaklarını saymaya uğraşan en küçük Oğul ile gözgöze geldi Taykız. Şeytan şeytan güldü Oğul.

— Sen hangi kümedensin bakayım?
diye sordu.

— Ne kü... kümesi?
diye kekeledi Taykız. Gevezelikle geçirecek zamanı yoktu; eğildi, kana kana su içti havuzdan.

— Oh!!! Dünya varmış,
dedi başını havaya kaldırırken. Fakat o ne? Kanı damarlarında dondu kaldı sanki. Kocaman bir Daire, üstüne doğru geliyordu. Geri geri gitti, bağırmak istedi, sesi çıkmıyordu. Sağa sola bakınırken, ağaçların arasında bir karaltı görür gibi oldu. Ayı Yogi'ye benzetti karaltıyı. Çok sevindi. Hem koşuyor, hem de,

— Ayı Yogi... Öldür şu daireyi ne olur, kurtar beni, diye bağırıyordu. Daire, havuzu, Baba'yı, çocuklarını yutuvermişti bir anda. Taykız, soluk soluğa küçük bir tepeye vardı. Biraz dinlenmeyi düşünürken, ayaklarının altındaki sertlik dikkatini çekti. Eğildi baktı, beyaz taştan yapılmış bir mezarın üzerinde duruyordu. Dehşet içinde yana sıçradı. Bir sürü kadın gördü mezarların içinde. Siyah kıvırcık saçlıydılar. Lüleleri ayak parmaklarına dolaşmış, kurtulmaya çalışıyorlardı. Tek isteği kaçıp gitmekti buradan. Telaşından taş kesilmişti, bir kadına çarptı. Ortadan ikiye ayrıldı kadın.

— Durrr!
diye bağırdı Mezarlık Bekçisi Şövalye. Taykız koştu koştu koştu, demir elbiselerinin ağırlığına aldırmadan, elinde kılıcıyla, hâlâ peşinden geliyordu şövalye.

Bol yapraklı bir ağacın altında dinlenirken, gökyüzünde altın bir tepsi gibi parlayan güneş gözünü alıyordu. Daha dikkatli baktı güneşe. Yanılmamıştı, ışınlarının arasından biri geliyordu. Sevinçle haykırdı:

— Anne!! Anneciğim!!!
Annesi biftek getiriyordu ona. Kıpkırmızı kan damlıyordu biftekten.

— Hemen yiyip bitireceksin bunu,
dedi. Taykız ileri doğru bir hamle(atılım) yaptı, fakat annesi, evet annesi, bir anda buharlaşıp yokoldu. Çok işi vardı çünkü; az sonra, Nimbüs bulutuna yağmur yağdıracaktı.

Taykız çok üzülmüştü, annesini tam bulmuşken yitirişine. Hırsından ayaklarını hızlı hızlı yere sürttü, dişleriyle otları kopardı, uzun uzun kişnedi. Sonra birde,

— Vazgeçtim arkadaşlarımı aramaktan,
diye bağırdı. Yamaçtan aşağıya inerken, içi "Hooop" etti, "düşüyorum" sandı. Önü sıra yürüyen siyah önlüklü papağana kulak verdi; türkü söylüyordu.

"Sıcak soğuk
İyi kötü
Ağır hafif
Varsıl yoksul
Ardıl öncül
Bilemem ben oy aman aman..."
Sevmedi papağanın türküsünü. Yamaçtan inerken, kendi bir türkü tutturdu. Şaşırmıştı. İlk kez söylüyordu çünkü. Patikada hızlı hızlı yürürken döndü arkasına baktı; bir de ne görsün? Mini mini taylar peşi sıra gelmiyorlar mı? Hep birlikte Taykızın yepyeni türküsünü söylemeye başladılar!

♫ DAĞLAARINAA ♫♫
♪ BAHAAR GELMİİŞ ♫ ♫
♪ MEMLEKETİİMİİNN ♪♪
SEÇKİN84

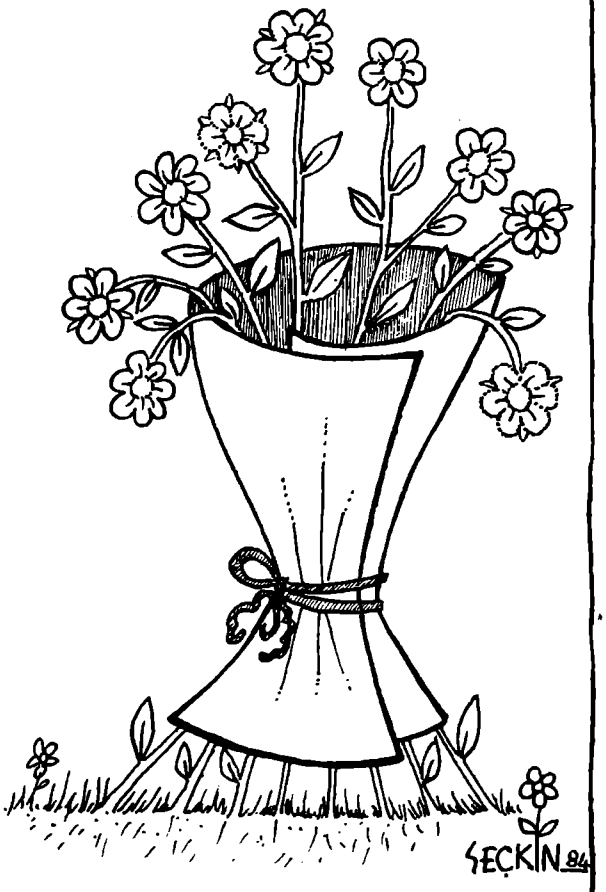
SEÇKİN84

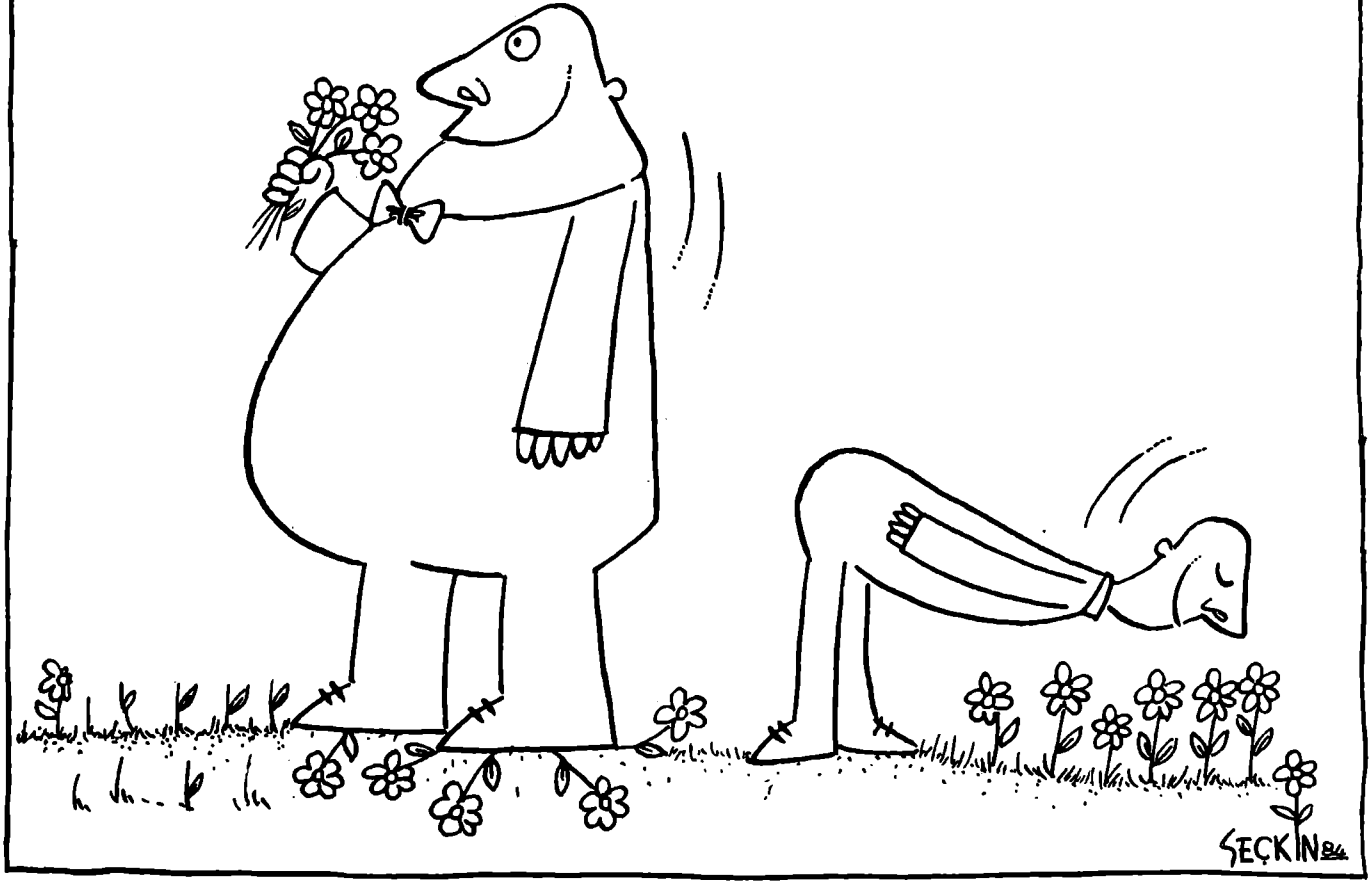
SEÇKİN84

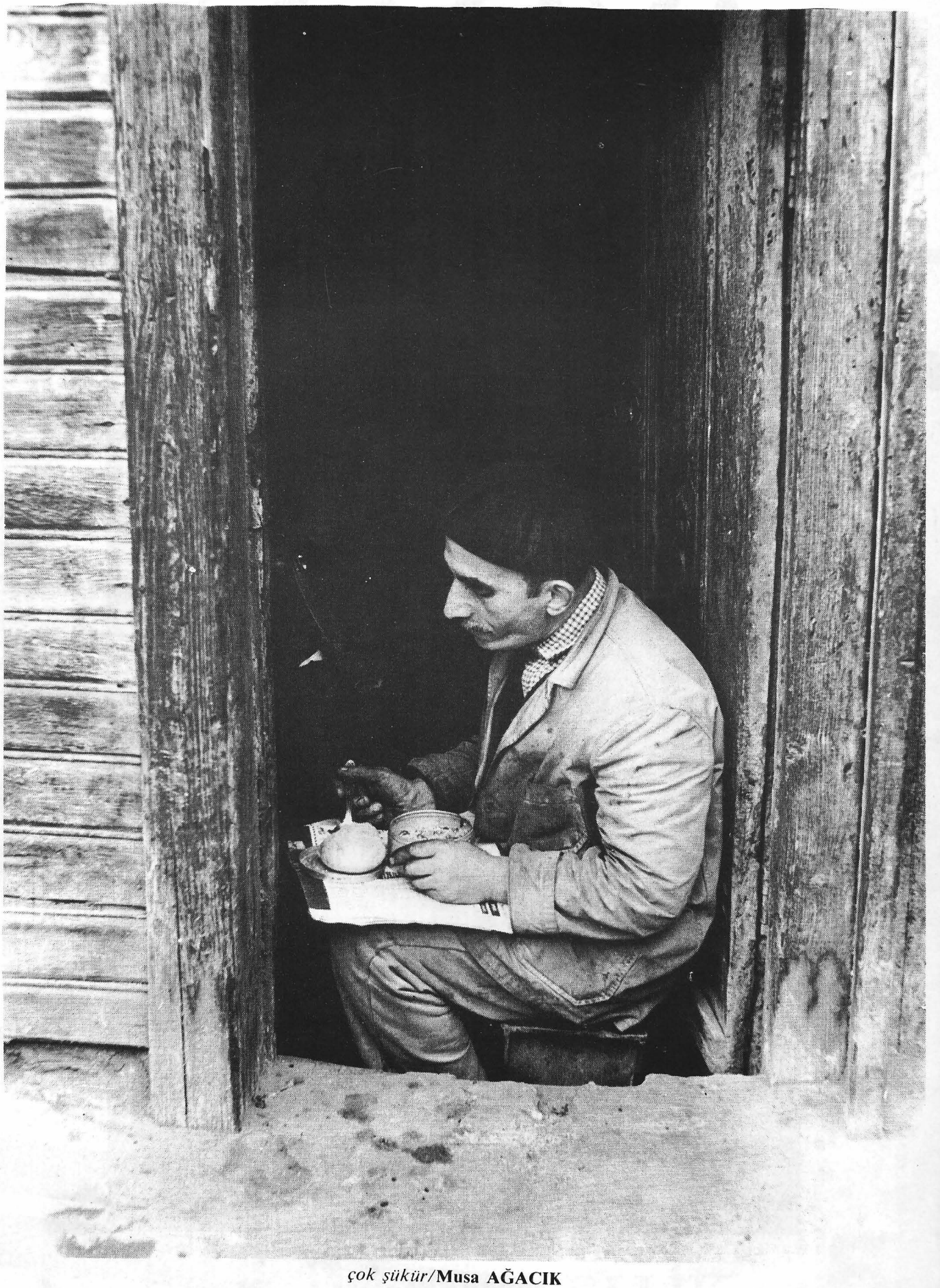

çok şükür/**Musa AĞACIK**

AYDAN AYA

MAYIS '84/250 LIRA

PROMETE'NİN ATEŞİ

ÇAĞLAR BOYU YANIYOR